

**Жил ОРХОН АЙМГИЙГ ХӨГЖҮҮЛЭХ
ТАВАН ЖИЛИЙН ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛИЙН 2023 ОНЫ ЖИЛИЙН
ЭЦСИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙН ТАЙЛАН**

Д/д	ЗОРИЛТ	Хэрэгж их хугацаа	Үндсэн хэрэгжүү лэх байгуулл ага	Эх үүсвэр	Нийт хөрөнгий н хэмжээ /сая.төг/	Суурь түвшин	Зорилтот түвшин, үр дүн, хөрөнгийн хэмжээ			Хэрэгжилтийн явц	Хэрэгж илтийн үнэлгээ ХШҮ (хувь)
							Зорилтот түвшин үр дүнгийн үзүүлэлт	Төсөв (сая.төг)	Төсвийн гүйцэтгэл (сая.төг)		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
НЭГ.ҮНДСЭНИЙ НЭГДМЭЛ ҮНЭТ ЗҮЙЛ											
Зорилго 1. Эх хэл, түүх соёлыг дээдэлсэн, эх оронч үзэл, эв нэгдлийг эрхэмлэсэн “Эрдэнэтийн иргэн”-ийг төлөвшүүлнэ.											
Зорилт 1.1. Эх хэл, уламжлалт зан заншил, түүхээ дээдэлсэн, хотын соёлыг тээгч, зөв хүн болгон төлөвших үйл ажиллагааг иргэдийн дунд олон талт хэлбэрээр зохион байгуулна.											
1	1.1.1.Аймгийн нутаг дэвсгэрт түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгал, соёлын биет болон биет бус өвийн хадгалалт, хамгаалалтыг сайжруулан, сурталчлан өвлүүлнэ.	2020-2025	НБХ, СУГ	Орон нутгийн төсөв	12.0	11 өрх	Түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгалыг гэрээгээр хамгаалдаг өрхийн тоог 20 болгоно	4.0	Орон нутгийн төсөв 4.0	Орхон аймгийн нутаг дэвсгэрт байрлах түүх соёлын үл хөдлөх дурсгалуудыг гэрээгээр хамгаалж буй 12 айл өрхтэй гэрээг шинэчлэн байгуулж, гэрээгээр хамгаалах бүсчлэлийг шинэчилсэн. 2022 оноос гэрээгээр хамгаалах өрхүүдийн тоог нэмэгдүүлэх чиглэлээр аймгийн Засаг даргын А/227 дугаар захирамжаар Баян-Өндөр, Жаргалант сумын нийт 20 өрхтэй гэрээ байгуулж нийт 343 түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгалыг хамгаалалт, аюулгүй байдлыг хангах үйл ажиллагааг зохион байгуулсан. 2023 онд дээрх өрхүүдтэй гэрээг сунгаж харьяалах нутаг дэвсгэрт орших түүх, соёлын үл хөдлөх 28 дурсгалт газрын 343 булш, оршуулгын дурсгалын аюулгүй байдлыг хангах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж аймгийн Засаг даргын А/691 дүгээр захирамжаар нийт 4.0 сая төгрөгийн урамшууллыг 20 өрхөд олголоо.	100
2	1.1.2.Монголын түүх, хэл, соёл, зан заншил, эх оронч сэтгэлгээ, үндэсний өв уламжлал, орон нутаг судлалыг шингээсэн хичээлийг орон нутгийн онцлогтой уялдуулан сургууль, цэцэрлэг бүр өөр өөрийн хөгжлийн хөтөлбөрөөр зохион байгуулна.	2020-2025	НБХ, БШУГ	-	-	-	Сургууль, цэцэрлэг эх орон, өв уламжлал, ёс заншлыгагуулсан сургалтын хөтөлбөр боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.	-	-	ЕБС-ийн суралцагчдад эх орон, эв нэгдэл, үнэт зүйлээрээ бахархах үзэл төлөвшүүлэх, амьдран суугаа орон нутгаараа бахархах, хотын соёл, зөв дадал, хэвшлийг төлөвшүүлэх зорилго бүхий "Түүхэн тэмдэглэлт өдрүүд" сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулж, жил бүр хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна. Уг хөтөлбөр нь "Хэлмэгдэгсдийн дурсгалыг хүндэтгэх өдөр", "Монгол бахархлын өдөр", "Эрдэнэт хотын өдөр", "Үндэсний эрх чөлөө, тусгаар тогтнолоо сэргээсний баярын өдөр" гэсэн 4 дэд хэсгээс бүрдсэн бөгөөд 23000 орчим суралцагчдад хичээл заасан. Мөн сурагчдыг байгаль орчноо хамгаалах, багаар ажиллах чадварт сургаж тогтвортой хөгжлийн боловсрол олгох, хүүхдийн сонирхол, авьяасыг нээн илрүүлэх зорилготой "Би Монгол хүн" хөтөлбөрийг боловсруулж 5-р ангид "Миний Эрдэнэт хот", 6-р ангид "Миний хот - Бидний түүх", 7-р ангид "Бидний өв соёл- Миний хот", 8-р ангид "Эко аялал - Интеграци хичээл", 9-р ангид "Бидний өв соёл - Би монгол хүн", 10-р ангид "Мэргэжил сонголт", 11-р ангид "Эх оронч аялал- Орон нутаг судлал" гэсэн 7 агуулгын хүрээнд хэрэгжүүлж байна.	100
3	1.1.3.Монгол үндэсний соёлын онцлогийг агуулсан үндэсний сор брэнд бүтээлүүд, шинэлэг уран бүтээлийн төсөл, санал, санаачлагыг дэмжиж, Эрдэнэтийн иргэдийн хүртээл болгоно.	2020-2025	НБХ, СУГ	Орон нутгийн төсөв	20.0	-	Улсын хэмжээний 2 шилдэг уран бүтээлийг иргэдийн хүртээл болгоно.	20.0	Орон нутгийн төсөв 20.0	2022 онд УДЭТ-ын уран бүтээл "Анна Каренина" жүжгийг, 2023 онд "Соёлыг түгээе" аяны хүрээнд Монгол улсын филармоний морин хуурын чуулгын шилдэг уран бүтээлийн тоглолтыг 3 удаа орон нутгийн иргэдийн хүртээл болгоход орон нутгийн төсвөөс тус тус 20.0 сая төгрөгийг зарцууллаа.	100

4	1.1.4“Бид-Эрдэнэтчүүд” уриан дор соёл, спортын төрөл бүрийн арга хэмжээг уламжлал болгон зохион байгуулна.	2020-2025	НБХ, СУГ	Орон нутгийн төсөв	106.0	-	Жил бүр 1 арга хэмжээ зохион байгуулсан байна.	-	Орон нутгийн төсөв 106.0	2022 онд Соёл, урлагийн газар, Орхон аймгийн Бүжгийн холбоод хамтран "Бүжин наадъя" бүжгийн фестивалийг зохион байгуулсан. Фестивальд 13 аймгийн 1300 гаруй бүжигчид оролцсон бөгөөд орон нутгийн төсвөөс 6.1 сая төгрөгийн дэмжлэг үзүүлсэн. Орхон, Булган аймгийн хамтын ажиллагааны гэрээний хүрээнд "Хангинахын шугуйн шагайн тойром" соёл, спортын үйл ажиллагааг Булган аймгийн ЗДТГ-тай хамтран зохион байгуулсан. 2023 онд "Бүргэдийн баяр-2023" арга хэмжээг орон нутагтаа зохион байгуулж Казах түмний соёл, ёс заншлыг сурталчилсан. Уг үйл ажиллагаанд Баян-Өлгий аймгаас 13 бүргэдчин оролцож, гадаад, дотоодын 8000 гаруй иргэд үзэж сонирхсон бөгөөд худалдаа, үйлчилгээ, зочид буудлын үйл ажиллагаа эрхлэгч аж ахуй нэгж, байгууллагууд нийт 9.2 сая төгрөгийн борлуулалт хийсэн байна. Мөн аймгийн аялал жуулчлал, уул уурхайн салбарын онцлогийг илэрхийлсэн эвентийг хөгжүүлэх, сурталчлах зорилгоор аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газартай хамтран “Зэс фестиваль”-ийг зохион байгуулсан. Арга хэмжээний хүрээнд хоол үйлдвэрлэл, зэс бүтээгдэхүүний худалдаагаар орон нутгийн үйлдвэрлэл эрхлэгчид 23.0 сая төгрөгийн борлуулалт хийсэн байна. Орхон аймгийг хөгжүүлэх 5 жилийн үндсэн чиглэлийн 1.1.4, 1.3.3-т заасны дагуу “Соёлыг түгээе” аяныг “Хотын соёл-Хамтын соёл” уриан дор төрийн албан хаагчид, иргэд, хүүхэд залуучууд, аж ахуй нэгж байгууллагуудыг нийгмийн ёс зүйг дээдэлсэн, өөрийн хотын үнэт зүйлсээр бахархдаг, эерэг харилцаа хандлага бүхий ухамсарт зан үйл, соёлд суралцуулах, иргэдийн нийтийн соёлыг дээшлүүлж, соён гэгээрүүлэх” зорилгоор жил бүр зохион байгуулсан.	100
Зорилт 1.2. Байгууллага, иргэдийн дунд үндэсний монгол хэл, бичгээ эзэмших, ашиглах, сурталчлах ажлыг хүртээмжтэй хэлбэрээр зохион байгуулна:											
5	1.2.1.Монгол хэл, бичгийн боловсролыг сурагчдад эзэмшүүлэх арга технологи, орчин бүрдүүлэлтийг сайжруулан, сургалтын чанарыг дээшлүүлнэ.	2020-2025	НБХ, БШУГ	-	-	Монгол хэл, бичгийн чанарын үнэлгээний дунжийг ахиулна /улсын дундаж 45.8/	52 хувь	-	-	2022 онд улсын хэмжээнд зохион байгуулагдсан монгол хэл, бичгийн шалгалтад 1039 сурагч хамрагдаж, 67.2%-ийн гүйцэтгэлтэй шалгагдсан нь улсын дунджаас 2.6%-иар дээгүүр үзүүлэлттэй, улсын хэмжээнд 5-р байранд эрэмбэлэгдсэн. ЭЕШ-ын монгол хэл, бичгийн шалгалтад 3 сурагч 800 оноо авсан байна. 2023 онд төгсөх ангийн сурагчдын монгол хэл, бичгийн шалгалтад 1135 сурагч хамрагдсанаас 2 сурагч 800 оноо авч, монгол хэл, бичгийн хичээлийн хэмжээст онооны дундаж 519 байгаа нь улсын хэмжээнд 3-рт эрэмбэлэгдэж байна. 2023 онд улсын хэмжээнд чанарын үнэлгээ хийгдээгүй бөгөөд 5, 9-р ангийн монгол хэл, бичгийн хичээлийн улсын шалгалтын гүйцэтгэл 79.2% байна.	90
6	1.2.2.Монгол хэл, бичгийг нийтийн болон албан хэргийн түвшинд зөв хэрэглэж хэвшүүлэх “Эх хэл-Эрдэнэт” төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	НБХ, БШУГ	Орон нутгийн төсөв	78.4	-	Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг 50 хувьд хүргэнэ.	35.0	Орон нутгийн төсөв 23.0	Аймгийн ИТХ-ын 2021 оны 04 дүгээр тогтоолоор “Эх хэл-Эрдэнэт” хөтөлбөрийг батлуулсан. Хөтөлбөрийг 2021 онд хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг аймгийн Засаг даргын захирамжаар батлуулж 4 зорилтын хүрээнд 13 үйл ажиллагаа төлөвлөн хэрэгжүүлж 84.6 хувийн гүйцэтгэлтэй, 2022 онд үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг 4 зорилтын хүрээнд 31 үйл ажиллагаатайгаар батлуулж, "Монгол хэлний тухай хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхэд төр, хувийн хэвшлийн байгууллагын үүрэг оролцоо" уулзалт, зөвлөгөөн, төрийн байгууллагын архив, бичиг хэргийн ажилтнуудад зориулсан "Албан хэргийг зөс бичгээр үйлдэх стандарт, монгол бичгээр эх бэлтгэх арга зүй" сургалт, "Үндэсний бичиг үсгийн өдөр"-ийн арга хэмжээ, аймгийн Хэлний бодлогын салбар зөвлөлтэй хамтарсан захиалгат сургалтууд, 6-12 дугаар ангийн сурагчдын анги нийтийн чанарын уралдаан зэрэг нийт 31 ажлыг төлөвлөгөөний дагуу хэрэгжүүлж 82.3 хувьтай үнэлэгдсэн. 2023 онд хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөг аймгийн Засаг даргын захирамжаар 4 зорилтын хүрээнд 26 үйл ажиллагаатайгаар батлуулж хэрэгжилтийг хангаж ажилласан. Хөтөлбөрийн хүрээнд "Үндэсний бичиг үсгийн баяр -2023" арга хэмжээ, 9 дүгээр ангийн Монгол хэлний хичээлийн анги нийтийн уралдаан, "Амьд бичиг" уран бичлэгийн уралдаан, ЕБС-ийн 12 дугаар ангийн сурагчдын дунд "Үндэсний бичгийн үсэглэлийн аварга шалгаруулах уралдаан", Монгол бичгийн	100

										захиалгат сургалтууд зэрэг арга хэмжээг төлөвлөгөөний дагуу зохион байгуулсан. Хөтөлбөрийн хүрээнд явагдсан захиалгат сургалт, багш нартай хамтран зохион байгуулсан сургалтуудад 10 байгууллагын 250 гаруй албан хаагч хамрагдаж үндэсний бичгийн боловсролоо дээшлүүлсэн байна. Хөтөлбөрийн 2023 оны хэрэгжилт 75 хувьтай байна.	
Зорилт 1.3. Иргэд, хүүхэд, залуучуудыг нийгмийн ёс зүйг дээдэлсэн, өөрийн хотын үнэт зүйлсээр бахархдаг, эерэг харилцаа, хандлага бүхий ухамсарт зан үйлд суралцуулна:											
7	1.3.1.Нийгэмд ёс зүйг дээдлэх, харилцаа хандлагад эерэг өөрчлөлт гаргах олон талт ажил үйлсийг дэмжинэ.	2020-2025	НБХ, СУГ	Орон нутгийн төсөв	15.0	-	Жилд 2-с доошгүй эерэг өөрчлөлт гаргах ажлыг дэмжсэн байна.	15.0	Орон нутгийн төсөв 15.0	“Соёлыг түгээе” аяныг 2023 онд “Эерэг хандлага-Эрдэнэтээс” уриатайгаар зохион байгуулж, нийгмийн эерэг хандлагыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр соёл, нөлөөллийн олон талт арга хэмжээг зохион байгуулсан. Аяны хүрээнд орон нутгийн телевизүүдтэй хамтран, дэмжлэг үзүүлж эерэг хандлагад уриалсан богино хэмжээний зохиомж, хөгжилтэй цуврал пранкуудыг бэлтгэж олон нийтэд хүргэсэн. Мөн иргэд олон нийт, үйлчилгээний салбар, төрийн албан хаагчдад чиглэсэн соёл, гэгээрэл, эерэг харилцаа, хандлагын лекц, бүх нийтийн соёлын боловсролын сургалтууд зэрэг 38 төрлийн үйл ажиллагааг аяны хүрээнд зохион байгууллаа.	90
8	1.3.2.Монгол хүний амин /давуу/ чанарыг эрхэмлэж, үндэсний ёс заншил, уламжлалыг түгээн дэлгэрүүлнэ.	2020-2025	НБХ, СУГ	-	-	1	Хэрэгжүүлсэн зорилтот үйл ажиллагааны тоо 15	-	-	Аймгийн Соёл, урлагийн газраас “Угийн бичиг-Удмын түүх” сургалтыг нийт 10 удаа зохион байгуулж “Эрдэнэт үйлдвэр”ТӨҮГ-ын “Эрдэнэт” цогцолбор дээд сургууль болон лицей сургуулийн 380 оюутан, сурагч хамрагдаж, угийн бичиг хөтлөх арга зүй, чадварт суралцсан. Уламжлалт аргаар угийн бичиг хөтөлсөн 5 иргэнийг соёлын өвийн бүртгэлд бүртгэж, сурталчилсан. Мөн Эрдэнэ багийн иргэн н.Пүрэвийн хөтөлсөн 2 төрлийн ургийн бичиг, ургийн шастирт тайлбар хийлгүүлж цахим хичээл бэлтгэн нийтийн хүртээл болгосон. Аймгийн Музейгээс гар урлал, үндэсний уламжлалт тоглоомын чиглэлээр 14 удаагийн сургалт зохион байгуулж, ЕБС-ийн 512 сурагчийг хамруулсан. “Эгшиглэн” соёлын төвөөс “Билигт өв уламжлал” ТББ-тай хамтран Баян-Өндөр, Жаргалант сумын 25 багийн 456 иргэнд “Угийн бичиг хөтлөх нь” сургалтыг зохион байгуулж, угийн бичиг хөтлөх арга зүйг түгээн дэлгэрүүлсэн байна. Мөн тус төвөөс “Эрдэнэт” цогцолбор дээд сургуулийн харьяа ахлах сургуулийн 35 сурагчид “Амьдрал зохиохоосоо өмнө” сургалтыг хийж цус ойртолтын талаар ойлголт болон угийн бичиг хөтлөх, удмын зураглал хийх мэдлэг, чадварыг олгосон байна.	100
9	1.3.3.Иргэдийн аж төрөх байдал “Хотын соёл-Хамтын соёл” хэм хэмжээг төлөвшүүлнэ.	2020-2025	НБХ, СУГ	Орон нутгийн төсөв	140.0	-	Эерэг, өөрчлөлт гаргах олон талт үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлж тогтмолжуулсан байна.	140.0	Орон нутгийн төсөв 106.0	2021-2023 онд “Соёлыг түгээе” аяныг 3 удаа зохион байгуулж, 2021 онд зохион байгуулсан аяны хүрээнд төрийн байгууллагын албан хаагчдын харилцаа, хандлага, ёс зүй, байгууллагын соёлыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн 10 удаагийн сургалт, лекц, аймгийн спорт холбоодын өдөрлөг, номын баяр, хямдралтай, гарын үсэгтэй номын худалдаа, шинэ номын нээлтүүд, хувийн хэвшлийн үйлчилгээний байгууллагуудад зориулсан “Үйлчилгээний соёл ба хотын соёл” богино хэмжээний 25 удаагийн сургалт, “Эрдэнэтийн инээмсэглэл” гэрэл зургийн үзэсгэлэн, “Марканд мөнхөрсөн Монгол” үзэсгэлэн, эрүүл мэнд, боловсрол, төрийн байгууллагуудын үйлчилгээний соёлыг дээшлүүлэх төлөвлөгөөт арга хэмжээ зэрэг 48 үйл ажиллагааг төлөвлөн зохион байгуулж төрийн болон хувийн хэвшлийн 120 гаруй байгууллага аяны үйл ажиллагаанд хамрагдсан байна. 2022 онд “Соёлыг түгээе” аяныг “Хувийн соёл-Байгууллагын соёл-Хотын соёл” уриатайгаар зохион байгуулж боловсрол, эрүүл мэнд, гэр бүл, хүүхэд залуучууд, соёл, спорт, нийтийн тээвэр, тохижилт үйлчилгээ, худалдаа үйлчилгээ зэрэг нийгмийн томоохон салбаруудад чиглэсэн 40 гаруй арга хэмжээг төлөвлөн зохион байгуулсан байна. “Соёлыг түгээе” аяныг 2023 онд “Эерэг хандлага- Эрдэнэтээс” уриатайгаар зохион байгуулж, нийгмийн эерэг хандлагыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр соёл, нөлөөллийн олон талт арга хэмжээг зохион байгуулсан.	90
ХОЁР. ЭРҮҮЛ, БҮТЭЭЛЧ, ХӨГЖИХ ТЭМҮҮЛЭЛТЭЙ-ЭРДЭНЭТ ХҮН											
Зорилго 2.Гэр бүлд ээлтэй, хүний хөгжилд чиглэсэн бодлогыг хэрэгжүүлж, оюунлаг, ёс суртахуунтай, байнгын орлоготой,											

дэлхийд үнэлэгдэх "Эрдэнэтийн иргэн" төлөвшүүлнэ.

Зорилт 2.1. Боловсролын үйлчилгээг тэгш, чанартай зохион байгуулан, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ:

10	2.1.1. 5 настай хүүхдийг сургуулийн өмнөх боловсролд заавал хамруулж, сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг сайжруулна.	2020-2025	НБХ, БШУГ	-	-	91.1%	Сургуулийн өмнөх боловсролын хамран сургалт 95%	-	-	Тайлант хугацаанд Согоот багийн 4-р цэцэрлэгийн 150 хүүхдийн өргөтгөл, Яргуйт багийн 150 хүүхдийн хүчин чадалтай цэцэрлэг, Чандмань багийн 150 хүүхдийн цэцэрлэгийн барилгууд тус тус ашиглалтад орсон. 2022-2023 оны хичээлийн жилд төрийн өмчийн 31, төрийн бус өмчийн 8, нийт 39 цэцэрлэгт 8768 хүүхэд үндсэн сургалтад хамрагдсан. 2023-2024 оны хичээлийн жилд төрийн өмчийн 32, төрийн бус 6 нийт 38 цэцэрлэгт 9192 хүүхэд сургалтад хамрагдаж байна. СӨБ-д хамран сургалт 93.3% байгаа нь өмнөх оноос 1.1%-иар өссөн үзүүлэлттэй байна.	98.2
11	2.1.2. "Багш" төсөл, хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, мэргэжлийн ур чадвар, ёс зүй, харилцаа хандлагыг дээшлүүлэн, нийгмийн баталгааг хангана.	2020-2025	НБХ, БШУГ	Орон нутгийн төсөв	548.0	92.1%	Багш нарын мэргэжлийн ур чадвар, ёс зүй, харилцаа хандлагыг дээшлүүлэн, нийгмийн баталгааг хангах ажлуудыг хөтөлбөрт тусган хэрэгжүүлнэ.	70.0	Орон нутгийн төсөв 180.0	Аймгийн ИТХ-ын 2021 оны 06 дугаар тогтоолоор "Багш" хөтөлбөрийг хүрээнд 3 зорилт 17 арга хэмжээ, 20 үйл ажиллагаатай баталж, багш нарыг судалгаа шинжилгээний ажил хийх арга зүйд суралцуулах, анги удирдсан багшийг мэргэшүүлэх, хөгжүүлэх, багш, ажилтны ёс зүй, харилцаа хандлагыг дээшлүүлэх, Математик, Монгол хэлний хичээлийн сургалтыг сайжруулах, элсэлтийн ерөнхий шалгалт, анги нийтийн сургалтын чанарыг дээшлүүлэх зэрэг олон шинэлэг арга хэмжээг тусган хэрэгжүүлж, 2021 онд 88.2 хувьтай үнэлэгдсэн. 2022 онд 3 зорилтын хүрээнд 18 үйл ажиллагаатайгаар төлөвлөн батлуулж, багш нарыг судалгаа шинжилгээний ажил хийх арга зүйд суралцуулах, математик, монгол хэлний хичээлийн сургалтыг сайжруулах, элсэлтийн ерөнхий шалгалт, анги нийтийн сургалтын чанарыг дээшлүүлэх, анги удирдсан багш нарыг чадавжуулах, багшийн ёс зүй, харилцаа хандлагыг дээшлүүлэх зэрэг арга хэмжээг төлөвлөгөөний дагуу хэрэгжүүлж 93.3 хувьтай үнэлэгдсэн. 2023 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг аймгийн Засаг даргын 2023 оны А/306 дугаар захирамжаар 3 зорилтын хүрээнд 21 үйл ажиллагаа төлөвлөн батлуулж, хэрэгжилтийг хангасан. Хөтөлбөрийн хүрээнд ЭЕШ-ын чанарыг сайжруулах чиглэлээр төгсөх ангийн сурагчдын ЭЕШ-ын урьдчилсан 2 удаагийн сорилт, аймгийн мэргэжлийн зэрэгтэй багш нарыг түшиглэн залуу багш нарын арга зүй, ур чадварыг нэмэгдүүлэх, багшийн тасралтгүй хөгжлийг хангах "Ментор багш" төсөл, 2,3,4 болон 6,7,8,9 дэх жилдээ ажиллаж байгаа багш нарт зориулсан модуль сургалт, аймгийн "Зөвлөх баг"-тай хамтарсан багшийн арга зүйг оношлох, түгээн дэлгэрүүлэх үйл ажиллагаа, "Боловсролын шинэ сэргэлт-Сургуулийн менежмент" сэдэвт багш удирдах ажилтны сургалт, хэлэлцүүлэг, багш нарын "Мэргэжлийн хөгжлийн бүлэг"-ийг дэмжсэн үйл ажиллагаа, "Ур чадварын уралдаан", "Чадварлаг багш" үзэсгэлэн зэрэг арга хэмжээнүүдийг төлөвлөгөөний дагуу зохион байгуулж, хэрэгжилт 90 хувьтай байна.	90
12	2.1.3. "Эко сургууль", "Ногоон цэцэрлэг" аян хэрэгжүүлж, хүүхдэд ээлтэй, эрүүл, аюулгүй орчин бүхий сургууль, цэцэрлэгийн барилга барина.	2020-2025	НБХ, БШУГ	Улсын төсөв, Орон нутгийн төсөв	7350.0 2500.0	47	3 сургууль, 3 цэцэрлэг ашиглалтад орно.	7350.0 2500.0	Улсын төсөв 7720.0 Орон нутгийн төсөв 2300.0	2021 онд Согоот багийн 4-р цэцэрлэгийн 150 хүүхдийн өргөтгөлийг барилга, Яргуйт багийн 150 хүүхдийн хүчин чадалтай цэцэрлэгийн барилгууд тус тус ашиглалтад орсон. 2022 онд улсын төсвийн 5.6 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар 1 дүгээр сургуулийн өргөтгөл, 2023 онд "Ирээдүйн одод" сургуулийн спорт заалны өргөтгөл, Чандмань багийн 150 хүүхдийн цэцэрлэгийн барилгыг ашиглалтад оруулсан. Мөн БОАЖЯ, БШУЯ, Швейцарын хөгжлийн агентлаг, Байгаль орчин сургалт мэдээллийн төвтэй хамтран хэрэгжүүлж буй "Тогтвортой хөгжлийн боловсрол-II" төсөл аймгийн хэмжээнд 4 сургуульд үргэлжлэн хэрэгжиж байна. Үүнд: 4-р сургууль "Ардын ёс заншил" төсөл; 5-р сургууль "Дотоод агаарын чанар" төсөл; 14-р сургууль "Цахилгааны хэмнэлт" төсөл; 15-р сургууль "Байгалийн ухаан" төсөл тус тус хэрэгжиж байна. Дээрх 4 сургуулиас олон улсын "Эко сургууль"-ийн алтан гэрэгэ, ногоон тугийн болзлыг 14, 15-р сургуулиуд, хүрэл гэрэгэний болзлыг 4, 5-р сургуулиуд тус тус хангасан. Тус 4 сургуульд төслийн үргэлжлэх хугацааг 1 жилээр сунгаж, 3 дэд төслийг хэрэгжүүлэхээр шийдвэрлэсэн. Уг 3 дэд төслийг хэрэгжүүлснээр сургууль тус бүрд 15.0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалт хийгдэж, суралцагчдад экологийн боловсрол олгох	70

									үйл ажиллагаа тогтвортой үргэлжилнэ. Тайлант хугацаанд олон улсын "Эко сургууль, цэцэрлэг"-хөтөлбөрт 4, 15, 26-р цэцэрлэг, Орхон МСҮТ хамрагдаж, эхний шатны сургалтуудыг зохион байгуулсан.	
13	2.1.4.Ажил мэргэжлийн чиг баримжаа олгох, инженерийн боловсрол олгох суурь үйл ажиллагааг "Эрдэнэт цогцолбор" сургууль, орон нутгийн их, дээд сургуулийг түшиглэн зохион байгуулж өрсөлдөх чадвартай мэргэжилтэн бэлтгэх, орос сургууль, цэцэрлэгийг гадаад хэлний сургалттай жишиг сургууль, цэцэрлэгийн хэмжээнд хүргэх, бусад сургуулийг байгалийн ухаан, математик, гадаад хэл, спорт, урлагийн боловсрол олгох чиглэлээр төрөлжүүлж хөгжүүлнэ.	2020-2025	НБХ, БШУГ	Орон нутгийн төсөв	790.0	-	790.0	Орон нутгийн төсөв 591.0	<p>Ерөнхий боловсролын сургуулийн 6-9 дүгээр ангийн сурагчдад өөрийгөө таньж мэдэх, ирээдүйн мэргэжлээ сонгоход нь дэмжлэг үзүүлэх, 10, 11, 12-р ангийн сурагчдын мэргэжил сонголт, их дээд сургуульд элсэх бэлтгэлийг хангах зорилгоор "Мэргэжил сонгох хөтөлбөр"-ийг боловсруулж 2022 оноос хэрэгжүүлж эхэлсэн. Мөн ЕБС-ийн 10-12 дугаар ангийн сурагчид, оюутан залуучуудын дунд "Тэтгэлэг залуус бидний амьдралд -цахим аян-2021" үйл ажиллагааг зохион байгуулж мэргэжлээ хэрхэн сонгох талаар болон гадаадын 7 улсын Засгийн газрын тэтгэлэг, түүнд хэрхэн хамрагдах талаар зөвлөгөө, мэдээлэл өгсөн.</p> <p>БШУГ, "Эрдэнэт" цогцолбор дээд сургууль" хамтран "Сурагчдад ажил мэргэжлийн чиг баримжаа олгох" үйл ажиллагааг "Инженерийн чиглэлийн мэргэжил сурталчлах хөтөлбөр"-ийн дагуу зохион байгуулсан. Үйл ажиллагааны хүрээнд:</p> <p>-9-р ангийн 1089 сурагч тус сургуулийн лаборатори, инженерийн ажлын байруудтай танилцаж, сурагчдад инженерийн чиглэлээр суралцах боломж, ирээдүйн мэргэжлээ хэрхэн сонгох талаар мэдээлэл зөвлөгөө өгсөн.</p> <p>-12-р ангийн инженер болох хүсэлтэй 343 сурагчийг "Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ-ын үйл ажиллагаатай танилцуулж, инженерийн ажлын байрны давуу тал, тавигдах шаардлагын талаар мэдээлэл өгсөн.</p> <p>Мөн аймгийн Засаг даргын захирамжаар "Уран эгшиг" урлагийн төрөлжсөн сургалттай сургуулийг байгуулж, орон нутгийн нөөц бололцоонд тулгуурлан хичээлийн байрны асуудлыг шийдвэрлэж, шаардлагатай техник хэрэгсэл, хэрэглэгдэхүүнээр хангасан. Тус сургуульд ятга, шанз, ёочин, хуучир, морин хуур, лимбэ, төгөлдөр хуур, уран нугаралт, уран зураг, дизайн, драм зэрэг урлагийн 13 хөтөлбөрөөр 1-12-р ангийн 350 сурагч хичээллэж байна.</p> <p>Мөн сурагчдад эрүүл мэндийн боловсрол олгох чиглэлээр "Эрүүл хүүхэд", спорт, техник технологи, урлагийн боловсрол олгох чиглэлээр "Хүүхдийн хөгжил", хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг боловсролд тэгш хамруулах чиглэлээр "Тэгш боломж" төслүүдийг боловсруулан батлуулж, уг төслүүдийн хүрээнд хичээл заах, дугуйлан секц, клуб хичээллүүлэх багш нарыг Улаанбаатар хотод туршлага судлах үйл ажиллагаа, сургалтуудад үе шаттайгаар хамруулсан. "Тэгш боломж" төслийн хүрээнд 1, 2, 4, 7, 13, 20 дугаар сургуулиудад "Хүүхдийн хөгжлийг дэмжих төв", "Эрүүл хүүхэд" төслийн хүрээнд 4, 15 дугаар сургуульд "Эрүүл мэндийн жишиг кабинет" байгуулагдаж, "Хүүхдийн хөгжил" төслийн хүрээнд ерөнхий боловсролын сургуулиудад хөгжим, техник хэрэгсэл, сургалтын хэрэглэгдэхүүнүүд нийлүүлсэн.</p>	100
14	2.1.5.Сурагчдын зуны амралтыг үр бүтээлтэй өнгөрүүлэх, хөдөлмөрт суралцуулах, хамтарч ажиллах чадвар эзэмшүүлэх ажлыг санаачлан хэрэгжүүлж буй төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, хувь хүний үйл ажиллагааг дэмжинэ.	2020-2025	НБХ, БШУГ	Орон нутгийн төсөв	36.0	1	-	Орон нутгийн төсөв 36.0	<p>Эрдэнэ багт байрлах "Ёс заншлын өргөө"-ний дэргэдэх хөдөлмөр зуслан зуны турш 8 ээлжээр 400 гаруй хүүхэд хүлээн авч "Би монгол хүн" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, ногоо тарих арчлах, мал маллах арга ухаанд сургах, үндэсний ёс заншил зан үйлд сурах, эх оронч үзэл төлөвшүүлэх, малын түүхий эд боловсруулах зэрэг 5 чиглэлээр сургалтуудыг зохион байгуулсан.</p> <p>Булган аймгийн Бугат сумын нутагт баригдаж буй "Эрдмийн Сан" сургуулийн дэргэдэх хөдөлмөр зуслангийн бүтээн байгуулалтын ажил 90 хувийн гүйцэтгэлтэй үргэлжилж байна. Тус зуслан ашиглалтад орсноор 1 ээлжинд 120-160 хүүхэд амарч амьдрах арга ухаан, хөдөлмөр, ёс заншил, өв уламжлалаасаа суралцах боломж бүрдэнэ.</p> <p>"Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ-ын "Энэрэл" зусланд тус төвийн 60 хүүхэд 2 сарын хугацаанд амарч хүнсний ногоо тариалах, цагаан идээ боловсруулах зэрэг амьдрах ухааны сургалтуудад хамрагдсан.</p>	70

15	2.1.6.Сургууль, эцэг эх, сурагчдын хооронд мэдээлэл солилцох цахим системийг боловсронгуй болгож, сургалт, хүмүүжил, төлөвшлийн үйл ажиллагаанд эцэг эхийн оролцоо, хяналтыг сайжруулна.	2020-2025	НБХ, БШУГ	Орон нутгийн төсөв	12.6	-	ЕБС-иуд цахим системд холбогдсон байна.	12.6	Орон нутгийн төсөв 12.6	Тайлант хугацаанд 1, 7, 8-р сургуулиуд "Moodle систем", 5, 13-р сургуулиуд "Их нүүдэл" системийг нэвтрүүлэн цахим сургалтын технологийг хэрэгжүүлж байна. Үүний үр дүнд багш нар цахим хичээл бэлтгэн байршуулж, сурагчийн хичээлийн оролцоо нэмэгдэж, хичээл сургалтын үйл ажиллагаан дахь эцэг, эх, асран хамгаалагчийн хяналт, оролцоо сайжирсан. Боловсролын үйлчилгээг цахимжуулах, оновчтой төлөвлөлт, шийдвэр гаргахад дэмжлэг үзүүлэх зорилго бүхий "Боловсролын мэдээллийн технологийн төв"-ийн esis.edu.mn үндсэн системд төрийн болон төрийн бус өмчийн 25 сургууль, 39 цэцэрлэгийг статистик мэдээллийн баазад нэгтгэж, сургууль, эцэг эх, сурагчдын хооронд мэдээлэл солилцох цахим системийг боловсронгуй болгож, сургалт, хүмүүжил, төлөвшлийн үйл ажиллагаанд эцэг эхийн оролцоо, хяналтыг сайжруулах ажлыг зохион байгуулж байна. 2023 онд "Мэдлээ" цахим сургуульд 17 сургуулийн 10 дугаар ангийн 432 сурагч, 14 судлагдахуунаар суралцаж байна. Урьдчилсан хичээл сонголтыг ерөнхий боловсролын 24 сургуулийн 9 дүгээр ангийн 68 бүлгийн 2048, 10 дугаар ангийн 1613 сурагч student.medle.mn хичээл сонголт хийсэн. Хичээл сонголтод дүн шинжилгээ хийж үзэхэд англи хэл, математик, монгол хэл судлагдахууныг сурагчид анги нийтээр сонгох, физик, хими, нийгмийн ухаан судлагдахууныг ангийн 50-60% сонголт хийсэн байна. 2023-2024 оны хичээлийн жилээс сонголтын бүлэг үүсэж буй сургуулиудад тахимаар, сонголтын бүлэг үүсэхгүй сургуулиудад судлагдахуунаар "Мэдлээ" цахим сургуульд сурагчдыг хамруулан суралцуулж байна. Төрийн өмчийн ерөнхий боловсролын 16 сургуулийн 3, 4-р ангийн 4541 сурагч, 117 багш математикийн "Эдүтэн" улсын хэмжээний туршилтад сонгогдсон. Ерөнхий боловсролын 14-р сургуулийн 5-10 дугаар ангийн сурагчид болон төрийн өмчийн 17 сургуулийн 5, 6-р ангийн 4407 сурагч, 75 багш англи хэлний судлагдахуунаар "Персон" хөтөлбөрийн цахим платформыг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.	100
16	2.1.7.Орон нутгийн онцлогт тохируулан сургууль, цэцэрлэг, багшийн ажлын үр дүнг бодитойгоор үнэлж, дүгнэх аргачлал боловсруулан хэрэгжүүлэх, бүх шатны сургалтын чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.	2020-2025	НБХ, БШУГ	Орон нутгийн төсөв	40.0	20 багш, ажилтан	Багшийн ажлын үр дүнг бодитойгоор үнэлж, дүгнэх боломжийг бүрдүүлж, урамшуулсан байна.	27.1	Орон нутгийн төсөв 14.8	2021 онд "Багшийн ажлын үр дүнг үнэлж, дүгнэх аргачлал"-ыг боловсруулан хэрэгжүүлж эхэлсэн. Уг аргачлалын дагуу сургалтын чанарыг дээшлүүлсэн 35 багш, эрдэм шинжилгээний илтгэлийн уралдаанд тэргүүлсэн 12 удирдах ажилтан, амжилт гаргаж ажилласан 56 багш, 9 байгууллагыг шагнаж урамшуулсан. Мөн 2021 оны ЭЭШ-нд сурагчид нь 800 оноо авсан 9 багшийг тус бүр 500.0 мянган төгрөгөөр шагнаж, "Батламж" гардуулсан. 2022 онд ажлын үр дүнгээр тэргүүлсэн болон ЭЭШ, анги нийтийн сургалтын чанарыг дээшлүүлсэн 30 багш, удирдах ажилтан, боловсролын салбарын үйл ажиллагааг дэмжин ажилласан төрийн болон төрийн бус 6 байгууллагыг шагнаж урамшуулахад орон нутгийн төсвөөс 12.6 сая төгрөг зарцуулсан. 2023 онд ажлын үр дүнгээр шалгарсан болон анги нийтийн сургалтын чанарыг дээшлүүлсэн багш нарыг урамшуулах үйл ажиллагааг "Монголын багш нарын 57 дахь өдөр" -өөр зохион байгуулж 445 багш, ажилтныг шагнаж урамшуулахад 10.8 сая төгрөг зарцуулсан. Мөн 2023 оны ЭЭШ-д сурагчдаа амжилттай бэлтгэсэн 8 багшийг 4.0 сая төгрөгөөр шагнаж урамшуулсан.	90
17	2.1.8.Сургуульд суралцах боломжгүй хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг онлайн, зайны сургалтад хамруулах, сургууль, цэцэрлэг бүрт хөгжлийн бэрхшээлтэй	2020-2025	НБХ, БШУГ	Орон нутгийн төсөв	150.0	1 сургууль, 1 цэцэрлэг	Сургалтын 10 байгуулагад, "Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг дэмжих танхим" байгуулж, суралцах	150.0	Орон нутгийн төсөв 150.0	2021 онд багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэдтэй ажиллах багш нарыг чадавхжуулах 14 удаагийн сургалтад 379 багш, 2022 онд хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг ердийн сургууль, цэцэрлэгт тэгш хамруулах, шаардлагатай хүүхдийг ганцаарчилсан сургалтын төлөвлөгөөгөөр хичээллүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэдтэй ажиллах арга зүйн чиглэлээр нийт 640 гаруй багшийг тус тус сургалтад хамруулсан. 2023 онд сургууль, цэцэрлэгийн "Дэмжлэгийн баг"-уудын үйл ажиллагаа тогтмолжиж хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг боловсролд тэгш хамруулах ажлын хүртээмж нэмэгдсэн. Орон нутагт энэ чиглэлээр ажиллах боловсон хүчнийг нэмэгдүүлж үндэсний сургагч багш 1, орон	100

	хүүхэд суралцах орчин нөхцөлийг бүрдүүлэн, багш, ажилтанд дэмжлэг үзүүлнэ.						орчинг бүрдүүлнэ			нутгийн сургагч багш 60 бэлтгэгдсэн. Сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагад 12, ерөнхий боловсролын сургуулиудад 60 гаруй багш "Ганцаарчилсан сургалт"-ын төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, хуульд заасны дагуу үндсэн цалингийн 10 хувийн нэмэгдлийг олгож байна. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг боловсролд тэгш хамруулах "Тэгш боломж" төслийн хүрээнд 4 удаагийн сургалтад сургууль, цэцэрлэгийн 162 багш, Хөвсгөл аймаг, Улаанбаатар хотод туршлага судлах үйл ажиллагаанд ЕБС-ийн сургалтын менежер, СӨБ-ын арга зүйчид тус тус хамрагдсан. Уг төслийн хүрээнд 2022, 2023 онуудад 1, 2, 4, 7, 13, 20 дугаар сургуулиудад "Хүүхдийн хөгжлийн танхим"-ыг орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар байгуулж 88 хүүхдэд тус танхимуудаар үйлчилгээг хүргэж байна. Тус төвүүдэд ажиллаж буй багш нарын урамшууллыг төслийн хүрээнд шийдвэрлэж олгосон.	
18	2.1.9.Хүүхэд харах үйлчилгээг дэмжин, эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлнэ.	2020-2025	НБХ, Хүүхэд, гэр бүлийн хөгжил, хамгааллын газар	Орон нутгийн төсөв	88.0	1407	Эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр олон талт үйл ажиллагааг зохион байгуулах	88.0	Орон нутгийн төсөв 88.0	Орхон аймагт 39 СӨБ ажиллаж, цэцэрлэгийн хүртээмж 93%-тай байна. ХНХЯ-аас хэрэгжүүлж буй бодлогын хүрээнд хилийн заставууд болон СӨБ-ын хүртээмж багатай байрлалд хүүхэд харах үйлчилгээг явуулах болсонтой уялдан манай аймагт хүүхэд харах үйлчилгээ түр зогссон. Орхон аймгийн нийт хүн амын 51.0% нь эмэгтэйчүүд байна. Аймгийн хэмжээнд эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлт 14937 байгаа нь хөдөлмөр эрхлэх буй хүн амын 48%-ийг эзэлж байна. Бүртгэлтэй ажилгүйчүүдийн 55.3%, шинээр ажлын байраар хангагдагсадын 61.6% нь эмэгтэйчүүд байна. "Хөдөлмөр эрхлэлт бидний амьдралд" эмэгтэйчүүдийн өдөрлөгийг 2 өдөр зохион байгуулж 179 эмэгтэйчүүд оролцсон. "Эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр"-ийн хүрээнд мэргэжлийн чадамжийн гэрчилгээ, цахим ур чадварын сертификат олгох 21 хоногийн цахим сургалтыг зохион байгуулж 40 эмэгтэйд 6.6 сая төгрөг олгож, 5 ажлын байр бий болсон. Эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх, эрүүл амьдралын зөв хэв маяг, хандлагыг төлөвшүүлэх, нийгэм дэх манлайлал, хөгжил, оролцоог дээшлүүлэх зорилготойгоор аймгийн ИТХ-ын эмэгтэй төлөөлөгчдөөс санаачлан "Эмэгтэйчүүдийн хөгжлийн хөтөлбөр"-ийг хэрэгжүүлэн ажиллаж, 91%-ийн гүйцэтгэлтэй байна.	100

Эрүүл мэнд

Зорилт 2.2. Өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх, хянах тогтолцоог бэхжүүлж, орчин үеийн оношилгоо, эмчилгээний технологийг өргөжүүлэх замаар эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулна:

19	2.2.1.Эрүүл мэндийн ажилтны ур чадвараа тасралтгүй хөгжүүлэх боломжийг нэмэгдүүлж, нийгмийн баталгааг сайжруулна.	2020-2025	НБХ, ЭМГ	Орон нутгийн төсөв	175.0	Төгсөлтийн дараах сургалтад хамрагдсан 12.5% Нийгмийн дэмжлэгт хамрагдсан эрүүл мэндийн ажилтны 7.9%	Төгсөлтийн дараах сургалтад хамрагдсан 12.9% Нийгмийн дэмжлэгт хамрагдсан эрүүл мэндийн ажилтан 17%	Орон нутгийн төсөв 175.0	Орон нутгийн төсөв 175.0	Эрүүл мэндийн ажилтны нийгмийн баталгааг дэмжих чиглэлээр аймгийн ИТХ-ын 2021 оны 08 дугаар тогтоолоор "Эмч" хөтөлбөр батлагдсан. Аймгийн Засаг даргын 2023 оны А/184 дүгээр захирамжаар "Эмч" хөтөлбөрийн 2023 оны үйл ажиллагааны төлөвлөгөө болон 175.0 сая төгрөгийн төсөв батлагдсан. Тус хөтөлбөрийн хүрээнд: - Төгсөлтийн дараах сургалтад 112, ажлын байран дахь сургалтад 2221 эмч, эмнэлгийн мэргэжилтэн хамрагдсан байна. - "UpToDate программын хэрэглээг өргөжүүлэх нь" ажил мэргэжлийн уралдааныг зохион байгуулж нийт 35 эмч оролцлоо. - Эрдэм шинжилгээний бага хурлыг зохион байгуулж нийт 30 илтгэл хэлэлцүүлэв. - Өндөр хөгжилтэй оронд нийт 40 эмч, мэргэжилтэн суралцаж, мэдлэг, чадвараа дээшлүүлсэн. - Эмнэлгийн мэргэжилтний ёс зүйн чиглэлээр нийт 27 удаагийн соён гэгээрүүлэх сургалт зохион байгуулсан бөгөөд 594 эмч, мэргэжилтэн хамрагдсан байна. Тайлант хугацаанд 2 өргөдөл ирснийг судлан шийдвэрлэсэн. - Эрүүл мэндийн салбарын 40 наснаас дээш нийт 400 ажилтныг бамбай булчирхайн дааврын шинжилгээнд хамруулан 49 ажилтан өөрчлөлттэй гарсныг эмчлэн, эрүүлжүүлж байна. Тайлант хугацаанд төгсөлтийн дараах сургалтад хамрагдсан эмч, эмнэлгийн мэргэжилтний хувь 7.9, нийгмийн дэмжлэгт хамрагдсан хувь 24.4 -тэй болсон ба тус хөтөлбөрийн хэрэгжилт 100%-тай байна.	100
----	---	-----------	----------	--------------------	-------	---	--	--------------------------	--------------------------	---	-----

20	2.2.2.Иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлж, иргэн бүр урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх эрүүл мэндийн үзлэг, оношилгоонд тогтмол хамрагдах нөхцөлийг сайжруулж, нотолгоонд суурилсан эрүүл мэндийг дэмжин хөгжүүлнэ.	2020-2025	НБХ, ЭМГ	Орон нутгийн төсөв Эрүүл мэндийг дэмжих сан	125.0 29.5	Урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хувь 38.1%	Урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хувь 40%	125.0 29.5	Орон нутгийн төсөв 125.0 Эрүүл мэндийг дэмжих сан 29.5	Иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлэх сургалт, сурталчилгааг 110 удаа зохион байгуулж давхардсан тоогоор 7814 иргэнийг хамруулж, цахим хуудаст 644 төрлийн гарын авлага, шторк, зөвлөмжийг байршуулан 1588230 хандалттай байна. Эрүүл мэндийн тэмдэглэлт өдөр болон салбарын хэмжээнд зохион байгуулсан удирдамж бүхий сургалт, цаг үеийн арга хэмжээний талаар нийт 70 удаагийн мэдээ сурвалжилгыг орон нутгийн 5 телевизтэй хамтран бэлтгэж иргэдэд хүргэсэн. 5 төслийг хэрэгжүүлж, 1000 хүнд бэлгийн эрүүл мэндийн боловсрол олгож, 3000 хүнд сэтгэл зүйн тусламж үйлчилгээг хүргэн, 10 контент, 24 постер боловсруулж, төрийн 10 байгууллагын 60 хүнийг жин бууруулах уралдаанд, 4-5 дугаар ангийн 2100 сурагч, 500 иргэнийг шүд угаах сургалтад хамруулан, мэдлэг, дадал олгон, шүдний олимпиадыг зохион байгуулсан. Эрүүл мэндийг дэмжих сангаас 29.5 сая төгрөг, орон нутгийн төсвөөс 125.0 сая төгрөг зарцуулсан. Тайлант хугацаанд аймгийн хэмжээнд нийт 533717 үзлэг хийгдсэнээс урьдчилан сэргийлэх үзлэгт 184182 буюу 34.5 хувь нь хамрагдаж өмнөх оны мөн үеэс 0.8%-аар нэмэгдсэн байна. Халдварт бус өвчний эрт илрүүлэг үзлэгийн хамралт 73% болж өмнөх оны мөн үеэс 41.6%-аар нэмэгдсэн байна. Улс орон даяар зохион байгуулагдаж байгаа урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэг үзлэгт нийт хүн амын 39.2 хувь нь үзлэгт хамрагдаж, үзлэгээр 26858 хүнд зөвлөгөө өгч, 2846 хүнийг анхан шатны эрүүл мэндийн байгууллагын хяналтад, 6841 хүнийг төрөлжсөн мэргэшлийн эмнэлэгт шилжүүлсэн байна. Аймгийн Засаг даргын санаачилгаар “Эрүүл Эрдэнэт хүн” төслийг хэрэгжүүлэн, тус төслийн хүрээнд 1519 хүн үзлэгт хамруулснаас эрүүл мэндийн даатгалгүй иргэд 544 буюу 35.8%-ийг эзэлж байна.	86.2
21	2.2.3.Анхан болон лавлагаа шатлалын оношилгоо, эмчилгээний тусламж, үйлчилгээ үзүүлэх чадавхыг нэмэгдүүлж, дэвшилтэт технологи нэвтрүүлснээр иргэд орон нутагтаа эмчлүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ.	2020-2025	НБХ, ЭМГ	Улсын төсөв Орон нутгийн төсөв ЭМД-ын гүйцэтгэлийн санхүүжилт	5.1 210.0 141.0	Сум, өрхийн эрүүл мэндийн төвийн тоног төхөөрөмжийн хангалтын хувь 85%	Сум, өрхийн эрүүл мэндийн төвийн тоног төхөөрөмжийн хангалтын хувь 85%	5.1 210.0 141.0	Улсын төсөв 5.1 Орон нутгийн төсөв 210.0 ЭМД-ын гүйцэтгэлийн санхүүжилт 141.0	2023 оны байдлаар лавлагаа шатлалд 9 нэр төрлийн өндөр өртөг бүхий техник тоног төхөөрөмж, тусламж үйлчилгээг нэвтрүүлж, тоног төхөөрөмжийн хангалт дунджаар 90.8%, ашиглалт 90.6% байна. Үүнд: Бүсийн оношилгоо эмчилгээний төвд: - Орон нутгийн 210.0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар зүрхэн дотор цахилгаан сэдэл өгөх аппарат, зүрхний холтер зэрэг аппаратууд нийлүүлэгдэн тусламж үйлчилгээнд ашиглагдаж байна. - Улсын төсвийн 602.0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар машин, тоног төхөөрөмжөөр хангагдсан байна. - Мухар олгойг дурангаар авах мэс заслыг нэвтрүүлж, 3 хүнд хийсэн байна. - Шээлгүүрийн дуранг өөрийн 112.0 сая төгрөгөөр авч нийт 3 хүнд оношилгоо эмчилгээ хийсэн байна. - Дутуу нярайн нүдний эвэрлэгийн эмгэг судасжилт илрүүлэх шинжилгээг 67 дутуу нярайд хийснээс 4 нярайд дээд шатлалд илгээсэн. - Ангиографийн оношилгоог 182 иргэнд хийсэн. - Баян-Өндөр мед нэгдсэн эмнэлэг нь RMC эмнэлэгтэй хамтарч үргүйдлийн оношилгооны кабинетыг нээж 50 хүнд оношилгоо хийж, 10 хүнийг RMC эмнэлэгт илгээсэн байна. - Хиймэл оюун ухаан ашиглан эмэгтэйчүүдийн умайн хүзүүний пап шинжилгээг хийж эхэлсэн. Тайлант хугацаанд 92 хүнд шинжилгээг хийсэн байна. Анхан шатлалд: - Тусламж үйлчилгээний нэр төрөл нэмэгдсэн. /хавдрын маркер, триглицерид, липидийн шинжилгээ, уламжлалтын нарийн мэргэжлийн тусламж үйлчилгээ/ - Өрхийн эрүүл мэндийн төвүүд нийт 29.0 сая төгрөгийн гүйцэтгэлийн санхүүжилтээр тусламж үйлчилгээнд шаардлагатай тоног төхөөрөмж, Жаргалант сумын эрүүл мэндийн төв нь улсын төсвийн 5.1 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар автоклав, ус нэрэгч, дижитал дэлгэцтэй электрон жингээр хангагдсан.	100

										Бүсийн оношилгоо эмчилгээний төвийн тоног төхөөрөмжийн хангалтын хувь 92.5%, сум, өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдийн тоног төхөөрөмжийн хангалт 96%-тай байна.	
22	2.2.4.Нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой байдал, гамшиг, онцгой байдлын үеийн эрүүл мэндийн байгууллагын нөөцийн бэлэн байдал, хариу арга хэмжээ авах чадавхыг бэхжүүлнэ.	2020-2025	НБХ, ЭМГ	Орон нутгийн төсөв	25.0	Хариу арга хэмжээний чадавх 75%	Хариу арга хэмжээний чадавх 90%	25.0	Орон нутгийн төсөв 25.0	Тохиолдол удирдлагын тогтолцоог бэхжүүлж, хариу арга хэмжээний чадавх нэмэгдүүлэх хүрээнд орон нутгийн төсвөөс 25.0 сая төгрөгийг шийдвэрлэснээр эрүүл мэндийн байгууллагуудад дотоод хяналт, эрсдэлийн удирдлагыг хариуцсан 40 мэргэжилтэн бэлтгэгдэж, эрүүл мэндийн 3 байгууллагад олон улсын чанарын менежментийн тогтолцоо ISO 9001 стандарт эрсдэлийн менежментийн тогтолцоо ISO31000:2018 стандарт нэвтрэн, томуу, томуу төст өвчний дэгдэлтийг хүндрэл бэрхшээлгүй даван туулсан. ХӨСҮТ-д нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой байдлын үеийн эрсдэлийн үнэлгээ хийх төвийн сургалтад ЭМГ-аас 2 мэргэжилтнийг хамруулж чадавхжуулсан. ОБЕГ-аас зохион байгуулсан Стратеги команд штабын сургуулилтад амжилттай оролцсон. Эрүүл мэндийн яамнаас нийт 3 удаагийн татан авалтаар 9 нэр төрлийн 19.0 сая төгрөгийн эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, багаж хэрэгслийн хангалтыг хийж нөөцийг нэмэгдүүлсэн. ЭМГ-ын гамшгийн нөөцөөс 8 нэр төрлийн нэг удаагийн хамгаалах хэрэгсэл, оношлуур, эм, эмнэлгийн хэрэгслийг сумын болон өрхийн эрүүл мэндийн төвүүд, Бүсийн оношилгоо эмчилгээний төв, Эрдэнэт Медикал төрөлжсөн төв эмнэлэгт хүлээлгэн өгч, нөөцийг нэмэгдүүлсэн. Нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой байдал, гамшиг, онцгой байдлын үеийн хариу арга хэмжээний чадавх 95%, эрүүл мэндийн байгууллагуудын гамшгийн үеийн нөөцийн хангалт дунджаар 95% тай байна.	100
23	2.2.5.Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг өргөжүүлж, зарим ажил үйлчилгээг гэрээгээр гүйцэтгүүлнэ.	2020-2025	НБХ, ЭМГ	Орон нутгийн төсөв	30.0	Төрийн үйлчилгээг гэрээгээр гүйцэтгэж буй байгууллагын тоо 1	Төрийн үйлчилгээг гэрээгээр гүйцэтгэж буй байгууллагын тоо 2	30.0	Орон нутгийн төсөв 30.0	Хувийн хэвшлийн 1 нэгдсэн эмнэлэг, 11 ор бүхий клиниктэй аймгийн Засаг дарга, Эрүүл мэндийн газар хамтран ажиллах гэрээг байгуулан ажиллалаа. Тайлант хугацаанд хувийн хэвшлийн эрүүл мэндийн байгууллагууд 75683 үзлэг хийсэн нь аймгийн хэмжээнд хийгдсэн нийт үзлэгийн 14.2%-ийг, 13824 иргэнийг хэвтүүлэн эмчилсэн нь нийт эмнэлэгт хэвтэн эмчлүүлэгчийн 49.2%-ийг эзэлж, Бүсийн оношилгоо эмчилгээний төвийн ачааллыг хуваалцсан байна. Хувийн хэвшлийн төрөлжсөн эмнэлэг 1, хүүхдийн 4 клиник томуу томуу төст өвчний үеийн тусламж үйлчилгээний ачаалал, хүлээгдлийг бууруулах чиглэлээр уртасгасан цагийн зохицуулалт хийж, хамтран ажилласан. Зорилтот бүлгийн эмэгтэйчүүдийг урьдчилан сэргийлэх үзлэгийг зохион байгуулахад 6 хувийн хэвшлийн нөхөн үржихүйн клиникүүд оролцож 16-49 насны 1895 эмэгтэйг үзлэгт хамруулан 354 буюу 77.5%-ийг нь бүрэн эмчлэн эрүүлжүүлэн, лавлагаа шатлалд 457 эмэгтэйг илгээсэн байна. Хувийн хэвшлийн эрүүл мэндийн байгууллагуудын оношилгооны чадавх 90%-тай байна. Суурь өвчтэй хүүхдүүдийг чийрэгжүүлэх, гэр сувилал ажиллуулахаар орон нутгийн төсвөөс 30.0 сая төгрөгийг шийдвэрлэн, сульдаа, уураг илчлэгийн дутагдал, цус багадалт зэрэг суурь эмгэгтэй болон хөгжлийн бэрхшээлтэй 150 хүүхдийг нар ус агаараар чийрэгжүүлэх зуны сувилалд хамруулан эрүүлжүүлсэн.	100
24	2.2.6.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар, аюулгүй байдлыг хангаж, хяналтыг сайжруулна.	2020-2025	НБХ, ЭМГ	-	-	Эм ханган нийлүүлэх байгууллага эмийн сангуудын стандартын хэрэгжилт 88%	Эм ханган нийлүүлэх байгууллага эмийн сангуудын стандартын хэрэгжилт 95%	-	-	Аймгийн хэмжээнд нийтийн үйлчилгээтэй 71 эмийн сан, 13 эм ханган нийлүүлэх байгууллага иргэдэд үйлчлэн ажиллаж байна. Эм ханган нийлүүлэх байгууллага болон эмийн сангуудын стандартын хэрэгжилт 2021 онд дунджаар 88.9% 2022 онд 88.1%, 2023 онд дунджаар 90.4% байгаа нь өнгөрсөн онтой харьцуулахад 2.3%-аар нэмэгдсэн байна. Эрүүл мэндийн газрын даргын 2022 оны А/108 тоот тушаалаар “Эмийн чанар, аюулгүй байдлын орон тооны бус салбар зөвлөл” 5 хүний бүрэлдэхүүнтэй байгуулагдан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэн ажилласан. Эмийн чанар, эмийн гаж нөлөөний сургалтад 86 эрхлэгчийг хамруулж, “Антибиотик эмийг жороор олгоё” 3 сарын аянд 71 эмийн сан нэгдэн антибиотикийг 100% жороор олгон, 111 эмч эмнэлгийн мэргэжилтнийг сургалтад хамруулан гарын авлагаар хангаж, антибиотикийн зохистой хэрэглээний талаар мэдээлэл, зөвлөмжийг 2516 хүнд өгсөн байна.	95.1

										Зайлшгүй шаардлагатай эмийн 8-р жагсаалт дахь зохих эмийн хангамж эм ханган нийлүүлэх байгууллагуудад дунджаар 89%-тай болж, өмнөх оноос 1.6%-аар өссөн байна.	
25	2.2.7.Эрүүл мэндийн салбарт цахим үйлчилгээг өргөжүүлэн, орон нутагт хийгдэх оношилгоо, эмчилгээнд алсын зайн технологийг нэвтрүүлнэ.	2020-2025	НБХ, ЭМГ	-	-	Алсын зайн оношилгооны техник хэрэгслийн хангалтын хувь 17%	Алсын зайн оношилгооны техник хэрэгслийн хангалтын хувь 37.9%	-	-	Алсын зайн оношилгоо, телемедициний техник тоног төхөөрөмжийн хангалт 2021-2022 онд 33 хувьд хүрч, суурь үзүүлэлтээс 16 хувиар нэмэгдсэн. 2023 онд телемедициний хэрэглээг нэмэгдүүлэх ажлын хүрээнд: - БНСУ-ын Бусан хотын Үндэсний их сургуультай хамтран ажиллах санамж бичиг байгуулснаар тус их сургуулийн эмнэлгийн алсын зайн оношилгоо, эмчилгээний төвийг Бүсийн оношилгоо эмчилгээний төвд шинээр байгуулсан. - Жаргалант сумын эрүүл мэндийн төвд эмнэлзүйн хүнд өвчтөнд авах арга хэмжээний зөвлөмжийг БОЭТ-ийн нарийн мэргэжлийн, мэргэшсэн эмч нараас телемедицинээр авах нөхцөл бололцоо бүрдсэн. - Байнгын асаргаа, сувилгаа шаардлагатай, хэвтэрт байдаг иргэдийг Эмнэлэг хөдөлмөр магадлах комиссын хуралд телемедицинээр гэрээсээ өрхийн эмчийн хамт орон хөнгөвчлөх ажлыг зохион байгуулахаар туршилтын хурлыг зохион байгуулсан. Тайлант хугацаанд 4 өвчтөний мэдээллийг алсын зайн сүлжээгээр дамжуулж лавлагаа шатлалын эмнэлгүүдээс оношилгоо, эмчилгээний зөвлөмж авсан байна. Алсын зайн оношилгооны техник хэрэгслийн хангалтын хувь 2023 оны байдлаар 33,2%-тай байна.	87.6
26	2.2.8.Анхан болон лавлагаа шатлалын барилга, өргөтгөл, их засварын ажлыг үе шаттайгаар хийж, стандарт, чанарын шаардлага хангасан үйлчилгээ үзүүлэх орчныг бүрдүүлнэ.	2020-2025	НБХ, ЭМГ	Орон нутгийн төсөв	40.0	БОЭТ-ийн барилга их засвар СЭМТ-ийн засвар	Стандартын шаардлага хангасан орчин бүрдүүлсэн Сум, өрхийн эрүүл мэндийн төв- 7	40.0	Орон нутгийн төсөв 40.0 ЭМД-ын гүйцэтгэлийн санхүүжилт 647.6	Тайлант хугацаанд: - Бүсийн оношилгоо эмчилгээний төвийн амбулаторийн өргөтгөлийн барилгын зураг төсөвт орон нутгаас 20.0 сая төгрөг батлагдаж зураг бүрэн зурагдсан. - Бүсийн оношилгоо эмчилгээний төв нь лабораторийн тасгийн засварыг 274.8 сая төгрөг, амбулаторийн 3, 4-р давхрын засварыг 372.8 сая төгрөгийн байгууллагын санхүүжилтээр хийж гүйцэтгэлээ. - Жаргалант сумын эрүүл мэндийн төвд Жаргалант сумын төсвөөс 20 сая төгрөг шийдвэрлэн стандартын дагуу болгож засварлах урсгал засвар хийгдсэн. - Өрхийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэхээр шинээр баригдаж буй Зэст багийн нэгдсэн байрны 2 дугаар давхрыг өрхийн эрүүл мэндийн төвийн зориулалт, стандартын дагуу засварлах шаардлагатай төсвийг төсвийн нэмэлт тодотголд оруулах саналыг хүргүүлсэн Өрхийн эрүүл мэндийн тусламж Сум өрхийн эрүүл мэндийн төвүүд, Бүсийн оношилгоо эмчилгээний төвийн барилга байгууламж 100% стандартын шаардлага хангасан.	100
27	2.2.9.Төр, хувийн хэвшлийн эрүүл мэндийн байгууллага болон даатгалын байгууллагын уялдаа холбоог сайжруулах замаар хүлээгдэл, чирэгдлийг бууруулж, эрүүл мэндийн үйлчилгээний нээлттэй, хөнгөн шуурхай, цогц байдлыг хангах,	2020-2025	НБХ, ЭМГ	-	-	Хүлээгдэл /7-10 хоног/	Хүлээгдэл /1-2 хоног/	-	-	Хувийн хэвшлийн 1 нэгдсэн эмнэлэг, 11 ор бүхий клиникүүдтэй аймгийн Засаг дарга, Эрүүл мэндийн газар хамтран ажиллах гэрээг байгуулан ажиллалаа. Хувийн хэвшлийн эрүүл мэндийн байгууллагууд 75683 үзлэг хийсэн нь аймгийн хэмжээнд хийгдсэн нийт үзлэгийн 14.2%-ийг, 13824 иргэнийг хэвтүүлэн эмчилсэн нь нийт эмнэлэгт хэвтэн эмчлүүлэгчийн 49.2%-ийг эзэлж, Бүсийн оношилгоо эмчилгээний төвийн ачааллыг хуваалцсан байна. Хувийн хэвшлийн төрөлжсөн эмнэлэг 1, хүүхдийн 4 клиник томуу томуу төст өвчний үеийн тусламж үйлчилгээний ачаалал, хүлээгдлийг бууруулах чиглэлээр уртасгасан цагийн зохицуулалт хийж хамтран ажилласан. Зорилтот бүлгийн эмэгтэйчүүдийн урьдчилан сэргийлэх үзлэгийг зохион байгуулахад 6 хувийн хэвшлийн нөхөн үржихүйн клиник оролцож 16-49 насны 1895 эмэгтэйг үзлэгт хамруулсан. Үүний 354 буюу 77.5%-ийг нь бүрэн эмчлэн эрүүлжүүлэн, лавлагаа шатлалд 457 эмэгтэйг илгээсэн байна. Хувийн хэвшлийн эрүүл мэндийн байгууллагуудын оношилгооны чадавх 90%-тай байна. Хүлээгдэл дунджаар 2-3 хоног байна.	70

	хянах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.										
28	2.2.10.Иргэдийг хөдөлгөөний хомсдол, сэтгэцийн эрүүл мэндийн сөрөг нөлөөлөл, төрөл бүрийн донтолт, хамаарлаас урьдчилан сэргийлэх төсөл хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	НБХ, ЭМГ	Орон нутгийн төсөв	4.0	Хэрэгжүүлсэн төслийн тоо 1	Хэрэгжүүлсэн төслийн тоо 3	4.0	Орон нутгийн төсөв 4.0	Тайлант хугацаанд 4 төслийг хэрэгжүүлсэн. Үүнд: - Сэтгэлийн анир III төслийн хүрээнд Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэдтэй 100 эцэг эх, 8 -12 ангийн 726 хүүхдийг сэтгэл зүйн судалгаанд хамруулж, 12 хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнд сэтгэл зүйн зөвлөгөө, 150 иргэнд бүлгийн ярилцлага, 78 иргэнд сургалт зохион байгуулж, 15 шторк, 2 контент, 3 нэвтрүүлэг, 47 цахим зөвлөмжийг бэлтгэн нийт давхардсан тоогоор 5600 гаруй иргэнд цахимаар хүргэсэн. - “Сонсьё, мэдэрье, ойлгоё” аяны хүрээнд ерөнхий боловсролын 23 сургуулийн 16000 гаруй бүх насны сурагчид сэтгэл зүйн цогц тусламж үйлчилгээг үзүүлсэн. “Сэтгэцийн эрүүл мэндийн боловсролыг хүн бүрт” аяны хүрээнд 3 төрлийн сургалтыг СЭМҮТ-тэй хамтран төрийн байгууллагын албан хаагч, 2 сургуулийн 2 болон 7-р ангийн сурагч, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн асран хамгаалагч болон багш нар нийт 345 иргэд хамрагдсан. - “Энэ жилдээ эрүүл жиндээ” аяны хүрээнд жин бууруулах 1 сарын уралдаанд 10 байгууллагын 60 хүн хамруулж зохион байгуулснаар аяны хугацаанд оролцогчид нийт 93.4 кг жин хаясан. - Аймгийн Залуучуудын хөгжлийн хөтөлбөрийн хүрээнд “Би хорт зуршилгүй залуу” аяны хүрээнд ерөнхий боловсролын 5 сургуулийн ахлах ангийн сурагчдад электрон тамхины хор нөлөөгөөр сургалт зохион байгуулсан. Орхон аймгийн явган алхалтын холбоотой хамтран “Орхон 100 км”, “Туг аялуулах хөтөлбөр”, “Эрүүл мэнд эко гороо аялал”, “Эмчтэй хамт алхъя”, “Таны хөл бол эмч юм” гэх мэт 10 гаруй алхалтыг иргэдийн дунд зохион байгуулж, давхардсан тоогоор 3000 орчим иргэнийг хамруулсан.	100

Гэр бүл

Зорилт 2.3. Гэр бүлд суурилсан хүний хөгжил, оролцоог дээшлүүлж, хүүхэд хамгааллын үйлчилгээний чанар, хүртээмж, салбар дундын уялдаа холбоог сайжруулан, залуучуудын идэвхэжсэн хандлагыг дэмжинэ:

29	2.3.1.Гэр бүлийн хөгжлийг дэмжсэн төсөл хэрэгжүүлж, зорилтот гэр бүлд чиглэсэн үйлчилгээг сайжруулна.	2020-2025	НБХ, Хүүхэд, гэр бүлийн хөгжил, хамгааллын газар	Улсын төсөв, Орон нутгийн төсөв	Улсын төсөв 15.0 Орон нутгийн төсөв 28.0	Зорилтот 20 гэр бүл хамрагдсан	Зорилтот 70 гэр бүлд үйлчилгээг хүргэх	Улсын төсөв 3.0 Орон нутгийн төсөв 30.0	Улсын төсөв 3.0 Орон нутгийн төсөв 40.0	Гэр бүлийн хөгжлийг дэмжих чиглэлээр батлагдсан Жендерийн хөтөлбөр, Эмэгтэйчүүдийн хөгжлийн хөтөлбөр, Залуучуудын хөгжлийн хөтөлбөрийн хүрээнд гэр бүлийн боловсрол олгох сургалт нөлөөллийн үйл ажиллагааг иргэний нийгмийн байгууллагуудтай хамтран явуулсан 7 арга хэмжээний хүрээнд 20 гаруй удаагийн үйл ажиллагааг зохион байгуулж 9821 өрхийг хамруулсан. Үүнд: “Бид хамтдаа” зуслангийн хөгжлийн хөтөлбөрт зорилтот бүлгийн 20 гэр бүлийн 60 хүн, “Өөдлөх өрх” хөтөлбөрийн хүрээнд 40 гэр бүлд тусламж үзүүлсэн. 2023 онд 66 өрхөд хүнсний тусламж үзүүлж, сургалт нөлөөллийн ажилд 20 өрхийг хамруулсан. Гэр бүл цуцлалтын шалтгаан тогтоох судалгаанд хамрагдагсдын 44.3% нь гэр бүлийн зан харилцаа таарахгүй гэсэн дүнг үндэслэн Шүүхийн Тамгын газартай хамтран “Гэр төсөл”-ийг хэрэгжүүлж байна. Төслийн хүрээнд гэрлэгчдэд сэтгэл зүйн мэргэжлийн тусламж, үйлчилгээ үзүүлэх, уулзалт хийх, гэр бүлийн хөгжил боловсрол, тогтвортой байдлыг дэмжиж сургалт, зөвлөгөөг явуулах, гэр бүл цуцлалтын тоог бууруулах чиглэлээр ажилласны үр дүнд шүүхийн шатнаас 32 гэр бүлийг эвлэрүүлсэн үр дүн гарсан. Мөн гэр бүлийг дэмжих, хөгжүүлэх, хамгаалах, чадавхжуулах, хямралыг даван туулахад нь туслах, холбон зуучлах үйлчилгээг үзүүлэх чиглэлээр “Алхам алхмаар” хөтөлбөр хэрэгжүүлж байна. Уг хөтөлбөрийн хүрээнд зорилтот бүлгийн 20 иргэнийг архины донтох эмгэгээс ангижруулах эмчилгээ, үйлчилгээнд хамруулсан. Аймгийн хэмжээнд нийт 8405 зорилтот өрхийн 28 хувь нь буюу 2353 гэр бүл зохион байгуулсан арга хэмжээнд хамрагдсан.	100
30	2.3.2.Хамтарсан багийн үйл ажиллагааг дэмжиж, урамшуулал, хариуцлагын	2020-2025	НБХ, Хүүхэд, гэр бүлийн хөгжил, хамгааллын газар	Улс Орон нутгийн төсөв	Улсын төсөв 2.5 Орон нутгийн төсөв 40.0	-	Хамтарсан багийн үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлсэн байна.	Улсын төсөв 2.5 Орон нутгийн төсөв 40.0	Улсын төсөв 2.5 Орон нутгийн төсөв 40.0	2021 онд хамтарсан багийн гишүүдийг чадавхжуулах 4 төрлийн сургалт зохион байгуулж, нийт гишүүдийн 77.7 хувийг хамруулсан. Хүүхэд хамгааллын үйлчилгээнд 1458 хүүхэд хамрагдсан нь зорилтот бүлгийн хүүхдийн 59.3 хувийг эзэлж байна. 2022 онд хамтарсан багийн 30 кейс үйлчилгээнд дэмжлэг үзүүлж, 22 багийн нийгмийн ажилтнуудыг “Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх нь” сургалтын гарын	100

	тогтолцоог бий болгоно.							төсөв 40.0		авлагаар хангасан. Багийн ажлын албанаас иргэдэд сургалт зохион байгуулж, 5200 орчим иргэдийг хамруулсан. Аймгийн хэмжээнд нийт 28 хамтарсан баг 202 гишүүнтэйгээр үйл ажиллагаа явуулж байна. 2023 онд хамтарсан баг, хүүхдийн элч, ЕБС-ийн хүүхэд хамгааллын баг, цэцэрлэгийн хүүхэд хамгааллын багийг чадавхжуулах 8 удаагийн сургалт зохион байгуулсан. Хамтарсан багийн гишүүдийг ажлын байран дээр нь чадавхжуулах, арга зүйгээр хангах, зөвлөн туслах үйлчилгээг 3 удаа зохион байгуулж нийт гишүүдийн 80 гаруй хувийг хамруулсан. Хамтарсан багийн гишүүд хүүхэд хамгааллын 37 кейсд зөвлөн туслах үйлчилгээг үзүүлэхэд 2.5 сая төгрөгийг зарцуулагдсан. Орон нутгийн төсвийн нийт 40.0 сая төгрөгийн санхүүжилтийг хамтарсан багийн чадавхжуулах чиглэлд 45%, урамшуулалд 30% олон талт арга хэмжээнд 25%-ыг зарцуулж ажилласан.	
31	2.3.3.Хүүхдийг аливаа эрсдэлд өртөхөөс урьдчилан сэргийлэх, нийгмийн хандлагыг төлөвшүүлэхэд байгууллагын эцэг, эхийн зөвлөлөөр дамжуулан хамтран ажиллана.	2020-2025	НБХ, Хүүхэд, гэр бүлийн хөгжил, хамгааллын газар	Улсын төсөв	60.0	Хамрагдсан иргэдийн тоо 8970	Хамруулсан иргэдийн тоо 12681	60.0	Улсын төсөв 60.0	Хүүхдийн тусламжийн 108 утсанд 196 дуудлага ирснээс 173 дуудлага буюу 88.7 хувь нь шийдвэрлэгдсэн, 23 дуудлага буюу 11.3 хувь нь хуулийн хугацаанд шийдвэрлэлтийн шатанд байна. Үүнээс хүүхэд хамгааллын дуудлага 97.4 хувь, 87.9 хувь нь гэр бүлийн хүрээнд гарсан дуудлага байна. Дуудлагын шийдвэрлэлтийн чанар, хэрэгжилт, гүйцэтгэлийг сайжруулах зорилгоор төлөвлөгөөний дагуу Улаанбаатар хотын "Хүүхдийн тусламжийн 108 утас"-ны үйлчилгээний төвийн ажилтнуудтай хамтран практикт суурилсан сургалтыг Баян-Өндөр сумын 27 багийн нийгмийн ажилтныг хамруулан зохион байгуулж, дуудлага тус бүрийг багийн нийгмийн ажилтан шууд хүлээн авч, түргэн шуурхай үйлчилгээг хүргэн ажиллах арга зүйд суралцсан. Тайлант онд хүмүүжлийн эерэг арга, хандлагын талаар, эцэг, эхийн боловсрол олгох зэрэг сэдвээр 8 шторк, 60 постер мэдээлэл, 5 удаагийн лайв мэдээлэл хийж, нийт 37000 гаруй хандалт авсан байна. Тухайлбал байгууллагын эцэг эхийн зөвлөлд "Гэрэлт ирээдүйд гар бүү хүр" уриатай хүүхдийг зодож шийтгэхийн эсрэг өдрөөр 10 удаагийн сургалт, нөлөөллийн ажлыг зохион байгуулж 219 хүн, "Хүүхдийн эрх ба бизнесийн зарчмууд" хүүхэд хамгааллын бодлого хэрэгжүүлэх нь сургалтыг 89 байгууллагын 21500 гаруй иргэнийг хамруулан зохион байгуулсан. "Харилцаагаа усалж-Хайраар гэрэлтүүлэе" өдөрлөгийг 50 гэр бүлийг хамруулан зохион байгуулсан. Нийт 15 удаагийн арга хэмжээнд давхардсан тоогоор 15800 гаруй эцэг эх, асран хамгаалагч хамрагдсан нь нийт эцэг эхийн 24.5 хувийг эзэлж байна.	100
32	2.3.4.Залуучуудад чиглэсэн амьдрах ухаан, гэр бүлийн боловсрол олгох, нөхөн үржихүйн сургалт, нөлөөллийн үйл ажиллагааг сайжруулах ажлыг орон нутгийн хөгжлийн бодлоготой уялдуулан хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	НБХ, Хүүхэд, гэр бүлийн хөгжил, хамгааллын газар	Улс, орон нутгийн төсөв	Улсын төсөв 130.0 Орон нутгийн төсөв 15.0	Зохион байгуулсан үйл ажиллагааны тоо 15	Зохион байгуулсан үйл ажиллагааны тоо 100	Улсын төсөв 8.0 Орон нутгийн төсөв 30.0	Улсын төсөв 8.0 Орон нутгийн төсөв 30.0	2021 онд залуучуудын ордны үйл ажиллагааны зардал болон гадна тохижилтын ажилд орон нутгаас 457.0 сая төгрөг, НҮБ-ын хөгжлийн хөтөлбөрийн төслийн хүрээнд 40.0 сая төгрөгийн санхүүжилтээр лед дэлгэц, залуучуудын чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх дундын оффис байгуулах зэрэг ажлууд хийгдэж, тус ордноор дамжуулж 20 багц арга хэмжээний хүрээнд 9000 гаруй залуучуудыг хамруулсан. 2022 онд 60 төрлийн сургалт, нөлөөллийн үйл ажиллагаа зохион байгуулж, 16000 гаруй залуучуудыг хамруулж, цахим хандалт 42740 байсан. 2023 онд Залуучуудын хөгжлийн хөтөлбөрийн хүрээнд хөгжлийн бэрхшээлтэй залуучуудад чиглэсэн урлаг, спорт, хөдөлмөр эрхлэлтийн чиглэлээр үйл ажиллагаа зохион байгуулсан. Залуучуудын ордонд сэтгэл зүйн цогц үйлчилгээ үзүүлэх өрөөг тохижуулан, "Сэтгэл нэмье" төслийг хэрэгжүүлж, 250 гаруй эрчүүдэд сэтгэл зүйн тусламж үйлчилгээ хүргэсэн. Мөн дартсын Эрчим клуб, Анза дуу бичлэгийн студи, бүжгийн Social dance клуб, шагай харваа, бийрэн бичиг, амьд хөгжмийн 1 хамтлаг хичээллэж хамтарсан ажлууд зохион байгуулж, 11 сонирхлын клубийн 200 гишүүд хамрагдаж байна. 2023 нийт санхүүжилтийн 82% нь сургалт нөлөөлөл олон нийт үйл ажиллагаа, залуучуудын хөгжлийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд, 18% нь тэтгэлэгт хөтөлбөрт зарцуулагдсан. 2023 онд нийтдээ 134 арга хэмжээг зохион байгуулсан.	100

33	2.3.5.Залуучуудын хөгжил, идэвхжсэн хандлага, оролцоог дэмжинэ.	2020-2025	НБХ, Хүүхэд, гэр бүлийн хөгжил, хамгааллын газар	Улсын төсөв Орон нутгийн төсөв	60.0	Хамрагдсан залуучуудын тоо 5950	Хамрагдсан залуучуудын тоо 16000	Орон нутгийн төсөв 60.0	Орон нутгийн төсөв 60.0	<p>2021 онд сайн дурын ажил хийх сонирхолтой 51 залууг бүртгэж, сайн дурын ажилд 30 залуучуудыг холбон зуучилж ажилласан. 2022 онд 60 гаруй байгууллага, 22 багийн залуучуудын салбар зөвлөл нэгдэн 80 гаруй сайн дурын үйл ажиллагаа зохион байгуулснаас бүтэн өнчин 19 настай залууг амьдрах гэртэй болгож, хашааны газрыг нь шийдэж, ажил орлоготой болгосон. Үйл ажиллагаандаа идэвхтэй оролцдог 15 гишүүнийг үнэмлэхжүүлсэн. "Чадах зүйлээрээ тусалъя" аяныг эхлүүлж өөрсдөө лаа, саван хийж борлуулалтын орлогыг Дундговь аймгийн "Ид шидийн уут" аянд хандивласан. Сайн дурын клубүүдтэй хамтран нийтдээ 6 удаагийн арга хэмжээг зохион байгуулсан.</p> <p>2023 онд байгаль дэлхийгээ хайрлан хамгаалах, сайн дурын ажил хийх идэвх, оролцоог нэмэгдүүлэх зорилготой "Гүйе Түүе-Эко гэр бүл" бүх нийтийн гүйлт цэвэрлэгээ зохион байгуулж 100 гэр бүл, тамхины иш түүх, мэдлэгээ хуваалцах, тус дэм больё зэрэг 6 төрлийн үйл ажиллагаа зохион байгуулж 1000 гаруй залуучууд, хүүхдийн тоглоомын талбайг засаж сайжруулах, тохижилтын ажил, сайн үйлсийн аян зэргийг зохион байгуулж 100 гаруй залуучууд, Жаргалант суманд малчин айлын малын тэжээлийн хашааг цэвэрлэх ажилд 50 гаруй залуучууд, "Сайн дурын ажил болон түүний ач холбогдол"-ын талаар ойлголт хэлэлцүүлэгт "ОРХОН-МСҮТ", "ХАА-н МСҮТ"-ийн суралцагчид 100 хүн тус тус хамруулсан. "Бүх хайраа гэр бүлдээ", "Талархлын 7 хоног", "Урам түгээх 7 хоног" сэдвүүдийн хүрээнд 12 постер мэдээллийг цахимд байршуулж 9263 хандалт авсан. Сайн дурын клубүүдтэй хамтран англи хэл, номын өдөрлөг, гадаадад суралцахаар зорьж буй хүүхэд, залууст ielts, toefl шалгалтад хэрхэн бэлдэх, шинэ цагийн илгээлтийн эзэд малчин, тариаланчдад туслах сайн дурын ажил, цаасны дахин боловсруулалт зэрэг сайн дурын ажлуудыг өрнүүлж 400 хүнийг хамруулсан байна. Сайн дурын клубүүдийн үйл ажиллагааг идэвхжүүлснээр сонирхлын бүлэг, клубийн тоо нэмэгдэж, шинээр олон төрлийн үйл ажиллагааг зохион байгуулж хамрагдалт 2300, цахим хандалт 9263 болсон.</p> <p>2023 онд Залуучуудын ордон, сайн дурын клубүүдээр дамжуулан 134 удаагийн арга хэмжээнд 17760 залуучуудыг хамруулсан нь аймгийн хэмжээний нийт залуучуудын 59 хувийг эзэлж байна.</p>	100
----	---	-----------	--	---------------------------------------	------	---------------------------------	----------------------------------	-------------------------	-------------------------	---	-----

Шинжлэх ухаан, технологи, инновац

Зорилт 2.4. Шинжлэх ухаан, технологийг аймаг, хотын тогтвортой хөгжлийн үндсэн хүчин зүйлсийн нэг болгон хөгжүүлж, үр ашигтай инновацыг хөгжүүлнэ:

34	2.4.1.Бизнес эрхлэгчдийн бүтээгдэхүүн хөгжүүлэлтийг дэмжих, шинэ технологи нэвтрүүлэх, дамжуулах, судалгаа хөгжүүлэх, инновацыг дэмжих төсөл, хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ЭШУТП	Орон нутгийн төсөв	270.0	Инновацыг дэмжих 10 төсөл, хөтөлбөрүүдэд дэмжлэг үзүүлсэн.	Инновацыг дэмжих төсөл, хөтөлбөрүүдэд дэмжлэг үзүүлсэн байна.	270.0	Гадаадын төсөл хөтөлбөр 32.0	<p>2022 онд цаас, хүнсний хог хаягдлыг дахин боловсруулж түлш үйлдвэрлэх төсөл буюу "Агдир бүтэмж" ХХК, яс дахин боловсруулах үйлдвэр "Хос луу баян" ХХК, арьс шир боловсруулж "Handmade" бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх "Өндөрлөг" брэнд зэрэг 3 бизнес эрхлэгчдийн бүтээгдэхүүний технологийн хөгжүүлэлт, зах зээлд гаргах дээр бизнесийн зөвлөх үйлчилгээ үзүүлж дэмжин ажилласан. 2023 онд хүнсний ногооны үр үйлдвэрлэлийн төслийг инновацын төслөөр хөгжүүлэхээр зөвлөх үйлчилгээ үзүүлж байна. "Баяжуулагч-Одод" ХХК-ийн хатаасан аарц, "Идэрбаялаг" ХХК-ийн давсалсан махны хатаамал зэрэг инновац шингэсэн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг дэмжихэд тус бүр 6.0 сая төгрөгийн тоног төхөөрөмжийн дэмжлэг үзүүлсэн. Цаасны хог хаягдлаар эко түлш боловсруулах үйлдвэрлэл эрхэлж буй "Агдир бүтэмж" ХХК гарааны бизнес эрхлэхэд нь дэмжлэг үзүүлж үйлдвэрлэсэн түлшээ нөөцлөхөд зориулж 20.0 сая төгрөгийн тоног төхөөрөмжийн дэмжлэг үзүүлсэн. 11 өрхийн үйлдвэрлэл эрхлэгч нэгдэн хоршоо байгуулж мөөг ургуулах хөрс үйлдвэрлэж байна. Ингэснээр сард 500 кг мөөгийг ургуулах боломж бүрдүүлээд байна. Иргэн Зулчимэгийн амттаны үйлдвэрлэл, "Ган компас" ХХК-ийн экспортын тоглоом үйлдвэрлэл, "Мөөг кластер" ХХК-ийн чипс үйлдвэрлэл, тариалалтын ухаалаг чингэлэг үйлдвэрлэл, эмийн мөөг тариалалт, "Бидэрт манхан" ХХК-ийн хуванцар эдлэл үйлдвэрлэл, "БМОМ" ХХК-ийн биомасс боловсруулах зэрэг 9 төслийг дэмжин хөгжүүлж байна.</p>	100
----	---	-----------	---------------	--------------------	-------	--	---	-------	------------------------------	--	-----

35	2.4.2.Эрдэнэт шинжлэх ухаан, технологийн паркийг түшиглэн боловсрол, эрдэм, шинжилгээ, үйлдвэрлэлийн уялдаа холбоог бий болгох, сургалтын чанарыг дээшлүүлэх, оюутан суралцагчдын бүтээлч байдлыг хөгжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, Э ШУТП	Орон нутгийн төсөв	33.0	5 оюутан, судлаач	Боловсрол, эрдэм, шинжилгээ, үйлдвэрлэлийн уялдаа холбоог бий болгох, оюутан, судлаачдыг хөгжүүлэх	33.0	Орон нутгийн төсөв 33.0	Эрдэнэт шинжлэх ухаан технологийн паркийг түшиглэн хүүхдүүдийг байгалийн ухааны хичээлд сонирхолтой болгох, улмаар ирээдүйн чадварлаг инженерүүдийг төрүүлэх зорилгоор ЕБС-ийн физик, мэдээлэл зүйн хичээлийн агуулгад тохирсон туршилтуудыг сонирхолтой хэлбэрээр хийж, шинжлэх ухааны үндэслэлтэй, системтэй мэдлэг олгоход анхааран ажиллаж байна. STEAM боловсрол олгох ШИМТ+ЭРДЭНЭТ дугуйлан энэ онд 5 мэргэжлийн багш, 150 орчим хүүхдүүдэд сургалт өгсөн. "Судлаач-Энтрепренер" хөтөлбөр хэрэгжүүлж инновацын төсөл, гарааны компани хөгжүүлэх 18 залуу судлаач, оюутны төсөл хүлээн авч, оролцогчдыг 2 сарын турш сургалтад хамруулан сонгон шалгаруулалтаар 1 дүгээр шатанд шалгарсан ШУТИС-ийн 2 оюутныг төслөө хэрэгжүүлэхэд ажлын байраар хангаж, 1 төсөлд нь 5.0 сая төгрөгийн дэмжлэг үзүүлсэн байна. Эрдэнэт цогцолбор дээд сургуулийн 120 оюутны дунд гарааны бизнесийн уулзалт зохион байгуулж, 20 оюуны баг бүрдүүлэн зөвлөн ажиллаж байна. Хүүхэд залуучуудад программ, код хөгжүүлэх сургалт явуулж буй "Код лаб" сургалтын төвд орон нутгийн төсвөөс 33.0 сая төгрөгийн өртөг бүхий 12 ширхэг зөөврийн компьютер олгосон. Тус сургалтын төвөөс 62 сурагчийг программ, код хөгжүүлэх сургалтад хамруулж чадавхжуулсан.	90
36	2.4.3.Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн дэвшлийг салбар бүрт нэвтрүүлэхэд дэмжиж ажиллана.	2020-2025	ХБТХОХ, ЭШУТП	Орон нутгийн төсөв	185.0	Орон нутгийн цахим шилжилтийн индекс 0.5	Орон нутгийн цахим шилжилтийн индекс 1	185.0	185.0	Дижитал эдийн засаг Smart-Эрдэнэт платформ, түүний ард ашиглаж байгаа Дашборд системийн эдийн засгийн үзүүлэлтүүдийг хянах дижитал платформын нөхцөлийг үүсгэж байна. "Цахим-Эрдэнэт" платформ дээр Эрдэнэтийн брэнд цахим худалдааны сайт нээсэн бөгөөд Эрдэнэтэд үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг багцлан энэхүү сайтаар дамжуулан хэрэглэгчдэд хүргэхээр төлөвлөж байна. Мөн паркийн мэдээлэл хүргэх ажлыг Эрдэнэт ШУТП пэйж хуудас, Erdenet park.mn сайтаар тогтмол зохион байгуулж, you tube суваг нээн ажиллаж байна. Орон нутгийн цахим шилжилтийн индекс 0.75 байна.	75
Хүнд ээлтэй амьдрах орчин											
Зорилт 2.5. Эрүүл, аюулгүй, баталгаат орчныг бий болгоно:											
37	2.5.1.Байгалийн аюулт үзэгдэл, болзошгүй гамшгийг тандан судлах, эрт илрүүлэх, урьдчилан мэдээлэх тогтолцоог бэхжүүлж, иргэдийг нүүлгэн шилжүүлэх аюулгүй бүс тогтоож, үүсэж болзошгүй аваар, ослыг бууруулна.	2020-2025	ТЗУХ, ОБГ	Орон нутгийн төсөв	10.0	-	Иргэдийг нүүлгэн шилжүүлэх бүс тогтоож, үүсэж болзошгүй аваар, ослоос урьдчилан сэргийлэх	10.0	Орон нутгийн төсөв 9.7	Хүчтэй газар хөдлөл бүртгэх станцын Raspberry shake RS4D төхөөрөмжийг УЦУОШТ-ийн байранд суурилуулсан. Энэхүү төхөөрөмж нь газар хөдлөлтийн мэдээллээ 70 хоног хадгалах хүчин чадалтай. Газар хөдлөлтийн хөрсний хурдатгал хэмжигч багажийг 9.7 сая төгрөгөөр орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр Шинжлэх ухааны академийн одон орон физикийн хүрээлэнгээс худалдан авч, ашиглалтад оруулсан. Гамшгийн үед иргэд зарлан мэдээллийн дохиогоор ажиллаж нүүн шилжих, түр цугларах талбайг 20 байрлалд 20.5 га талбайг Засаг даргын 2022 оны А/174 дүгээр захирамжаар баталгаажуулж, Орон нутгийн гамшгаас хамгаалах төлөвлөгөөнд тусган төлөвлөсөн. Гамшигт нэрвэгдэн орон гэргүй болсон иргэдийг түр байрлуулах, нүүлгэн шилжүүлэх төлөвлөлтийг хийж, зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч ажиллах алба, мэргэжлийн ангийг Засаг даргын 2023 оны А/14 дүгээр захирамжаар томилон ажиллах чиг үүргийг тодотгосон. Гамшиг ослын үед ажиллах нэгдсэн удирдлагын байрыг Мэдээлэл шуурхай удирдлагын төвд болон аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын хурлын зааланд шилжүүлэн ажиллахаар төлөвлөгөөнд тусгаж, тоноглогсон. Мөн 7 төрлийн удирдамжит арга хэмжээг 687 объектод зохион байгуулж гамшиг осол, гал түймэр гарахад хүргэж болзошгүй 3972 зөрчил илэрснээс 1597 зөрчил дутагдлыг шалгалтын явцад арилгуулж, цаг хугацаа хөрөнгө хүч шаардсан 2375 зөрчлийг арилгуулахаар Гал түймрийн улсын хяналтын байцаагчийн албан шаардлага 260, албан мэдэгдэл 148, танилцуулга 1, дүгнэлт 15, ажиллагаа зогсоох тогтоол 4, шинжээчийн дүгнэлт 2-ыг тус тус хүргүүлж, биелэлтэд нь хяналт тавин ажиллаж байна.	100
38	2.5.2.Гэр хорооллыг дахин	2020-2025	ХБТХОХ	-	-	-	Гэр хорооллыг	-	-	Их залуу багт 40.8га талбай, Найрамдал багт 11.9га талбайд хэсэгчилсэн төлөвлөлт хийгдэж, Эрдэнэ багийн 2.5га талбайд ажлын	30

	төлөвлөж байгальд ээлтэй, эрчим хүчний хэмнэлттэй, дулааны алдагдалгүй ногоон барилга, байгууламжийг нэмэгдүүлэх, дэд бүтэц барих ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.						дахин төлөвлөж, ногоон барилга, дэд бүтцийг үе шаттайгаар барина.			даалгавар боловсруулан сонгон шалгаруулалт зарлахаар төлөвлөн ажиллаж байна. Оюут багийн Сархиа уулын энгэрт 4га талбайд 300 айлын амины орон сууцны төслийг хэрэгжүүлэхээр судалгааны ажил хийгдэж байна.	
39	2.5.3.Хот суурины үерийн далан суваг, борооны болон хөрсний ус зайлуулах шугам сүлжээний ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ	Орон нутгийн төсөв	163.9	-	Инженерийн хийцлэлтэй үерийн сувгийг нэмэгдүүлэх	163.9	163.9	Аймгийн хэмжээнд 72.8 км шороон үерийн суваг байгаагаас инженерийн хийцлэлтэй 10.2 км, далд 11.0 км, 51.6 км нь байгалийн гуу жалга болон авто замын ус зайлуулах хаялага байна. Болзошгүй аваарын 163.9 сая төгрөгийн хөрөнгөөр Их залуу багийн Баруун задгай 18, 19 дүгээр гудамжны үерийн суваг 165м суваг, Даваат багийн Зураагийн 1, 2 дугаар гудамжинд 153м суваг шинээр хийгдсэн байна.	90
40	2.5.4.Гал түймэр, гамшиг ослоос урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх чадавхыг нэмэгдүүлнэ.	2020-2025	ТЗУХ, ОБГ	Орон нутгийн төсөв	37.0	-	Ашиглалтад оруулснаар	37.0	Орон нутгийн төсөв 17.2	2022 онд Гал түймэр, гамшиг ослоос урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх бие бүрэлдэхүүний чадавхыг нэмэгдүүлэх, бэлэн байдлыг хангах ажлын хүрээнд шуурхай албаны тусгай зориулалтын Бонго загварын авто машинтай болсон. Алба хаагчдын ажиллах орчныг сайжруулах чиглэлээр Гал түймэр унтраах аврах 81 дүгээр ангид 2.6 сая төгрөгийн засварын ажлыг хийж, бие бүрэлдэхүүний сэтгэл зүй, бие бялдрыг чадавжуулах дадлага, сургалтын 4 давхар цамхаг барих ажлыг бүрэн дуусгаж, гадна 100 м гүйлтийн асфальтан замтай болоход нийт 149.8 сая төгрөг зарцуулсан. Ингэснээр ур чадварыг нэмэгдүүлэх тогтмол бэлтгэлтэй байлгах зэрэг олон талын ач холбогдол өгч байна. Галын аюулгүй байдлын тухай хууль холбогдох дүрэм, журам, стандарт зөрчсөн 1 аж ахуйн нэгж байгууллага, 19 иргэнд хялбаршуулсан журмаар зөрчил шалган шийдвэрлэж ажиллаа.	100
41	2.5.5.Хүнсний аюулгүй байдлыг сайжруулж, хүнсний сүлжээний бүх шатанд түүхий эд, бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангана.	2020-2025	ХБТХОХХХ ААГ	Орон нутгийн төсөв	2.0	Гэрчилгээ эжиж, баталгаажуулсан бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний хувь 70	Гэрчилгээ иж, баталгаажуулсан бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний хувь 80	2.0	Орон нутгийн төсөв 2.0	Аймгийн хэмжээнд хүнсний чиглэлийн үйлдвэрлэл эрхлэгч 49 цех, үйлдвэр, 451 үйлчилгээ ажиллаж байгаагаас энэ онд үйлдвэрлэл эрхлэгч 9 аж ахуйн нэгж, үйлчилгээ эрхлэгч 182 аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагаанд холбогдох стандартын дагуу тохирлын үнэлгээ хийж, стандартын хэрэгжилтийн түвшнийг дээшлүүлэх арга зүйгээр хангаснаар нийт 32 аж ахуйн нэгж /65.3 хувь/, иргэний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, 368 /2022 онд 80.6%, 2023 онд 81.6 хувь/ хүнсний чиглэлийн үйлчилгээнд тохирлын гэрчилгээ олгосон нь 157 цэгт стандарт хангалттай түвшинд хүрч гэрчилгээжсэн нь баталгаажуулсан бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний 82.1 хувийг эзэлж байна 2023 оны байдлаар "Баталгаажсан бүтээгдэхүүн" тэмдгийг талх, нарийн боовны 3 үйлдвэрийн 4 нэр төрлийн 52 нэрийн бүтээгдэхүүнд олгосноор нийт 7 хүнсний үйлдвэрийн 6 нэр төрлийн 56 нэрийн бүтээгдэхүүн эзэмшиж байна. Засгийн газраас баталсан "Техникийн зохицуулалт"-ын шаардлагыг хангаж аюулгүйн тэмдэгтэй бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх үүрэг бүхий махны 3, сүүний 3, бялуун бүтээгдэхүүний 11, нийт 17 иргэн, аж ахуйн нэгжийн цех, үйлдвэр байгаагаас тохирлын үнэлгээнд хамрагдсан "Жүр үр" ХХК нь аюулгүйн тэмдгийг 12 нэрийн бялуун бүтээгдэхүүнд хэрэглэх эрх авч, нийт бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэлийн 5.8 хувь нь аюулгүйн тэмдэгтэйгээр зах зээлд нийлүүлэгдэж байна. Аймгийн хэмжээнд нийт 5 аж ахуйн нэгж, байгууллагын 8 үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд стандарт хэрэгжүүлэх ажил хийгдэж байгаагаас "Хаан хүнс картеринг" ХХК, "Эрдмийт" ХХК Хүнсний аюулгүй байдлын менежментийн тогтолцоо MNS ISO 22000:2019 /НАССР/ стандартаар, "Жаргалант мах маркет" ХХК, "Эрдэнэт мах маркет" ХХК, "Эрдмийт" ХХК MNS CAC /RCP 1:2003 (НАССР) стандартаар тус тус гэрчилгээжсэн. "Жаргалант мах маркет" ХХК, "Эрдэнэт мах маркет"	90

										ХХК-д нь ISO:22000 стандартын 2 дахь шатны аудитад орсон. "Хүнсний эрүүл ахуйн ерөнхий зарчим "(олон улсын зөвлөмж) MNS CAC/ RCP 1:2003 стандартыг усны 1 үйлдвэр, нийтийн хоолны 2, талхны 2 үйлдвэр хэрэгжүүлж эхлээд байна.	
ГУРАВ. АМЬДРАЛЫН ЧАНАР БА ДУНДАЖ ДАВХАРГА											
Зорилго 3. Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, өрхийн орлогыг нэмэгдүүлэх, орон сууцанд амьдрах боломжийг нэмэгдүүлж, дундаж давхаргын хүрээг тэлэн амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.											
Зорилт 3.1. Ахмад настанд ээлтэй, хүртээмжтэй орчин нөхцөлийг бүрдүүлнэ:											
42	3.1.1.Ахмад настанд ээлтэй, хүртээмжтэй орчин нөхцөлийг бүрдүүлэх, ахмадын хөгжлийн төвүүдийг нэмэгдүүлж, тэдгээрийн ажиллагааг дэмжинэ.	2021-2025	НБХ, ХХҮГ	Орон нутгийн төсөв	40.0	Ахмадын хөгжлийн төвүүдийн тоо 9	Ахмадын хөгжлийн төвүүдийн тоо 14	40.0	Орон нутгийн төсөв 40.0	Баян-Өндөр, Жаргалант сумын ахмадын хороодын үйл ажиллагаанд хөтөлбөрийн зүгээс дэмжлэг үзүүлэн ажиллаж, шилдэг ахмадын зөвлөлөөр шалгарсан Зэст, Цагаанчулуут, Баянбулаг багуудын ахмадын зөвлөлийг тус бүр 500.0 мянган төгрөгөөр шагнаж, урамшуулсан. 2022 онд Даваат, Шанд, Эрдэнэ багт ахмадын төв шинээр нэмэгдсэн. Аймгийн хэмжээнд ахмадын хөгжлийн 14 төвөөр үйл ажиллагааг явуулж байгаа бөгөөд аймгийн ахмадын хорооны байранд шинээр ахмад настанд зориулсан алжаал тайлах өрөө, номын сан, сэтгэл зүйн зөвлөгөө өгөх өрөө танхимыг тохижуулан ажиллуулж өдөрт 30-45 хүн тогтмол үйлчилгээ авч байна. Мөн номын сангийн номын фондыг ахмадууд нэмэгдүүлэн одоогоор 1500 орчим номтой болсон. Ахмадын сэтгэл зүйчийн танхимыг нээн ажиллуулснаар 1 сарын хугацаанд бүлгийн сэтгэл зүйн зөвлөгөөг 100 гаруй ахмадад, ганцаарчилсан зөвлөгөөг 19 ахмадад тус тус өгсөн байна.	100
43	3.1.2.Ахмад настанд чиглэсэн эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулна.	2021-2025	НБХ, ХХҮГ	Орон нутгийн төсөв	35.0	-	Хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.	35.0	Орон нутгийн төсөв 35.0	Ач санах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж ахмад настанд чиглэсэн олон талт үйл ажиллагааг зохион байгууллаа. ХХҮГ, Ахмадын хороо, Улаан загалмайн хороо хамтран өдрийн үйлчилгээг үзүүлж Жаргалант сумын 78, Баян-Өндөр сумын 224 ахмад настанд, Олон улсын ахмадын өдрийг угтан Баян-Өндөр, Жаргалант сумдын хэвтрийн өвчтэй 250 ахмад, "Буурлын чагнуур" ТББ-тай хамтран 90 хүнд хэлбэрийн, хөгжлийн бэрхшээлтэй ахмадад гэрийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх ажлыг зохион байгуулж, ахмадын зуны саам сувиллын үйл ажиллагаанд 280 ахмад, эрт илрүүлэг үзлэг шинжилгээнд 2262 ахмад настан тус тус хамрагдсан. Хөтөлбөр биелэлт 80 хувьтай хэрэгжиж байна.	100
44	3.1.3.Ахмад настан болон анхдагч илгээлтийн эздэд зориулсан төсөл хэрэгжүүлж, залуу үеийн залгамж холбоог хангана.	2021-2025	НБХ, ХХҮГ	Орон нутгийн төсөв	65.0	Анхдагчд ад чиглэсэн арга хэмжээний тоо 5	Анхдагчдад чиглэсэн арга хэмжээний тоо 11	65.0	Орон нутгийн төсөв 65.0	Ахмад настан болон анхдагч илгээлтийн эздэд зориулсан Ач санах, Анхдагч хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. Тайлант онд ахмад настнуудад чиглэсэн соёл урлаг, спортын уралдаан тэмцээн, аялал жуучлал, олон нийтийг хамарсан сургалтууд, шинээр ахмад настны өрөөг тохижуулах, хүндэтгэл үзүүлэх зэрэг 18 удаагийн арга хэмжээнд 13600 гаруй ахмад хамрагдсан бол Анхдагч хөтөлбөрийн хүрээнд тэдэнд чиглэсэн үйл ажиллагаа явуулдаг 5 ТББ-тай хамтран ажиллаж хэвтрийн өвчтэй 127 анхдагчид гэр эргэлт, хүнд нөхцөлд амьдарч буй анхдагчид дэмжлэг тусламж үзүүлэх, сургалт, спортын уралдаан тэмцээн, соёл урлагийн үйл ажиллагаа болон дотоодын аялалд хамрагдах зэрэг 13 удаагийн үйл ажиллагааг зохион байгуулж давхардсан тоогоор 1400 гаруй анхдагчид хамрагдаад байна.	100
45	3.1.4.Ахмад настны оюуны болон мэргэжлийн туршлага, чадавхыг ашиглах, нийгмийн амьдралд идэвхтэй үүрэг гүйцэтгэх, зөвлөх үйлчилгээ үзүүлж хувь нэмрээ оруулахад нь дэмжлэг үзүүлнэ.	2021-2025	НБХ, ХХҮГ	Орон нутгийн төсөв	10.0	-	Ахмадыг зөвлөх үйлчилгээнд хамруулж, мэдлэг чадвар туршлагыг хуваалцана.	10.0	Улсын төсөв 150.0 сая, Орон нутгийн төсөв 10.0	2022 онд Ахмад мэргэжилтний зөвлөх үйлчилгээнд 21 ахмадыг зөвлөх үйлчилгээнд хамруулж, нийт 570 гаруй хүнд дадлага туршлагаа хуваалцсан. 2023 онд Ахмад мэргэжилтний зөвлөх үйлчилгээнд 30 ахмадыг хамруулж, 800 гаруй иргэдэд зөвлөх үйлчилгээ үзүүлэх ажлыг зохион байгуулсан. Мөн эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй санхүүгийн зээл тусламжид 31 ахмадыг хамруулж 150.0 сая төгрөг зарцуулсан. Ахмадын Алтан өв урлантай хамтран залуучуудад эсгий урлалын сургалтыг зохион байгуулж Баян-Өндөр сумын 130 гаруй залуучууд хамрагдсан.	100
Зорилт 3.2.Хүн амын бүлгүүдийн ялгаатай хэрэгцээ, шаардлагад нийцүүлэн нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зорилтот бүлэгт хүргэж, ил тод, нээлттэй байдлыг хангана:											

46	3.2.1.Нийгмийн халамжийн үйлчилгээг үе шаттайгаар цахимд шилжүүлнэ.	2020-2025	НБХ, ХХҮГ	УТ	-	85%	100%	-	-	Монгол Улсын Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй "Цахим Монгол" хөтөлбөрийн хүрээнд 2020 оны 08 дугаар сараас эхлэн нийгмийн халамжийн үйлчилгээ нь ehalamj.mn цахим системд үе шаттайгаар шилжиж эхэлсэн. 2020 онд 6, 2021 онд 26 төрлийн үйлчилгээ дээрх системд шилжсэн. 2022 онд 40 үйлчилгээг цахимд шилжүүлснээр 2023 оноос нийгмийн халамжийн 72 төрлийн үйлчилгээ 100% цахимжсаны үр дүнд иргэд нийгмийн халамжийн үйлчилгээнд цахимаар хамрагдаж, өргөдөл хүсэлтээ гаргах боломж бүрдсэн.	100
47	3.2.2.Онцгой тохиолдлын болон амьжиргааг дэмжих нөхцөлт мөнгөн тусламж, олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээг чирэгдэлгүй, түргэн шуурхай хүргэнэ.	2020-2025	НБХ, ХХҮГ	Орон нутгийн төсөв	137.9	Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээнд 431	Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээнд 438	137.9	Орон нутгийн төсөв 137.9	2020-2022 онд нийгмийн халамжийн үйлчилгээнд орон нутгийн төсвөөс 404.1 сая төгрөг батлагдсан. Онцгой тохиолдлын тэтгэмжид 113 иргэнд 131.2 сая төгрөг, олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээний хүрээнд 7 төрийн бус байгууллагатай хамтран 908 иргэнийг хамруулсан зорилтот арга хэмжээнд 233.5 сая төгрөгийг зарцуулсан. Тайлант онд онцгой тохиолдлын мөнгөн тэтгэмжид 43 иргэнд 51.6 сая, олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээнд 482 иргэнд 74.1 сая төгрөгийг нийгмийн халамжийн сангаас тус тус зарцуулсан.	100
48	3.2.3.Өрхийн амьжиргааны түвшин тогтоох судалгааг батлагдсан аргачлалын дагуу явуулна.	2020-2025	НБХ, ХХҮГ	Улсын төсөв	16.2	2017 онд 19378	ХХҮЕГ-аас ирүүлсэн жагсаалтын дагуу судалгааг авсан байна.	16.2	16.2	Аймгийн хэмжээнд "Орлогыг орлуулан тооцох аргаар өрхийн амьжиргааны түвшинг тодорхойлох хосолмол аргачлал"-аар нийгмийн халамжийн дэмжлэг, туслалцаа зайлшгүй шаардлагатай өрхийн мэдээллийг шинэчлэх, мэдээлэл цуглуулах ажлыг 2023 оны 05 дугаар сарын 29-ний өдрөөс 06 дугаар сарын 11-ний өдөр хүртэлх хугацаанд зохион байгуулж нэрсийн жагсаалтаар ирсэн 1073, өргөдлөөр 111 өрх нэмж нийт 1184 өрхөөр зочилж, 1078 өрхөөс судалгааг бүрэн авсан бол хариулт өгөх хүн байхгүй /насанд хүрсэн хүн/-9, гэрийнхэн түр хугацаагаар эзэнгүй-34, өрхийг олоогүй-18 хойшлуулсан-9, татгалзсан-36 өрх судалгаанд хамрагдаагүй үлдсэн байна.	90

Орлогод нийцсэн орон байр

Зорилт 3.3. Өрх, гэр бүлийн худалдан авах чадварт нийцсэн өртөг бүхий сууцаар хангах бодлогыг дэмжинэ:

49	3.3.1.Иргэдийг эзэлийн хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон хувийн орон сууцтай болгох төсөл хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ХББЗА, ОНӨГ	Орон нутгийн төсөв	12049.3	-	Орлогод нийцсэн орон сууц хөтөлбөрийг батлуулан хэрэгжүүлэх	12049.3	Орон нутгийн төсөв 3920.2	Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлаар "Орон сууцны хөтөлбөр"-ийг батлуулсан бөгөөд энэ ажлын хүрээнд Баян-Өндөр сумын Уртын гол багт баригдах 260 айлын 5 блок орон сууцны барилгын ажлыг эхлүүлсэн. Тус барилгын төсөвт өртөг нь 27.4 тэрбум төгрөг. 2023 оны 10 сарын байдлаар төслийн нийт гүйцэтгэл 73 хувь буюу 19.9 тэрбум төгрөгийг олгосон байна. Барилгын явц А блок-70, В болон D блок-100, С блок-80, Е блок-12 хувьтай байна. Эхний ээлжийн ашиглалтад орсон 2 блок 104 айлын орон сууцны байрыг орон нутагт хүлээн авч иргэдийг оруулах ажлыг зохион байгуулан ажиллаж байна. Уг орон сууц ашиглалтад орсноор эрүүл мэнд, боловсрол, хилийн ба дотоодын цэрэг, онцгой байдлын байгууллагын албан хаагчдыг тодорхой хувь орон сууцанд хамрагдахаар байна. Орон сууцны үнэ м.кв нь 1.9 сая төгрөг буюу зах зээлийн ханшнаас 30-40%-иар хямд байна.	100
50	3.3.2.Айл, хөрш, гудамжаараа нэгдэн төлөвлөлт хийж, инженерийн дэд бүтцэд бүрэн холбогдсон, амины орон сууц болгох дахин төлөвлөлтийн ажлыг иргэдийн оролцоотой хэрэгжүүлж, амьдран суух байшингаа барихад	2020-2025	ХБТХОХ	Орон нутгийн төсөв	2900.0	-	Айл өрхийг инженерийн дэд бүтцэд бүрэн холбогдсох нөхцөлийг бүрдүүлэх	2900.0	Орон нутгийн төсөв 183.0	Дахин төлөвлөлтийн ажлын хүрээнд Их залуу багт 40.8 га, Эрдэнэ багт 2.4 га Уртын гол багт 1.8 га Чандмань багт 3 га. Найрамдал багт 11.9 га Оюут багт хоёр байршилд нийт 52 га, Говил 22.6 га Баянцагаан багт 8.5 га Уурхайчин багт 1.3 га талбайд хот дахин төлөвлөлтийн байршлаар сонгон орон сууцжуулах төслийг эхлүүлэн ажиллаж байна.Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2.9 тэрбум төгрөгөөр гэр хорооллын 7 баг инженерийн шугам сүлжээний ажил хийсэн. Булаг багт дулаан хэрэглээний халуун хүйтэн усны 0.943 км, цэвэр усны 0.943 км, бохирын 0.489 км, Рашаант багт Дулаан хэрэглээний халуун хүйтэн усны 1.63 км, цэвэр усны 1.63 км, Наран багт дулаан хэрэглээний халуун хүйтэн усны 1.14 км, цэвэр усны 1.1 км, бохирын 0.52 км, Цагаанчулуут багт бохир усны 0.76 км, , Баянцагаан багт дулаан хэрэглээний халуун хүйтэн усны 0.98км, Дэнж багт дулаан хэрэглээний халуун хүйтэн усны 0.88 км, цэвэр усны 0.88 км, бохир усны 0.26 км, Говил багт дулаан	100

	дэмжлэг үзүүлж ажиллана.									хэрэглээний халуун хүйтэн усны 2.22 км, нийт 5.78 км төвлөрсөн инженерийн шугам сүлжээний ажил хийгдсэн. Ингэснээр 1245 өрх ИШС-нд холбогдох нөхцөл бүрдлээ.	
Хөдөлмөр эрхлэлт ба гарааны бизнес											
Зорилт 3.4 Хөдөлмөр эрхлэлтийн үйл ажиллагаанд үр дүнд суурилсан санхүүжилтийн арга хэлбэрийг нэвтрүүлэн ажилгүйдлийг бууруулах, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх хөтөлбөр, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ:											
51	3.4.1.Иргэдийг мэргэжлийн сургалтад хамруулан, тогтвортой ажил, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.	2020-2025	НБХ, ХХҮГ	Улсын төсөв	47.9	-	Мэргэжил олгох сургалтыг зохион байгуулж, ажилд зуучилсан байна. /Санхүүжилтийн хэмжээгээр/	47.9	Улсын төсөв 47.9	Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлөөс жил бүр баталж хэрэгжүүлдэг "Хөдөлмөрт бэлтгэх хөтөлбөр"-ийн хүрээнд 2020-2022 онуудад мэргэжил олгох сургалтыг аймгийн Орхон, ХАА-н МСҮТ-үүдтэй хамтран хийж, цахилгаанчин, тогооч, барилгын засал чимэглэлч, гагнуурчин, үсчин, оёдолчин 7 мэргэжлээр нийт 169 иргэнийг хамруулан ур чадварын гэрчилгээ олгож, сургалтын зардалд 46.1 сая төгрөг зарцуулсан. Тайлант онд мөн дээрх сургалтын байгууллагуудтай хамтран 7 мэргэжлээр ажил хайгч 95 иргэн, хөгжлийн бэрхшээлтэй 10 иргэн нийт 105 иргэнийг сургаж, 47.9 сая төгрөг зарцуулсан. Сургалтын дараа 10 иргэн байнгын ажлын байртай болж нийгмийн даатгалын шимтгэл төлж ажиллаж байна. Ажилд орсон иргэдийг салбараар нь авч үзвэл боловсруулах үйлдвэрт 3, уул уурхайд 2, худалдаа үйлчилгээнд 4, төрийн байгууллагад 1 иргэн тус тус ажилд орсон. Иргэд мэргэжлийн сургалтад хамрагдаж суурь мэргэжил эзэмшснээр залуучууд хөдөлмөрийн харилцаанд орж, орлого олохоос гадна эдийн засгийн хөгжилд хувь нэмрээ оруулах боломж бүрдсэн.	100
52	3.4.2.Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн эх үүсвэрээс өрхийн үйлдвэрлэл, бичил бизнесийг дэмжих замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлж, мэдээллийн ил тод, нээлттэй байдлыг хангана.	2020-2025	НБХ, ХХҮГ	Улсын төсөв	830.0	Өрхийн үйлдвэрлэл, бичил бизнесийг дэмжих замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлсэн. /санхүүжилтийн хэмжээгээр/ 87	Өрхийн үйлдвэрлэл, бичил бизнесийг дэмжих замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлсэн байна. /санхүүжилтийн хэмжээгээр/	830.0	Улсын төсөв 830.0	Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлийн 2023 оны 01 дүгээр тогтоолоор батлагдсан Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих чиглэлээр санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааг Орхон аймгийн ХХҮГ-ын пэйж хуудас, багуудын ажлын алба, цахим хуудас болон мэдээллийн самбар, гэрээт орон нутгийн телевизээр зар мэдээллийг хүргэж, 2 үе шаттайгаар зохион байгуулсан ба ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих санхүүгийн дэмжлэгт 31 иргэнд 150.0 сая төгрөг, иргэн, аж ахуй эрхлэгчид олгох санхүүгийн дэмжлэгт 42 иргэнд 400.0 сая төгрөг, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйл ажиллагааны санхүүгийн дэмжлэгт 28 иргэнд 280.0 сая төгрөг, нийт 101 иргэнд 830.0 сая төгрөгийг 50-100 хувь эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй 24-36 сарын хугацаатай хүүгүй, барьцаагүй олгосон. Үүний үр дүнд 101 ажлын байр хадгалагдаж 59 шинэ ажлын байр бий болсон.	100
53	3.4.3.“Эрдэнэтчүүд эрдэнэтчүүддээ хайртай” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ЭШУТП	Орон нутгийн төсөв	270.0	Хөтөлбөрийн хэрэгжилт 100 хувь	Хөтөлбөрийн хэрэгжилт 100 хувь	270.0	Орон нутгийн төсөв 270.0	Эрдэнэтчүүд Эрдэнэтчүүддээ хайртай хөтөлбөрийн "Гарааны бизнес-2022" арга хэмжээгээр ажлын байр нэмэгдүүлэх, инновацын болон гарааны бизнесийг дэмжих 270.0 сая төгрөгийг хүүгүй, эргэн төлөгдөх нөхцөлтэйгээр өрхийн болон бичил бизнес эрхлэгч 34, орон нутгийн брэнд бүтээгдэхүүн хөгжүүлэх 2, хог хаягдал дахин боловсруулах 2 төсөлд олгож дэмжин ажилласан. Мөн Эрдэнэт ШУТП, Германы хамтын ажиллагааны нийгэмлэгтэй хамтран Германы Эдийн засгийн хөгжлийн яамны санхүүжилтээр 8 ангиллаар 27 орон нутгийн бизнес эрхлэгчдэд тус бүр 10.0 сая, нийт 270.0 сая төгрөгийн грант олгосон. Тус 2 төслийн нийт 65 бизнес нь брэнд бүтээгдэхүүн, инновацын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, шинэ технологиуд зэрэг төрөл бүрийн гарааны бизнесүүд бий болж байгаа бөгөөд нийт 200 орчим ажлын байр хадгалах, шинээр 50 орчим ажлын байр нэмэгдсэн. 2023 онд хөтөлбөрийн хүрээнд "Гарааны бизнес-2023" төслийг зохион байгуулахаар сонгон шалгаруулах ажлын хэсэг байгуулагдаж, төслийн төлөвлөгөө болон ажлын хэсгийн үйл ажиллагааны журмыг батлуулсан Хөтөлбөрийн хүрээнд өрхийн болон бичил бизнес эрхлэгч 36 төсөлд нийт 270.0 сая төгрөгийн санхүүжилт олгоно. Эрдэнэтчүүд эрдэнэтчүүддээ хайртай” хөтөлбөрийн хэрэгжилт 70 хувьтай байна.	70
54	3.4.4.“Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийн	2020-2025	НБХ, ХГБХХГ	Улсын төсөв	10.0	Гарааны бизнес эрхлэгч	Гарааны бизнес эрхлэгч	10.0	Улсын төсөв 10.0	Монгол Улсын хэмжээнд "Бизнес эрхэлэе" сургалтыг Монголын ажил олгогч эздийн нэгдсэн холбоотой гэрээлэн ажиллаж байна. Хөдөлмөр халамжийн үйлчилгээний газар болон Ажил олгогч эздийн холбоо	100

	үйлчилгээний загвар төв” /start-up/-ийг түшиглэн залуучуудыг бизнес эрхлэх, зорилгодоо хүрэхэд шаардлагатай дэмжлэг, туслалцаа үзүүлнэ.					залуучуудад санхүүгийн дэмжлэг олгох тоо 1	залуучуудад санхүүгийн дэмжлэг олгох тоо 1			хамтран сургалтыг зохион байгуулж сургалтад бизнес эрхлэх сонирхолтой хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч болон албан бус салбарын нийт 60 залуучууд 2 өдрийн турш хамрагдсан. Сургалтын үр дүнд иргэд олон улсын түвшинд хүлээн зөвшөөрөгдсөн "Бизнес эрхлэх хүсэл эрмэлзэлтэй байя" модулиар бизнес санаагаа сонгох, бизнесийн хэрэглэгчийг сонгох, төлөвлөлт хийх үйл явц, бүтээгдэхүүний үнэ тогтоох, үйл ажиллагааны төлөвлөгөө болон Хөдөлмөрийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын талаар мэдээллийг авсан. Гарааны бизнес эрхлэгч залуучуудад санхүүгийн дэмжлэг олгох арга хэмжээний хүрээнд шинэ технологи, инновац бүхий шинэлэг санал, санаачилга гаргаж, аж ахуй эрхлэх төсөл боловсруулсан шилдэг гарааны бизнес эрхлэгч залуу болон залуучуудын багийг нээлттэй өрсөлдөөний зарчмаар шалгаруулж, 10.0 сая төгрөгийн санхүүгийн дэмжлэг олгох арга хэмжээний хүрээнд аймгийн ХХҮГ болон "Шинэ эхлэл " ТББ-ын сургалтын төвүүд хамтран 2023 оны 10 дугаар сарын 6-аас эхлэн 11 сарын 12-ныг хүртэлх хугацаанд цахим сургалтыг явуулж 4 багийг хамруулан, шилдэг нэг багийн /start up/ сонгон шалгаруулалтыг 11 дүгээр сарын 15-нд зохион байгуулж, дэмжлэгийг олгосон.	
55	3.4.5.Их, дээд сургуулийн дэргэд "Хөдөлмөр эрхлэлтийн төв"-ийг бий болгож, оюутан залуучуудыг цагийн ажилд зуучлах, цаг, өдрөөр ажиллах ажлын байр бий болгосон аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжинэ.	2020-2025	НБХ, ХХҮГ	-	-	150	300	-	-	Оюутны цагаар хөдөлмөр эрхлэх журмын дагуу орон нутгийн 100 ба түүнээс дээш ажилтантай 7 байгууллага, 2 их, дээд сургуулийн хүний нөөцийн ажилтнууд, сургалт хариуцсан менежерүүдтэй цахим уулзалтыг зохион байгуулж оюутны цагаар хөдөлмөр эрхлэх журмыг танилцуулсан. Үүний үр дүнд 1 байгууллагад 12 оюутан цагаар хөдөлмөр эрхлэхээр зуучлуулж 12 түр ажлын байр бий болсон. Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлөөс цар тахлын нөхцөл байдалтай холбоотойгоор ХЭДС-гийн төсвийн зарлагын хэмжээг 40 орчим хувиар бууруулж баталсан тул зорилтот түвшин хангагдаагүй. Хөдөлмөр нийгмийн хамгааллын яамны захиалгаар Нийслэлийн ажил олгогч эздийн холбоо нь хөдөлмөрийн тухай хуульд тусгагдсан ажлын бүтэн бус цагаар ажиллагчдын төлөв байдал, цалин хөлсний судалгааг Улаанбаатар, Дархан-Уул, Орхон аймагт 2023 оны 10 дугаар сараас 11 дүгээр сарын 30-ний хугацаанд цагийн ажлын зохицуулалттай холбоотой голлон ажиллаж буй салбар, ажил мэргэжил, насны бүлэг, хүйс, цалин хөлс, цагийн үнэлгээ, цагаар хөдөлмөр эрхлэх шалтгаан зэрэг үзүүлэлтээр 10 ажил олгогч, 100 ажилгүй болон цагийн ажил хийсэн оюутан сурагчдаас цаасан болон цахимаар судалгаа авсан. Судалгааны үр дүн оны эцэст гарахаар хүлээгдэж байна. Орхон аймагт үйл ажиллагаа явуулж байгаа барилгын болон худалдаа үйлчилгээний Люксвүүд групп, Чанар бөөний худалдааны төв, "Эрдэнэт хивс" ХХК, Эрдэнэт мах маркет, "МЖЛ" ХХК, "Хангарьд ажнай" ХХК, үр тариа, хүнсний ногоо тариалсан иргэн аж ахуй нэгжээс цагийн болон өдрөөр ажиллах ажлын байрны захиалга ирүүлсний дагуу Орхон, ХАА-н МСҮТ-ийн давхардсан тоогоор нийт 300 орчим суралцагчид өдрийн 50.0-70.0 мянган төгрөгөөр цалинжин ажиллаж байна.	70
56	3.4.6.Хоршоо эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжин, ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ХХААГ	Орон нутгийн төсөв	10.0	-	Хоршоо эрхлэгчдийг дэмжиж, ажлын байр нэмэгдүүлсэн байна.	10.0	Гадаадын төсөл, хөтөлбөр 10.0	Аймгийн хэмжээнд мал аж ахуй, газар тариалан, худалдаа, нийтийн тээвэр, оёдлын чиглэлээр 62 хоршоо бүртгэлтэй байдгаас тогтвортой үйл ажиллагаа явуулдаг 13 хоршоо байна. 2022 онд мал аж ахуйн чиглэлийн "Арга билиг арвин сүрэг" хоршоо, 2023 онд мах, махан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн "Арвин сүргийн өгөөж" хоршоо шинээр байгуулагдсан. Арга билиг арвин сүрэг хоршоо нь Оюут багт өөрийн нэрийн дэлгүүрээ нээн 10 гаруй нэр төрлийн цагаан идээгээр иргэдэд үйлчилж байна. "Арга билиг Арвин сүрэг" хоршооны технологичийг ӨМӨЗО-д туршлага судлахад дэмжлэг үзүүлсэн. Энэ хоршоо нь Германы олон улсын хамтын ажиллагааны нийгэмлэгийн PROGRES төслөөс 10.0 сая төгрөгийн тоног төхөөрөмжийн, "Үйлдвэрлэгч баг" төслийн хүрээнд сүү сүүн бүтээгдэхүүний тоног төхөөрөмжийн дэмжлэг авсан. Ингэснээр үйл ажиллагаагаа өргөжүүлж 9 ажлын байр шинээр нэмэгдсэн. Тайлант онд Хоршоо хөгжүүлэх сангаас 27 иргэн, аж ахуйн нэгжид 533.0 сая төгрөгийн зээл олгосон.	100

57	3.4.7. Өрхийн болон жижиг, дунд үйлдвэрийн зориулалттай зээлийн сан, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, төсөл хөтөлбөрт хамрагдах, санхүүгийн зах зээлд гарах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.	2020-2025	НБХ ХБТХОХ ХХААГ	Улсын төсөв	15917.0	-	Өрхийн болон жижиг дунд үйлдвэрлэл д зээл олгох замаар дэмжиж санхүүгийн зах зээлд гарах нөхцөлийг бүрдүүлсэн байна.	15917.0	Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сан 290.0 ЖДҮС-894,0 Хоршоо хөгжүүлэх сан 533,0 ХААҮДС 14200.0	2021-2022 онд Монгол Улсын Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжих хөтөлбөрөөс 9 аж ахуйн нэгжид 3.1 тэрбум, 53 иргэнд 1.2 тэрбум буюу нийт 4.3 тэрбум төгрөг, Жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сангаас 1 аж ахуйн нэгжид 94.3 сая төгрөг, аймгийн жижиг, дунд үйлдвэр, үйлчилгээ эрхлэгчдийг дэмжих хөнгөлөлттэй зээлд 1 аж ахуйн нэгж хамрагдаж 50.0 сая төгрөгийн зээлийг тус тус олгож 33 ажлын байр хадгалагдаж, 4 ажлын байр шинээр нэмэгдсэн. 2023 онд Жижиг дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сангаас журмын шаардлага хангасан 5 төсөлд 894.0 сая, Хоршоо хөгжүүлэх сангаас 27 иргэн, аж ахуйн нэгжид 533.0 сая төгрөгийн зээл олгосон. Монгол улсын Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй хүнсний болон хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжих хөтөлбөрийн хүрээнд 22 аж ахуйн нэгж, 18 иргэнд нийт 14.2 тэрбум төгрөгийн хөнгөлөлттэй зээл олгогдоод байна. Засгийн газрын 2021 оны 340 дүгээр тогтоолоор батлагдсан жижиг зээл олгох журмын 2.8-д заасны дагуу Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас олгож буй Жижиг зээлийн санхүүжилт авах хүсэлтэй 63 төсөл хэрэгжүүлэгчдийн танилцуулсан бизнесийн үйл ажиллагаа, төслөөс ажлын хэсгийн гишүүд 39 төсөл хэрэгжүүлэгчдийн материалыг Төрийн банкаар судлуулахаар шийдвэрлэсэн. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас жижиг зээл олгох журмын дагуу зээлийн өмнөх сургалтыг Хөгжлийн шийдэл ТББ-тай хамтран зохион байгуулсан. Банкаар судлагдсан иргэдээс 11 иргэн дэмжигдэж 290.0 сая төгрөгийн санхүүжилтийг Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас Төрийн банкаар дамжуулан олгож, 12 ажлын байр хадгалагдан шинээр 15 ажлын байр бий болсон байна. Жижиг зээлд хамрагдсан 11 иргэний ажлын байр болон үйл ажиллагаатай танилцахад, ихэнх иргэд үйл ажиллагаанд шаардлагатай тоног төхөөрөмж, бараа бүтээгдэхүүнээ авч, захиалсан үр дүнтэй байна.	100
Эрүүл, идэвхтэй амьдралын хэв маяг											
Зорилт 3.5. Нийтийн биеийн тамирыг эрүүл, идэвхтэй амьдралын зөв хэв маяг, аж төрөх ёсны салшгүй хэсэг болгож, спортоор хичээллэх ээлтэй орчныг бүрдүүлнэ:											
58	3.5.1. Спортын болон фитнес клубуудыг магадлан итгэмжлэлд хамруулах, эрүүл мэндийн даатгалаар идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх үйлчилгээ авах иргэдийн тоог нэмэгдүүлнэ.	2021-2025	НБХ, БТСГ	-	-	Магадлан итгэмжлэлдсэн клубын тоо 0	Магадлан итгэмжлэлдсэн клубын тоо 3	-	-	Аймгийн хэмжээнд 2021 онд 13 фитнес клубт 1650 иргэн, 2022 онд 14 фитнес клуб 1800 иргэн тогтмол хичээллэдэг байсан. Тайлант онд үйл ажиллагаа хэвийн явагдаж буй фитнес клуб 14, хичээллэгсдийн тоог өмнөх оноос 100-аар нэмэгдүүлж, 1900 иргэн тогтмол хичээллэж байна. Эдгээр фитнес клубүүдээс 3 клуб нь магадлан итгэмжлэгдэн ажиллаж байсан ч магадлан итгэмжлэлийн хугацаа дууссан тул дахин итгэмжлэлийн сунгуулахаар Биеийн тамир, спортын улсын хороонд хүсэлтээ хүргүүлээд байна.	100
59	3.5.2. Хийн болон эрүүл мэндийн дасгал хөдөлгөөн өрнүүлэх иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагын санал, санаачлагыг дэмжинэ.	2021-2025	НБХ, БТСГ	ОНТ	10.0	Дасгал хөдөлгөөн д 7000 иргэнийг хамруулсан	Дасгал хөдөлгөөнд хамрагдах иргэдийн тоог 1000-аар нэмэгдүүлж 8000-д хүргэх	10.0	10.0	"Хичээллэе-Өрнүүлэе-Хэвшье" аянд 2021 онд 15954, 2022 онд 44856 иргэн тус тус хамрагдсан. 2023 онд аяны хүрээнд "Нэг анги-Нэг өглөө" өглөөний дасгалын үйл ажиллагааг зохион байгуулсан. Тус арга хэмжээнд ерөнхий боловсролын 11 сургуулийн 12632 сурагч, 2597 эцэг эх давхардсан тоогоор нийт 15229 иргэнийг дасгал хөдөлгөөнд хамруулсан байна. Мөн БТСГ-ын нээлттэй хаалганы өдөрлөгийг 2 удаа зохион байгуулж 8 сургуулийн 506 сурагч, спортын холбоодын багш, дасгалжуулагчид, өсвөрийн шигшээ багийн тамирчид зэрэг 254 иргэнийг хамруулсан. Аяны хүрээнд төрийн албан хаагчдын дунд ажлын байрны дасгалын уралдааныг зохион байгуулж 750 гаруй албан хаагчид хамрагдсан.	100

										Ингэснээр иргэдийг хөдөлгөөний хомсдолоос урьдчилан сэргийлж, дасгал хөдөлгөөнөөр дамжуулан эрүүл амьдралын дадлыг олгох нөхцөл бүрдсэн.	
60	3.5.3.Жил бүр спортын их наадмуудын анхан шатны тэмцээнийг орон нутагт зохион байгуулж, тамирчдын амжилт гаргах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.	2021-2025	НБХ, БТСГ	ОНТ	40.0	Монголын бүх ард түмний спортын зуны XV наадмын анхан шатны тэмцээнийг зохион байгуулсан	Монголын хүүхдийн спортын зуны VII наадмын анхан шатны тэмцээнийг 15-аас доошгүй төрлөөр зохион байгуулах	40.0	40.0	Засгийн газрын 2018 оны 183 дугаар тогтоолын дагуу зохион байгуулагдсан Монголын хүүхдийн спортын зуны VII наадамд Биеийн тамир, спортын улсын хорооны даргын баталсан нэгдсэн зааврын дагуу спортын 20 төрлөөр 217 өсвөрийн тамирчин оролцож багийн дүнгээр 2-р байр эзэлж мөнгөн медаль хүртсэн. Нэгдсэн зааврын дагуу анхан шатны тэмцээнийг спортын 15 төрлөөр, мөн 5 сорилоор тус тус зохион байгуулж, аймгийн аварга шалгаруулах тэмцээнд 2115 өсвөрийн тамирчдыг хамруулсан. Анхан шатны тэмцээний төрөл: байт харваа, волейбол, жүдо, сагсан бөмбөг 3x3, 5x5, таеквондо, хөл бөмбөг, чөлөөт бөх, шатар, ширээний теннис, буудлага, даам, уулын дугуй, уран сайхны гимнастик, усанд сэлэлт, хөнгөн атлетик.	100
61	3.5.4.Аймгийн Засаг даргын дэргэдэх өсвөрийн шигшээ багийн төрлийг тогтоон, дасгалжуулагчдыг сонгон шалгаруулж, гэрээ байгуулах, спортын хэрэглэл, материалаар иж бүрэн хангана.	2021-2025	НБХ, БТСГ	ОНТ	65.0	Спортын 15 төрөлд 168 тамирчин хичээллэсэн	Спортын төрлийг 1-ээр, тамирчдын тоог 196-д хүргэх	65.0	65.0	Аймгийн Засаг даргын дэргэдэх өсвөрийн шигшээ багийн спортын төрөл, тамирчдын тоог нэмэгдүүлж сагсан бөмбөгийн 3x3, 5x5 төрөлд 28 хүүхэд, байт харваа 5, гимнастик 8, цана 16, хөл бөмбөг 20, бадминтон 5, бокс 10, буудлага 8, таеквондо 10, ширээний теннис 4, самбо, жүдо 18, чөлөөт бөх 12, волейбол 20, шатар 2, хөнгөн атлетик 16 тамирчин тус тус хичээллэж нийт спортын 16 төрөлд 182 тамирчин бэлтгэл сургуулилалтаа тогтмол хийж байна. Шигшээ багийн тамирчдын ур чадварыг сайжруулах зорилгоор өсвөр үеийн аймгийн аварга шалгаруулах тэмцээнийг спортын 17 төрлөөр зохион байгуулж, нийт 2764 сурагчид хамрагдсан. Орон нутгийн төсвөөс тамирчдын сэргэлтийн бэлтгэлийн үйл ажиллагаанд 40.0 сая төгрөг, бие халаалтын хувцас хэрэглэлд 25.0 сая төгрөг зарцуулсан. Өсвөрийн шигшээ багийн тамирчид "Монголын хүүхдийн спортын VII их наадам", улс, бүсийн аварга шалгаруулах тэмцээнд нийт 142 медаль хүртсэнээс алт 43, мөнгө 43, хүрэл 56 авсан амжилтыг үзүүлсэн. 2023 онд өвлийн спортыг хөгжүүлэх дэд хөтөлбөрийн хүрээнд хамтран ажиллаж буй гадаад улсын буцалтгүй тусламжаар гүйлтийн цана 20 ширхгийг хүлээн авч, цанын өсвөрийн шигшээ багийг хэрэглэл материалаар хангасан.	100
62	3.5.5.Орон сууцны болон гэр хорооллын дундах амралт, чөлөөт цагийн талбайн ашиглалт, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.	2021-2025	НБХ, БТСГ	ОНТ	741.4	Амралт, чөлөөт цагийн 114 талбай ашиглагдсан	Амралт, чөлөөт цагийн талбайг 8-аар нэмэгдүүлж 122-д хүргэсэн байх	741.4	741.4	Амралт, чөлөөт цагийн 5 талбайд идэвхтэй дасгал хөдөлгөөнд 700 иргэн, спортын 4 удаагийн тэмцээнд 760 иргэн, нийт 1460 иргэнийг хамруулсан.Үүнд: -“Хичээллэе-Өрнүүлье-Хэвшье” аяны хүрээнд “Нэг анги Нэг өглөө” өглөөний дасгалын арга хэмжээнд Цагаанчулуут баг, Уртбулаг баг, Хүрэнбулаг баг Шанд, Даваат багийн ерөнхий боловсролын сургуулийн 700 гаруй сурагч, эцэг эхчүүд гадна талбайд дасгал хөдөлгөөнөөр хичээллэсэн. -Гэр бүлийн сарын аян, хүүхдийн баярын өдрүүдэд А.Амар агсны нэрэмжит төв талбай, Эрдэнэт цэцэрлэгт хүрээлэн, “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-н спорт цогцолборын дэргэдэх хөл бөмбөгийн гадна талбайд хөгжөөнт буухиа, сагсан бөмбөгийн 3x3, хөл бөмбөг, олс таталт зэрэг тэмцээнд 760 гаруй иргэнийг хамруулсан.	100
63	3.5.6.Аймгийн хэмжээнд өвлийн спортыг хөгжүүлж, боловсон хүчин, материаллаг баазаар ханган “Эрдэнэт-Спорт амралтын хүрээлэн”-г түшиглэн хичээллэх	2021-2025	НБХ, БТСГ	ОНТ	40.0	“Эрдэнэт спорт амралтын хүрээлэн”-д мөсөн талбай байгуулсан	“Эрдэнэт спорт амралтын хүрээлэн”-д мөсөн талбай байгуулж орчин нөхцлийг бүрдүүлсэн байх	40.0	40.0	2021 онд мөсөн талбай 2, цанын зам 1, 2022 онд мөсөн талбай 3, цанын зам 1-ийг тус тус байгуулсан. 2023 онд 7 зам талбай байгуулж спортын 8 төрлөөр /биатлон, гүйлтийн цана, уулын цана, снөүбоард, гүйлтийн тэшүүр, шорт трек, хоккей, мөсний сур харваа, мөсөн шагай/ 532 тамирчин хичээллэж, бэлтгэл сургуулилт хийх, тэмцээн уралдаан зохион байгуулах орчин нөхцөлийг бүрдүүлж ажилласан нь өмнөх онтой харьцуулбал цана, тэшүүрийн зам талбайг 3-аар нэмэгдүүлсэн үзүүлэлттэй байна. -"Эрдэнэт спорт, амралтын хүрээлэн"-д гүйлтийн тэшүүр 400м мөсөн талбай, -"Эрдэнэт спорт амралтын хүрээлэн"-д шорт трекийн зам талбай,	100

	нөхцөлийг бүрдүүлнэ.										-Сархиа цанын баазад гүйлтийн цана, уулын цана, снөүбоардын 3 зам, -Сархиа цанын баазын мөсөн талбай, -19-р сургуулийн хоккейн талбайд цана, чарга, тэшүүрийн түрээсийн үйлчилгээг явуулж 2000 орчим иргэнийг хамруулсан.	
64	3.5.7.Хувийн хэвшлийн байгууллагуудтай хамтран ердийн болон цахилгаан дугуйн түрээсийн үйлчилгээг нэвтрүүлнэ.	2021-2025	НБХ, БТСГ	-	-	Спортын хэрэгслийн түрээсийн үйлчилгээнд 6700 иргэн хамруулсан	Спортын хэрэгслийн түрээсийн үйлчилгээнд хамрагсдын тоог 300-аар нэмэгдүүлсэн байх	-	-	2021 онд 2 байршилд 2 иргэн, аж ахуйн нэгжтэй гэрээ байгуулсан боловч Ковид-19 цар тахлын улмаас үйл ажиллагаа явагдаагүй. 2022 онд 4 байршилд 3 иргэн аж ахуйн нэгжтэй гэрээ байгуулж, уулын цана, чарга, тэшүүр, ердийн болон гэр бүлийн дугуйн төлбөрт үйлчилгээг 6700 гаруй хүүхэд залууст хүргэж ажилласан. 2023 онд 6 байршилд 6 иргэн, аж ахуйн нэгжтэй гэрээ байгуулж, уулын цана, чарга, тэшүүр, цахилгаан дугуй /скүүтер/, ердийн болон гэр бүлийн дугуйн төлбөрт үйлчилгээг 7200 гаруй хүүхэд залууст хүргэж ажиллалаа. Үүнд: -"Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ-ын Сархиа цанын баазад чарга, уулын цана, тэшүүрийн түрээсийн үйлчилгээнд 2000 иргэн, - 19-р сургууль /орос сургууль/ дахь мөсөн талбайн тэшүүрийн түрээсийн үйлчилгээнд 500 иргэн, -А.Амарын талбай, "Эрдэнэт спорт амралтын хүрээлэн", "Эрдэнэт цэцэрлэгт хүрээлэн"-д ердийн болон гэр бүлийн дугуйн түрээсийн үйлчилгээнд нийт 3200 иргэн, -Хот доторх авто замд "Erdenet jet" ХХК-аас 230 ширхэг цахилгаан дугуй/скүүтер/-аар түрээсийн үйлчилгээг нэвтрүүлж өдөрт дунджаар 40-50 иргэнд, сард 1500 гаруй иргэнд тус тус үйлчилгээ үзүүлсэн. Орон сууцны хороолол дунд тойрог хэлбэрийн дугуйн замын ажил хийгдэж байна. 2022 онд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 702 метр зам, 2023 онд орон нутгийн төсвийн 1.1 тэрбумын төгрөгийн хөрөнгөөр Бүрэнбүст багт 1448, Хүрэнбулаг 648, Зэст 320, Оюут баг 715, хүртэл нийт 3131 метр 1,5 метр өргөн 12 см зузаан бетон хийцлэлтэй халтиргаанаас хамгаалсан будагтай дугуйн замыг "Хөх тавилан" ХХК гүйцэтгэж байна, Энэ зам нь биеийн тамир чийрэгжүүлэлтийн зориулалттай тавигдаж байгаа, замын ажил 40 хувийн гүйцэтгэлтэй явагдаж хүйтний улирал эхэлж замын ажил түр зогссон. Мөн "Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ-н Спорт цогцолборын харьяанд 6000 метр урт Эрүүл мэндийн зам ашиглагдаж байна, Уг зам нь 1994 онд ашиглалтад орсон.Аймгийн 2023 оны хөрөнгө оруулалтаар тавигдаж буй зам дуусахаар дугуйн замын урт 9833 метр буюу 9.8 км-т хүрнэ. Аймгийн хэмжээнд 11 багийн нутаг дэвсгэрт төрийн болон хувийн хэвшлийн байгууллага орон сууцны байрнуудын урд нийт 28 унадаг дугуйн зогсоол хийгдсэн.	100	

Газрын харилцаа

Зорилт 3.6. Газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэн хүн амын эрүүл, аюулгүй, ая тухтай орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлнэ:

65	3.6.1.Аймгийн газар зохион байгуулалтын 2021-2037 он хүртэлх 16 жилийн ерөнхий төлөвлөгөөг батлуулж хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ГХБХБГ	Орон нутгийн төсөв	85.0	84517	15 хувь	-	-	Аймгийн газар зохион байгуулалтын 2022-2037 оны ерөнхий төлөвлөгөөг мэргэжлийн байгууллага "Ланд овнер" ХХК-аар гүйцэтгүүлж, аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2022 оны 12/03 дугаар тогтоолоор батлуулсан үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. 2023 оны байдлаар Аймгийн газар зохион байгуулалтын 2022-2037 оны төлөвлөгөөний хэрэгжилт 15 хувьтай байна.	100
66	3.6.2.Эрдэнэт хотод гудамж, талбайн нэр, эд хөрөнгийн хаягжилтыг батлагдсан стандартын дагуу хэрэгжүүлж, барилгажилтыг дэмжихгүй байршлуудыг	2020-2025	ХБТХОХ	-	-	-	Барилгажилтыг дэмжихгүй байршлыг тодорхойлж, гудамж талбайн хаягжилтийг стандартын дагуу хэрэгжүүлэх	-	-	Барилгажилтыг дэмжихгүй Найрамдал багт 11.9 га, Говил багт 22.6 га, Уурхайчин багт 1.3 га талбайг тодорхойлж газар олгохгүй, шилжилт хийхгүй байх шийдвэрийг гаргуулж, цахимаар иргэдэд мэдээлсэн. "Хаягжуулалтын тухай хуулийн дагуу Орхон аймгийн хаягжуулалтын зураг боловсруулах ажлын хүрээнд дараах ажлуудыг гүйцэтгээд байна. Үүнд: - Баян-Өндөр сумын ИТХ-ын 2020 оны 06 дугаар сарын 18-ны өдрийн 40 дүгээр тогтоолоор батлагдсан гэр хорооллын 14 багийн 930 гудамжны нэр, Жаргалант сумын ИТХ-ын 2022 оны 03 дугаар сарын 09-ний өдрийн 10 дугаар тогтоолоор батлагдсан 3 багийн 73 гудамжны нэр,	70

	тодорхойлон иргэдэд мэдээлнэ.									<p>21064 нэгж талбарыг мэдээллийн санд бүртгэж оруулсан. Үүнээс 2023 онд 2630 нэгж талбарт хаягийн мэдээлэл олгогдсон.</p> <p>Орхон аймгийн Засаг даргын 2021 оны А/620 дугаар захирамжаар ""Хот суурин газрын гудамж талбайд нэр өгөх нэрэмжит болгох саналыг" боловсруулах комисс хуралдаж Залуучуудын гудамжийг Ш.Отгонбилэгийн гудамжтай, Нацагдоржийн гудамжийг Тюряковын гудамжтай, Сүхбаатарын гудамжийг Орхоны гудамжтай, Ханддоржийн гудамжийг Кувейтийн гудамжтай, Баян-Өндөрийн гудамжийг Эрээний гудамжтай нэгтгэн нэг тууш гудамж болгон нэрлэх, Эрдэнэт Булган А1001,1002 нэрийг Монгол улсын авто замын сүлжээнд зааснаар Дархан Эрдэнэтийн А1001, Эрдэнэт Булганы А1002 замын нэршилээр нь салган нэрлэх санал, хотын хэмжээнд 35 байршилд шинээр нэршил олгох, Эрдэнэт үйлдвэрийн бүс доторх зам гудамжийг нэрлэх 22 байршлыг хэлэлцэн дэмжсэн. 2023 онд шинээр ашиглалтад орсон нийтийн орон сууцны болон үйлчилгээний зориулалтай 16 барилгад Засгийн газрын 2019 оны 325, 2022 оны 181 дүгээр тогтоолоор батлагдсан ""Гудамж, зам, талбай, үл хөдлөх эд хөрөнгийг хаягжуулах журам""-ыг үндэслэн барилгын дугаар олгосон.</p> <p>Комисс 2023 оны 10 дугаар сарын 05-ны өдөр зайлшгүй нэр өгөх шаардлагатай 57 гудамж /хотын доторх 35 гудамж, "Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ-ын эзэмшил газар доторх 22 гудамж/ -нд ажлыг хэлэлцүүлэн сумын ИТХ-ын ээлжит 15-дугаар хурлаар хэлэлцүүлэхээр бэлтгэлийг ханган ажиллаж байна.</p> <p>-Баян-Өндөр сумын хөрөнгө оруулалтаар Рашаант, Дэнж, Шанд багуудад хаягжуулалтын зураг төсвийг 51'000'469₮ боловсруулан баталсан ба худалдан, худалдан авах ажиллагааг tender.gov.mn зарласан байна. Энэхүү ажлын хүрээнд</p> <p>-Шанд багт гэр хорооллын гудамжны хаягийн тэмдэг 24ш, хашааны дугаарын тэмдэг 610ш</p> <p>-Дэнж багт гэр хорооллын гудамжны хаягийн тэмдэг 56ш, хашааны дугаарын тэмдэг 1200</p> <p>-Рашаант багт гэр хорооллын гудамжны хаягийн тэмдэг 43, хашааны дугаарын тэмдэг 1000 тус тус тусгагдсан байна.</p>	
67	3.6.3.Газар ашиглалт, газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгаа, газрын мониторингийн байнгын ажиллагаатай хяналтын систем бий болж, газрыг хамгаалах, нөхөн сэргээх тогтолцоог бүрдүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ГХБХБГ	-	-	15987	Жил бүр 10га	-	-	<p>2021 онд Жаргалант суманд 3 цэгийг шинээр байгуулж, Баян-Өндөр суманд байрлах фотомониторингийн 2 цэг нь шинээр суурьшлын бүс үүссэний улмаас судалгааны зориулалтаар ашиглах боломжгүй болсон тул Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газарт албан бичгээр хүргүүлэн сүлжээнээс хасуулсан. 2023 онд шинээр Жаргалант сумын Дулаан-Уул багт 2 мониторингийн байнгын ажиглалтын сүлжээний цэгийг нэмж байгуулан аймгийн хэмжээнд 10 мониторингийн цэг бүхий 38614.70 га бэлчээрийн газрыг хамруулан судалгааны ажлыг зохион байгууллаа.</p> <p>Байгаль хамгаалах арга хэмжээний зардлаар Жаргалант сумын Улаантолгой багийн нутаг дэвсгэр Тасгийн толгойд эвдэрч, эзэнгүй орхигдсон 1.5 га газрын техникийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг нөхөн сэргээлтийн мэргэжлийн байгууллагын эрхтэй "Өү би би таун" ХХК-тай гэрээ байгуулан гүйцэтгүүлж актаар хүлээн авсан. Мөн Орхон аймгийн Баян-Өндөр сумын Баянцагаан багийн нутаг дэвсгэр дэх Моогийн айлуудын урд талд ухагдаж эвдэрсэн 0.5 га газарт техникийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг "Очир төв" ХХК-аар, Уулын баяжуулах Эрдэнэт үйлдвэр ТӨҮГ ил уурхайн 3 дугаар овоолго дээр 3.9 га талбайд техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлтийг хийж, 500 ширхэг хайлс, 500 ширхэг шинэс мод тарьж нийт 5.9 га газарт техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг зохион байгуулж БОАЖЯ-ны цахим мэдээллийн сан, Газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтийн цахим системд оруулж бүртүүлэн ажиллалаа.</p>	100
68	3.6.4.Геодезийн сүлжээг шинэчлэн сайжруулж, аймгийн нийт нутаг	202-2025	ХБТХОХ, ГХБХБГ	-	-	116	Жил бүр 2 цэг	-	-	<p>Геодезийн цэг, тэмдэгтийн үзлэг тооллогыг жил бүр зохион байгуулан ажиллаж байна. 2021 онд аймгийн хэмжээнд геодезийн цэг тэмдэгтийн тооллогоор Тулгуур сүлжээн 1, Үндсэн 4, Дэд 11, Гравиметр 1, Триангуляци 6, Хадны марк 2, хөрсний репер 3, GPS 81, өндрийн 7</p>	100

	дэвсгэрийн хэмжээнд байр зүйн зургийг үе шаттайгаар бий болгоно.								гэсэн 116 цэг тэмдэгтийн судалгааг гаргасан. 2022 онд Орхон аймаг, Баян-Өндөр сум, Баянцагаан багийн нутаг дэвсгэрт "Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ-ын хөрөнгөөр "Үйлдвэр технологийн паркийн" байр зүйн зураглалын ажлын хүрээнд "Тэгш хэм" ХХК-аар 33 геодезийн цэгийг шинээр суулгаж улсын нэгдсэн санд хүлээлгэн өгсөн. 2023 онд "Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ-ын хөрөнгөөр "Дроникс" ХХК шинээр 16 геодезийн цэг нэмж байгуулах ажлыг хүлээн авч өгөгдлийг геоорталд бүртгэх ажил хийгдсэн, мөн геодезийн сүлжээний цэгүүдэд үзлэг тооллогын ажлыг зохион байгуулж Зэст багийн нутаг дэвсгэрт ПП7209 дугаартай 1, Цагаанчулуут багийн нутаг дэвсгэрт РП001 дугаартай 1 цэг бүтээн байгуулалтын улмаас устсан тул нөхөн сэргээх талаар тухайн цэг тэмдэгтийг устгасан аж ахуйн нэгжүүдэд мэдэгдэл хүргүүлээд байна. "Гэр хорооллын газрын дахин төлөвлөн барилгажуулах" ажлын хүрээнд Их залуу багийн нутаг дэвсгэрт 40.8га, Цагаанчулуут багийн нутаг дэвсгэрт 11.9га газар, Хүрэнбулаг багийн нутаг дэвсгэр Уурхайчин-1 хотхоны баруун талд баригдах амины болон цөөн давхар барилгын орон сууцны хотхон хорооллын 10га газарт хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулан, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөний хүрээнд тус тус байр зүйн дэвсгэр зураг хийгдсэн.	
69	3.6.5.Газар, үл хөдлөх хөрөнгийн нэгдсэн бүртгэл, үнэлгээ, төлбөр, татвар, биржийн системийг хөгжүүлж, үйл ажиллагааг эхлүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ГХБХБГ	-	-	12800 нэгж талбар	22155 нэгж талбар	-	Газрын кадастрын программ хангамжид бүртгэгдсэн Баян-Өндөр сумын 5623 нэгж талбарт 27315.0 сая төгрөгийн ногдуулалт хийж 6832 нэхэмжлэх, Жаргалант сумын 1095 нэгж талбарт 111.0 сая төгрөгийн ногдуулалт хийж 1156 нэхэмжлэхийг тус тус үүсгэн татварын нэгдсэн системд илгээгээд байна. Газрын үл хөдлөх эд хөрөнгийн татвар ногдуулах ажлын хүрээнд 2023 онд 15437 нэгж талбарт газрын татварын бодолтыг хийж, Баян-Өндөр суманд 15166 иргэнд 29.6 сая төгрөг, Жаргалант суманд 271 иргэнд 82 мянган төгрөгийн ногдуулалт хийж нэхэмжлэх үүсгэлээ. Нийт газар өмчлөх, эзэмших ашиглах эрхтэй 22155 нэгж талбарт газрын төлбөр, татварын ногдуулалтыг хийж татварын системд илгээсэн.	100

ДӨРӨВ.ЭДИЙН ЗАСАГ

Зорилго 4. Эдийн засгийн тогтвортой өсөлт иргэн бүрдээ хүрсэн, дундаж давхарга зонхилсон, олон тулгуурт эдийн засагтай хот болно.

Зорилт 4.1. Эдийн засгийн бүтцийн шинэчлэлийг эхлүүлж, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэн, экспортод чиглэсэн хүнд, хөнгөн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ:

70	4.1.1.Экспортод чиглэсэн бизнест эрх зүйн хувьд зөвшөөрөгдсөн, боломжит дэмжлэгүүдийг үзүүлж, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний боловсруулалтын түвшинг нэмэгдүүлж, малын гаралтай бүтээгдэхүүний экспортыг нэмэгдүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ	-	-	2 аж ахуйн нэгжийн 13300 ширхэг бараа, бүтээгдэхүүн экспортод гаргасан.	3 нэр төрлийн бүтээгдэхүүн экспортлоно. (арьс шир, ноос ноолуур, мах)	-	2022 онд нийт 12 аж ахуйн нэгжийн 29 нэрийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг тохирлын баталгаажуулалтад хамруулан, тохирлын гэрчилгээ олгож 10 нэр төрлийн бүтээгдэхүүнийг экспортлоход тохирлын үнэлгээ хийж, тохирлын гэрчилгээ олгон гадаад худалдааны үйл ажиллагааг нь дэмжсэн 2023 оны байдлаар аймгийн хэмжээнд тогтвортой үйл ажиллагаа явуулж байгаа нийт 17 үйлдвэрийн 11 нь буюу 64.7 хувь баталгаажуулалтад хамрагдаж 26 нэрийн бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэлд тохирлын үнэлгээ хийж баталгаажуулсан. "Эрдэнэт хивс" ХХК, "Эрдэнэт кашмер" ХХК-ийн 4 нэр төрлийн 13 нэрийн бүтээгдэхүүн, мал төхөөрөх, мах боловсруулах 4 үйлдвэрийн 3 нэрийн бүтээгдэхүүн баталгаажуулалтад хамрагдан, тохирлын гэрчилгээ авч бүтээгдэхүүнээ экспортлож байна. Аймгийн хэмжээнд 4 үйлдвэрийн 16 нэрийн бүтээгдэхүүнийг экспортод гаргах тухай бүрд нь тохирлын баталгаажуулалтад хамруулан гэрчилгээжүүлж, гадаад худалдааг хөнгөвчилж байна. Нийт бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн 35.2 хувийг экспортод гаргаж байна.	100	
71	4.1.2.Дулааны цахилгаан станцыг өргөтгөж, цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц, шинэ эх үүсвэрийг барьж, эрчим	2020-2025	ХЗА, "ЭДЦС"ТӨХК "ЭБЦТС"ТӨХК "ЭУДТС"ОНӨХК	Орон нутгийн төсөв	573.7	-	Цахилгаан станцыг өргөтгөж, эрчим хүчээр хангасан байна.	573.7	Орон нутгийн төсөв 573.7	Эрдэнэт хотын ДЦС-ын турбогенераторыг СС-50 мВт-аар өргөтгөх ажлыг 2021 онд хийж гүйцэтгэсэн. Баян-Өндөр сумын 6/0.4кВ-ын цахилгаан түгээх сүлжээг шинэчлэх, сайжруулах ажил 80 хувийн гүйцэтгэлтэй хэрэгжиж байна. "ЭБЦТС" ТӨХК-н 2023 онд өөрийн 573.7 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар Эрдэнэт багт баригдах 35кВ-ын нэг хэлхээт төмөр бетон тулгууртай ЦДАШ барих, Хуучин 35/6кВ-ын ЦРП-8 дэд станцыг Эрдэнэт баг руу шилжүүлэх ажил хийгдэж байна. Дээрх ажил хийгдсэнээр гэр хорооллын цахилгаан хангамж сайжирна.	70

	хүчээр бүрэн хангана.										
72	4.1.3.Ухаалаг хот төслийг хэрэгжүүлэн тээвэр ложистикийн төвийг байгуулна.	2020-2025	ХБТХОХ	-	-	-	Тээвэр ложистикийн төвийг байгуулна.	-	-	Орхон аймгийн 2023 оны газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөнд ачаа тээвэр ложистикийн төв байгуулах газрын асуудлыг улсын чанартай А1001 авто замаас "Таван-Эрдэнэ" малын зах явах замд 1га талбайд байхаар төлөвлөн шийдвэрлэсэн. Өнөөдрийн байдлаар хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд төвийг байгуулах, цаашид хэрхэн зохион байгуулах төлөвлөх зэрэг асуудлаар санал солилцон ажиллаж байна. 2024 оны төсөвт тусгагдсан ЭЗХ-ийн сайдын багцаас ТЭЗҮ хийлгэх хүсэлт хүргүүлсэн.	30
73	4.1.4.Эрдэнэтийн баяжуулах үйлдвэрт өргөтгөл, шинэчлэл, ил уурхайд мөчлөгт урсгалт тээврийн технологи, эмульсийн тэсрэх бодисын үйлдвэрийг байгуулах төсөл хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, "Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ	"Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ	1495.1	-	Эмульсийн тэсрэх бодисын үйлдвэрийг байгуулах төсөл хэрэгжүүлэх	488.5	Хувийн хэвшил 45300.0	Баяжуулах үйлдвэрийн өргөтгөл, шинэчлэлийн хүрээнд дараах 4 төсөл хэрэгжиж байна. -Өөрөө нунтаглах хэсгийн шинэ 4 дүгээр шугамын хүчин чадлыг 2 сая тн/жилээр нэмэгдүүлэх, -Нунтаглан баяжуулах хэсэгт хам баяжуулалтын 2, 3 дугаар секцийг шинэчлэх, -Хүдэр бэлтгэлийн I шугамыг шинэчлэх, -Хаягдал өтгөрүүлэх технологийг нэвтрүүлэх төсөл. Үндсэн тоног төхөөрөмж болон цахилгаан хөдөлгүүр, давтамжийн хувиргагчийн үйлдвэрлэл 25 хувьтай хэрэгжиж, өргөтгөлийн ажлын бүтээн байгуулалтыг 2024 оны 8 дугаар сард дуусахаар төлөвлөн ажиллаж байна. Нунтаглан баяжуулах хэсэгт жилд 12 сая тонн хүдэр боловсруулах хүчин чадал бүхий 2, 3 дугаар секцийг өндөр бүтээмжтэй, ашиглалтын зардал багатай флотмашинаар шинэчлэх ажлын гүйцэтгэгч FLSmidth Mongolia компанитай 2023 оны 5 дугаар сард гэрээ байгуулсан. Эмульсийн тэсрэх бодисын үйлдвэрийн барилга угсралтын ажил 83 хувь, технологийн тоног төхөөрөмжийн угсралт 90 хувийн гүйцэтгэлтэйгээр явагдаж байна. Хүдрийн ил уурхайд мөчлөгт урсгалт тээврийн технологи нэвтрүүлэлт 45 хувь, Эмульсийн тэсрэх бодисын үйлдвэрийн бүтээн байгуулалт 90 хувь, Баяжуулах үйлдвэрийн өргөтгөл, шинэчлэлийн эхний ээлжийн ажил 100 хувийн гүйцэтгэлтэйгээр төлөвлөгөөний дагуу явагдаж байна.	70
74	4.1.5.Эрдэнэт үйлдвэрт үйлдвэрлэл, парк байгуулах ажлын хүрээнд исэлдсэн хүдрээс катодын зэс үйлдвэрлэх төсөл, зэсийн баяжмал боловсруулах үйлдвэр байгуулах төсөл, бусад паркийн төслүүдийг хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, "Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ	"Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ	167.3	-	Исэлдсэн хүдрээс катодын зэс үйлдвэрлэх төсөл, зэсийн баяжмал боловсруулах үйлдвэр байгуулах төсөл хэрэгжүүлнэ.	83.7	Хувийн хэвшил 10800.0	"Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ-ын захиалгаар "Катодын зэсийн үйлдвэрийн ТЭЗҮ, нарийвчилсан зураг төсөл боловсруулах" зөвлөх үйлчилгээний ажлыг "Майнинг Шорт Лонг Терм" ХХК гүйцэтгэж байна. Гүйцэтгэгч компани ТЭЗҮ-ийг УУХҮЯ-ны Эрдэс баялгийн мэргэжлийн зөвлөлөөр хэлэлцүүлсэн. 2023 оны 05 дугаар сард гүйцэтгэгч компанид 33.8% санхүүжилтийг олгож, 2023 оны 06 дугаар сард зураг төсөл, төсөв гүйцэтгэгч "Майнинг шорт лонг терм" ХХК-тай байгуулсан гэрээний хугацаа дууссан боловч зураг төслийн гүйцэтгэл дутуу ажлуудыг яаралтай дуусгах талаар 2 тал хэлэлцэж гүйцэтгэл хангалтгүй тохиолдолд гэрээг цуцлах хүртэл арга хэмжээ авахаар төлөвлөн ажиллаж байна. Зэсийн баяжмалыг тасралтгүй ажиллагаатай хос SKS технологиор хайлуулан, боловсруулах металлурги-химийн үйлдвэр байгуулах ТЭЗҮ-ийг БНХАУ-ын ENFI болон NFC консорциумтай хамтран боловсруулж УУХҮЯ-ны дэргэдэх Эрдэс баялгийн мэргэжлийн зөвлөлийн хурлаар ТЭЗҮ-ийг хэлэлцүүлж дэмжигдсэн. ТЭЗҮ-ээр зэсийн баяжмал боловсруулах үйлдвэр нь жилд 560 мянган тонн зэсийн баяжмал (хуурай) боловсруулж А зэрэглэлийн катодын зэс 124.1 мянган тонн, алт (99.9%) 72 кг, мөнгө (99.9%) 38.2 кг, элементийн хүхэр 182 мянган тонн, шингэрүүлсэн хүхрийн хүчил 118.2 мянган тонныг үйлдвэрлэх хүчин чадалтай байна. Зэсийн баяжмал боловсруулах үйлдвэрээс ялгарах металлургийн хийг боловсруулж, элементийн хүхэр үйлдвэрлэх туршилтын ажлыг БНХАУ-ын ENFI компани гүйцэтгэж байна. Элементийн хүхэр үйлдвэрлэх үйлдвэрлэлийн туршилтыг БНХАУ-ын Шинжиан Уйгарын өөртөө засах орны Xinjiang Xinxin Mining Industry компанийн харьяа Karatongke Copper Nickel Mine хайлуулах үйлдвэрлэлийн бүсэд явуулж байна.	50

										Туршилтын үйлдвэрийн бүх тоног төхөөрөмж, барилга угсралтын ажил 100 хувь дууссан ба "Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ нь туршилтад ашиглах 500тн шигшсэн нүүрс бэлтгэн БНХАУ-руу тээвэрлэх ажлыг зохион байгуулан үйлдвэрт хүргүүлж, туршилтын ажлыг эхлүүлсэн.	
75	4.1.6. "Эрдэнэт шинжлэх ухаан технологийн парк"-ийн үйлдвэрлэлийг өргөжүүлэн, чанар, стандартын шаардлага хангасан шинэ төрлийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ЭШУТП	ОНТ	-	-	Чанар, стандартын шаардлага хангасан шинэ төрлийн төсөл шалгаруулж, дэмжлэг үзүүлсэн байна.	-	-	2022 онд "Эрдэнэт ШУТП"-ийн дэргэд технологи дамжуулах төв байгуулж, "Эрдэнэт-2022" инновац, технологийн өдрүүд үзэсгэлэн зохион байгуулсан. 15 бизнес технологийн зөвлөгөө өгч, түлш үйлдвэрлэх, яс боловсруулах үйлдвэрлэл, арьс шир боловсруулж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх 3 инновацын төсөл шалгаруулж дэмжлэг үзүүлсэн. 2023 онд Технологи дамжуулах төв нь дундын оффисын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж, 40 гаруй аж ахуйн нэгж, 200 иргэнд зөвлөх үйлчилгээ үзүүлж байна. Хүнсний ногооны үр үйлдвэрлэлийн чиглэлээр 1 аж ахуйн нэгжид технологи дамжуулж үйлдвэрлэлийг эхлүүлсэн. Мөн "БМОМ" ХХК, "Мөөг кластер" ХХК-иудад мөөгний технологийн зөвлөх үйлчилгээ үзүүлж байна. ЭТШУТП нь Шинжлэх ухаан, технологийн сантай хамтран халтиргаанаас сэргийлэх материал, сахар үйлдвэрлэл, дулааны станцын хаягдал үнс дахин боловсруулах чиглэлээр судалгааны ажил хийж байна.	90
76	4.1.7. Тогтвортой үйлдвэрлэл, инноваци зэрэг ногоон хөгжлийг дэмжсэн бүс нутаг, хот, олон улсын байгууллага хоорондын хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ЭШУТП	Төсөл хөтөлбөр	-	-	Ннноваци, ногоон хөгжлийг дэмжсэн бүс нутаг, хот, олон улс хоорондын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх	-	-	БШУЯ, ШУ-ны Академтай хамтарч "Судлаач энтрепренер" хөтөлбөрийг боловсруулж орон нутгаас 13 бизнес эрхлэгчийг бүртгэн шинжлэх ухааны судалгааг хийсэн. "Хүнсний ногооны үр тариалалт"-ын гарааны компанийг инновац технологийн арга хэмжээнд оролцуулж Грант шагнал авсан. Мөн 12 байгууллага хамтран технологи дамжуулах ажлыг эхлүүлээд байна. Шинжлэх ухаан, технологийн сантай хамтарч Завхан, Ховд, Говь-Алтай, Өвөрхангай гэсэн 4 аймагт "Инновацыг нутагшуулъя" аяны хүрээнд "СТАРТАП МЕНТОРШИП" арга хэмжээ зохион байгуулж гарааны бизнесийн тухай сургалт, инновац, энтрепренер сэтгэлгээ, гарааны бизнес, шинэ санаа хөгжүүлэлт, оюуны өмч, маркетинг сэдвүүдээр сургалт хийсэн.	90
77	4.1.8. Орон нутгийн импортыг орлох органик брэнд бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх санал, санаачилгыг бүх талаар дэмжинэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ХХААГ	ОНТ	5.0	-	Импортыг орлох органик брэнд бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх санаачилгыг дэмжих	5.0	Гадаад төсөл, хөтөлбөр 40.0	Германы хамтын ажиллагааны нийгэмлэгийн Эдийн засгийн өсөлт, бизнес эрхлэлтийг дэмжих Прогресс төслийн брэндийн сургалтад хамрагдаж шалгарсан аж ахуйн нэгжүүдэд тус бүр 10.0 сая төгрөгийн тоног төхөөрөмжийн дэмжлэг үзүүлсэн. Үүнд: "Баяжуулагч Одод" ХХК хатаасан аарц үйлдвэрлэл, "Цэцээ-Өндөрлөг" ХХК савхин эдлэл, Арга билэг Арвин сүрэг хоршоо нь "Бэлгийн багц", Үлэмж нандин ХХК Care kids гэсэн чиглэлээр брэнд бий болгохоор ажиллаж байна. "ITM Mongolia 2023" арга хэмжээнд орон нутгийн арьсан эдлэлийн Өндөрлөг брэнд, гар урлалын Сампин брэнд бүтээгдэхүүнийг оролцуулан үйл ажиллагааг дэмжсэн. Хөгжлийн Шийдэл ТББ-н "BEST" хөтөлбөрөөс "БҮТЭЭЛЧ CEO" сургалт зохион байгуулж нийт 12 аж ахуйн нэгжийн төлөөлөл оролцож, бүтээгдэхүүнийг хэрхэн хөгжүүлж брэнд бий болгох талаар санал солилцож, хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан. "Эрдэнэт хивс", "Эрдэнэт кашмер" ХХК-ийн 4 нэр төрлийн 13 нэрийн бүтээгдэхүүн баталгаажуулалтад хамрагдан, тохирлын гэрчилгээ авч бүтээгдэхүүнээ экспортлож байна.	90
Үндэсний баялгийн сан											
Зорилт 4.2. Хариуцлагатай, тогтвортой хэрэглээ болон үйлдвэрлэлийг дэмжинэ:											
78	4.2.1. Уул уурхай, хөдөө аж ахуй, зам, барилгын тоног төхөөрөмж ба бусад төрлийн металл /зэс/, резинэн хийцийн эд ангийн үйлдвэрлэлийг дэмжсэн төсөл хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ	-	-	-	1	-	Хувийн хэвшил	"Эрдмин" ХХК нь олон үйлдэлт уртасгагч залгуурыг шинэчлэн олон улсын стандартад нийцсэн, орчин үеийн эрэлт хэрэгцээг хангасан QC3.0/18W, PD3.0/20W нэмэлт ухаалаг утас болон таблет, зөөврийн компьютерыг хурдан цэнэглэх боломжтой ERD-2301 загварын уртасгагч залгуурыг 1.5 метрээс 5.0 метрийн сонголттойгоор үйлдвэрлэж байна. Мөн ах ахуйн болон үйлдвэрлэлийн зориулалт бүхий ERD-2302, ERD-2303 загварын 40-50 метрийн урт утастай, дамартай уртасгагч залгуурыг шинээр үйлдвэрлэн холбогдох мэргэжлийн байгууллагаас гэрчилгээ авсан. Тухайн бүтээгдэхүүнүүд нь Монгол улсын зах зээл дээр худалдаалагдаж буй ижил төстэй импортын бүтээгдэхүүнтэй харьцуулахад чанартай, олон улсын чанар	100

										<p>стандартад нийцсэн сав, баглаа боодолтой, өнгө үзэмж сайтай зэрэг давуу талуудыг үндэслэн Орхон аймгийн брэнд бүтээгдэхүүний лого тэмдгийг ашиглах эрхийг “Эрдмин” ХХК-д олгосон ба бүтээгдэхүүнүүдийг сав, баглаа боодол дээр Орхон аймгийн брэндийн логог байршуулсан.</p> <p>Төгөл групп хямд, чанартай амины орон сууц барих төслийг Орхон аймагт хэрэгжүүлж эхэлсэн. Энэ хүрээнд эрчим хүчний хэмнэлттэй амины орон сууц барих барилгын материалын 60 хувийг бүрдүүлэхээр дөрвөн үйлдвэрийг ашиглалтад оруулсан. Төгөл группийн эрчим хүчний хэмнэлттэй загварын байр барих Эрдэнэт цэцэрлэгт хүрээлэнгийн гадна талбайд эрчим хүчний хэмнэлттэй амины орон сууцны загварын байрыг барьсан. Төгөл группийн леги блокийн үйлдвэр нь 2000 ширхэг блокгийг үйлдвэрлэн зах зээлд нийлүүлсэн.</p>	
79	4.2.2.Эрдэнэт хотод үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн болон орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газар, компаниудад бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авахад нь орон нутгийн аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжих, хамтран ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ	-	-	-	Орон нутгийн аж ахуйн нэгжүүдийн бараа бүтээгдэхүүний төрийн болон орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газар, компаниудад нийлүүлэхэд дэмжлэг үзүүлсэн байна.	-	-	<p>“Хөгжлийн шийдэл” ТББ-ын “BEST” хөтөлбөртэй хамтран орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж буй ТӨҮГ, томоохон аж ахуйн нэгжүүдтэй орон нутгийн үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг дэмжих чиглэлээр хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан. Үүний үр дүнд 2023 онд “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ нь 26 жижиг, дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчтэй 3.9 тэрбум төгрөгийн, 2 үйлдвэрлэгчтэй 2.8 тэрбум, ШШГЕГ-тай 2.7 тэрбум, нийт 9.5 тэрбум төгрөгийн гэрээ байгуулж ажилласан.</p> <p>“Ачит-Ихт” ХХК нь тайлант онд 105 иргэн, аж ахуйн нэгжээс 1.3 тэрбум төгрөгийн худалдан авалт, 92 аж ахуйн нэгж, иргэнээс 12.9 тэрбум төгрөгийн ажил үйлчилгээ, “Эрдмин” ХХК нь 173 иргэн, аж ахуйн нэгжээс 1.2 тэрбум төгрөгийн худалдан авалт хийсэн байна.</p> <p>“Баясгалант Бат-Очир” ХХК, “Үрт Ундрам” ХХК, БЛГЯ хоршоо нь нийт 24 цэцэрлэг болон 16 сургуулийн үдийн хоолны ногоог гэрээгээр нийлүүлж, Эрүүл мэндийн байгууллага, хоол үйлдвэрлэлийн газарт 12 иргэн, 5 аж ахуйн нэгж өөрийн тариалсан төмс, хүнсний ногоог нийлүүлэн ажиллаж байна. Ногоочдын борлуулалтыг дэмжих зорилгоор Улаанбаатар хотод зохион байгуулсан “Үндэсний үйлдвэрлэл-Намрын ногоон өдрүүд-2023” үзэсгэлэн арга хэмжээнд Жаргалант сумын 3 тариаланчийг дэмжин оролцуулсан.</p>	100

Ухаалаг санхүүгийн зах зээл

Зорилт 4.3. Эдийн засгийг тэтгэсэн, уян хатан, цахим технологид суурилсан, олон талт санхүүгийн үйлчилгээг хөгжүүлнэ:

80	4.3.1.Татвар төлөгчдөд сургалт, зөвлөгөө өгч эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоог сайжруулан, төрийн болон төрийн бус байгууллагатай хамтарсан цахим сургалт, үйлчилгээ үзүүлнэ.	2020-2025	СТСХ	Орон нутгийн төсөв	45.0	-	Татвар төлөгчдөд сургалт, зөвлөгөө өгч, цахим сургалт, үйлчилгээ үзүүлнэ.	45.0	45.0	<p>2022 онд нийт 73 удаагийн сургалтыг танхимаар, ажлын байранд ганцаарчилсан, цахимаар зохион байгуулж давхардсан тоогоор дунд сегмент 26, жижиг сегмент 287, бичил сегмент 773, хувь хүнд 6518, нийт 7604 татвар төлөгч хамрагдлаа. Орхон аймгийн татварын хэлтсийн пэйж хуудас болон хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр сургалт сурталчилгааг явуулж телевизэд 105, сонинд 116, радиод 8 удаагийн ярилцлага, мэдээ мэдээлэл нийтлүүлсэн.</p> <p>2023 онд зохион байгуулах сургалтын төлөвлөгөөг “Цахим татварын жил” болон Орхон аймаг, Эрдэнэт хот 2023 хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөтэй уялдуулан боловсруулж батлуулсны дагуу холбогдох сургалт, сурталчилгааны ажлыг зохион байгуулж, татварын ерөнхий газраас баталсан стандартыг ханган биелүүлэхэд онцгойлон анхаарч ажиллалаа.</p> <p>Татвар төлөгчийн хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлох санал асуулга авч “Шинэ татвар төлөгч”, Шинэ НӨАТ-ын суутган төлөгч, Татварын хяналт шалгалтаар илэрдэг нийтлэг зөрчил, Татварын албаны цахимжилт, Тайлан хоцроодог татвар төлөгчдөд зориулсан сургалт, Татвараа төлж хэвшээгүй татвар төлөгч, Хасагдах зардалд тавих хяналтыг сайжруулах нь, Малчид, тариаланч нарт татварын харилцаа, анхаарах асуудлууд, ХХОАТ зэрэг үндсэн 9 сэдвийг цахим хичээл болгон сургалтууд явуулсан. Судалгааны үр дүнд нийцүүлэн сургалтыг танхимаар 35, ажлын байраар 62, цахимаар 41 удаа нийт 138 удаагийн сургалт зохион байгуулж, эдгээр сургалтад давхардсан тоогоор дунд сегмент 52, жижиг сегмент 485, бичил сегмент 4357, хувь хүн 14815 нийт 19709 татвар төлөгчийг хамруулсан. Татвар төлөгчийг мэдээллээр хангах</p>	100
----	---	-----------	------	--------------------	------	---	---	------	------	---	-----

										зорилгоор давхардсан тоогоор 20135 татвар төлөгчид масс мессеж илгээсэн. Орхон аймгийн ИТХ, СТСХ, Жаргалант сумын ЗДТГ, Аймгийн хүнс, хөдөө аж ахуйн газар, гэр бүл хүүхэд, залуучуудын газар, Баян-Өндөр сумын ЗДТГ, Хөгжлийн шийдэл ТББ, Мал эмнэлгийн газар болон төрийн болон төрийн бус байгууллагуудтай хамтран сургалтуудыг зохион байгуулсан. Орхон аймгийн татварын хэлтсийн пэйж хуудас, or.mta.gov.mn вэб сайт, "Ибаримт-Буцаан олголт, шинэ мэдээ мэдээлэл" болон орон нутгийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл "Тусгал", "Номин", ETV, Хотын шуудан сонин, "Гэрэг" TV "Арвис" сайтаар сургалт сурталчилгааг явуулж, телевизэд давхардсан тоогоор 126, вэб сайтад 112, FM-д 5 удаагийн ярилцлага, мэдээ мэдээлэл, сургалт сурталчилгаа хийсэн. Олон нийтийн цахим сүлжээнд 402 сургалт сурталчилгаа, мэдээ байршуулснаар нийт 229722 хүнд хүрч, 5780 лайк, 45657 иргэн хуваалцсан байна. Татвар төлөгч нарт зориулан 18 төрлийн гарын материал хэвлүүлэн тараах ажлыг зохион байгуулсан.	
81	4.3.2.Санхүүгийн байгууллагуудын чадавхыг бэхжүүлэх замаар санхүүгийн үйлчилгээнд хамрагдах нөхцөл, бололцоог нэмэгдүүлнэ.	2020-2025	СТСХ	Орон нутгийн төсөв	9.8	-	Санхүүгийн байгуулага, иргэдэд сургалт хэлэлцүүлгийг зохион байгуулж, чадварыг бэхжүүлэх	9.8	Орон нутгийн төсөв 9.8	Санхүү төрийн сангийн хэлтэс, Санхүүгийн зохицуулах хороотой хамтран "Санхүүгийн салбарын эрх зүйн шинэчлэл" сургалт хэлэлцүүлгийг зохион байгуулсан. Сургалт, хэлэлцүүлэгт Монгол үнэт цаасны арилжаа эрхлэгчдийн холбоо, Монголын хөрөнгийн бирж, Үнэт цаасны төвлөрсөн хадгаламжийн төв, банк, үнэт цаас болон даатгалын компаниуд, банк бус санхүүгийн байгууллагууд, хадгаламж зээлийн хоршоо, иргэд, төрийн албан хаагчдыг хамруулсан нийт 460 гаруй хүн оролцож мэдлэг мэдээллээ дээшлүүлсэн. Санхүүгийн зохицуулах хорооноос хөрөнгийн зах зээлийн бодлого зохицуулалт, өнөөгийн нөхцөл байдал, Хорооны зохицуулалтад шинээр ороод буй мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах хууль эрхзүйн орчин, зах зээлийн нөхцөл байдал мөн даатгалын салбарын хууль эрхзүйн орчны шинэчлэлт, мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх, иргэд, олон нийтэд тулгардаг нийтлэг асуудал, санхүүгийн залилан, луйвраас хэрхэн сэргийлэх талаар мэдээллийг аймгийн төрийн албан хаагчид, иргэдэд өгсөн. Мөн Худалдаа хөгжлийн банкны гүйцэтгэх захирал О.Орхон, Голомт банкны захирал Д.Бадрал нар банкуудын үйл ажиллагаа болон хувьцааны талаар, Хөрөнгийн биржийн Хяналт, зохицуулалтын газрын захирал А.Мөнхбаясгалан төрийн өмчит компаниудын хувьчлалын үйл ажиллагааны талаар мэдээлэл өгсөн.	100
82	4.3.3.Ногоон зээлийн сан, ногоон ажлын байр, инновацыг дэмжсэн санхүүгийн үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх замаар бичил, жижиг, дунд бизнесийг хөгжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ	Улсын төсөв Хувийн хэвшил	50.0 20.0	-	Ногоон ажлын байр, инновац шингэсэн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.	ШУТСа н 50.0 сая ЭТШУТ П 20.0	ШУТСан 50.0 сая ЭТШУТП 20.0	Гадаадын төсөл хөтөлбөртэй хамтран 500.0 сая төгрөгийн тоног төхөөрөмжийн буцалтгүй дэмжлэгийг өрхийн болон бичил бизнес эрхлэгчид, инновацын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх зорилгоор дэмжлэг үзүүлсэн. 2022 онд "Эрдэнэт ШУТП"-ийн дэргэд технологи дамжуулах төв байгуулж, "Эрдэнэт-2022" инновац, технологийн өдрүүд үзэсгэлэн зохион байгуулсан. 15 бизнес технологийн зөвлөгөө өгч, түлш үйлдвэрлэх, яс боловсруулах, арьс шир боловсруулж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх 3 инновацын төсөл шалгаруулж дэмжлэг үзүүлсэн. 2023 онд Технологи дамжуулах төв нь дундын оффисын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж, 40 гаруй аж ахуйн нэгж, 200 иргэнд зөвлөх үйлчилгээ үзүүлж байна. Хүнсний ногооны үр үйлдвэрлэлийн чиглэлээр 1 аж ахуйн нэгжид технологи дамжуулж үйлдвэрлэлийг эхлүүлсэн. Мөн "БМОМ" ХХК, "Мөөг кластер" ХХК-иудад мөөгний технологийн зөвлөх үйлчилгээ үзүүлж байна. ЭТШУТП нь Шинжлэх ухаан, технологийн сантай хамтран халтиргаанаас сэргийлэх, цас мөс хайлуулах бодис, сахар үйлдвэрлэл, дулааны станцын хаягдал үнс дахин боловсруулах чиглэлээр судалгааны ажил хийж байна. Арилжааны 2 банкаар хүлэмжийн усалгааны систем, цахилгаан автомашин, ногоон амины орон сууцны зээлийг олгож, нийт 156 иргэн,	70

										аж ахуйн нэгж байгууллагад 9740.3 сая төгрөгийн ногоон зээл олгогдсон.	
Бүс нутгийн хамтын ажиллагаа											
Зорилт 4.4. Харилцаа, хамтын ажиллагаат хөрш орнуудын муж, хотуудтай хамтран эдийн засгийн харилцааг хөгжүүлнэ:											
83	4.4.1.ОХУ, БНХАУ-ын харилцаа, хамтын ажиллагаат хотуудтай худалдаа, эдийн засгийн харилцааг өргөжүүлэх аж ахуйн нэгж, компаниудыг бүх талаар дэмжинэ.	2020-2025	ТЗУХ	Орон нутгийн төсөв	37.5	5 хот, муж	7 хот муж	37.5	Орон нутгийн төсөв 37.5	2022 онд ОХУ-ын Улаан-Үд хотын Хот тохижилт, гэрэлтүүлэг, цэцэрлэгжүүлэлт, замын аюулгүй ажиллагаанд нэвтрүүлж байгаа шинэ техник, технологитой танилцсан. “Монгол-Орос шинэ нөхцөл дэх харилцаа” форум Улаан-Үд хотод 2022 оны 6 дугаар сард зохион байгуулагдаж, форумд Орхон аймгаас Худалдаа аж үйлдвэрийн танхимын шугамаар бизнес эрхлэгч 6 аж ахуйн нэгж байгууллагуудын төлөөлөл оролцсон. 2023 онд Монгол-Оросын найрамдлын нийгэмлэгийн үйл ажиллагааг дэмжих ажлын хүрээнд “Эрдэнэт үйлдвэр”-тэй хамтран ажиллаж, Ялалтын баярын арга хэмжээнд 1.5 сая, Турк улс газар хөдлөлтөд өртөх үед аймгийн Засаг дарга, ИТХ-ын даргаас Туркийн ард түмэнд эмгэнэл илэрхийлж, 2.0 сая төгрөгийг хандивласан. “Монгол-Оросын хил орчмын бүс нутгийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх арга хэмжээний хүрээнд Дархан хотод 2023 оны 5 дугаар сард зохиогдсон Оросын Зам барилга, ХАА-н машин механизмын үзэсгэлэнгийн арга хэмжээнд Орхон аймгийн бизнес эрхлэгчдийн төлөөллийг оролцуулав. Боловсролын салбарын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх зорилтын хүрээнд Өвөр Уралын улсын Их сургууль, Буриадын Улсын Их сургууль, ХАА-н Академийн төлөөлөгчид Орхон аймагт ажиллаж мэргэжлийн дэмжлэг тусалцаа үзүүлж, ажилласан. ОХУ-ын Буриад улсын Онцгой байдлын сайд А.Марков Орхон аймагт 2023 оны 4 дүгээр сард айлчилж, Монгол улсын Онцгой байдлын газартай 2023-2025 онд хамтран ажиллах төлөвлөгөөнд гарын үсэг зурсан. Тус ажиллагаанд Ерөнхий газар, 6 аймгийн Онцгой байдлын газрын төлөөлөгчид хүрэлцэн ирж, ажлын туршлага солилцлоо. БНХАУ-ын ӨМӨЗО-ы Манжуур хотын Ардын Засгийн ордны даргаар ахлуулсан баг төлөөлөгчид Орхон аймагт 2023 оны 04 дүгээр сард айлчилж Орхон аймаг Манжуур хотын хооронд байгуулсан хэлэлцээрийн дагуу 2023-2025 оны хооронд хийх ажлын төлөвлөгөөг баталж хамтын ажиллагааг эрчимжүүлэн ажиллахаар тохиролцов. БНХАУ-ын Бугат хотын 3 сургуультай 14 дүгээр сургууль, Орхон аймгийн МСҮТ-тэй хамтран ажиллах санал бичгийг байгуулан сурагч солилцоо, багш солилцоо, туршлага солилцох чиглэлээр хамтарч ажиллахаар болсон. 2023 оны 09 дүгээр сард Орхон аймгийн ЗДТГ, БОАЖГ-тай хамтран зохион байгуулсан Зэс фестиваль эвент арга хэмжээнд Дархан хотод байрлах ОХУ-ын Ерөнхий консул, БНХАУ-ын ӨМӨЗО-ны Бугат хотын Буцалтгүй тусламжийн хөрөнгөөр Монгол улсад хэрэгжүүлэх гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн төлөөлөгчид оролцож аймгийн жижиг дунд бизнес эрхлэгчдийн бүтээгдэхүүнтэй танилцав. Монгол-Чехийн бизнес форум 2023 оны 11 дүгээр сард зохион байгуулагдсан арга хэмжээнд Орхон аймгаас Худалдаа аж үйлдвэрийн танхимын бизнес эрхлэгч 6 аж ахуйн нэгж байгууллагуудын төлөөллүүд оролцлоо.	100
84	4.4.2.Бусад орнуудын харилцаатай хот, мужуудтай харилцан ашигтай хамтын ажиллагааг хөгжүүлэн, шинээр харилцаа тогтооно.	2020-2025	ТЗУХ	Орон нутгийн төсөв	37.5	9 хот, муж	11 хот муж	37.5	Орон нутгийн төсөв 37.5	Бүгд Найрамдах Социалист Вьетнам Улсын Дак Лак мужийн Буон Ма Туот- Дэлхийн кофены амтлах газар сэдэвт арга хэмжээнд соёлыг сурталчилж оролцсон. БНТУ-ын Элчин сайд 04 дүгээр сард айлчлал хийж аймгийн аж ахуй нэгжтэй уулзалт хийсэн. “Хамтдаа Эрдэнэтэд хөгжье” эдийн засгийн форумд БНСУ-ын M.A.P group, Huinjin Co.,Ltd зэрэг 10 байгууллагын 23 төлөөлөгчид оролцож Орхон аймагт ажилласан. БНСУ-ын барилгын төслүүд групптэй, орон нутагт ажлын байр нэмэгдүүлэх, ногоон барилгын материалын үйлдвэрлэл, үйлдвэр байгууламжуудыг нутагшуулах, дахин төлөвлөлтийн чиглэлээр барилгын салбарт хөрөнгө оруулалт хийх, Смарт дагуул хот төслийг БНСУ-ын Ханам хоттой хамтран хэрэгжүүлэх чиглэлээр хамтран ажиллах болсноор Бүгд Найрамдах Солонгос улсын “M.A.P” зураг төслийн групп Орхон аймагт салбар байгуулах, дахин төлөвлөлтийн төслүүдийн зураг төслийг гүйцэтгэхээр болсон. Анд энерги ХХК-тай	90

										БНСУ-ын OK green Co.,Ltd эрчим хүчний хэмнэлттэй бие даасан цахилгааны гэрлийн үйлдвэр барих, хамтран ажиллах санамж бичиг байгуулсан. БНСУ-ын Huinjin Co.,Ltd Хэрэглээний ус цэвэршүүлэгч, Ахуйн хэрэглээний нерж төмөр болон төмөр эдлэлийн үйлдвэрийн 20 ажилчид бэлтгэн, салбар үйлдвэр байгуулах, Солонгос хүүхдийн сургууль байгуулахаар харилцан тохиролцов. БНСУ-ын Дэгү, Пусан хоттой Орхон аймаг хамтран ажиллах санамж бичиг байгуулсны дагуу БНСУ-ын Пусан хотын Үндэсний их сургуулийн эмнэлэгтэй хамтран 2023 оны 05 дугаар сард БОЭТ-д алсын зайн оношилгоо, эмчилгээний төвийг байгууллаа. 2023 оны 07 дугаар сард Бүгд Найрамдах Киргиз улсын ерөнхийлөгч Орхон аймагт айлчилж айлчлалын хүрээнд Монгол, Киргиз хоёр орны найрамдлын бэлгэдэл болгож, Эрдэнэт хотод "Ногоон төгөл" байгуулахаар шийдвэрлэлээ.	
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ТАВ. ТОГТВОРТОЙ ЗАСАГЛАЛ-ЭРДЭНЭТ ХҮЧ

Зорилго 5. Орхон аймаг, Эрдэнэт хотын хүний хөгжлийг хангасан ухаалаг-тогтвортой засаглал, оновчтой бүтэц, зохион байгуулалт бүхий цомхон, чадварлаг төрийн албыг төлөвшүүлэн, цахим технологид тулгуурласан иргэн төвтэй төрийн үйлчилгээнд шилжиж, төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн төрийн үйлчилгээг шуурхай, хариуцлагатай, хүртээмжтэй хүргэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

85	5.1.1 "Цахим төрийн үйлчилгээ" хөтөлбөр хэрэгжүүлж төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэн, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг зогсоож, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг болгох ажлыг үе шаттайгаар зохион байгуулна.	2021-2024	ТЗУХ	Орон нутгийн төсөв	4100.0	-	Хөтөлбөрийн хэрэгжилт 100%	540.0	Орон нутгийн төсөв 480.0	Аймгийн ИТХ-ын 2021 оны 20 дугаар тогтоолоор "Цахим Эрдэнэт-1" хөтөлбөрийг батлуулсан. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх аймгийн Засаг даргын 2022 оны А/202 дугаар захирамжаар Мастер төлөвлөгөөг батлуулан ажлын хэсэг байгуулагдан ажиллаж байна. Хөтөлбөрийн хүрээнд 17 арга хэмжээ төлөвлөн хэрэгжүүлж байгаагаас одоогийн байдлаар 10 арга хэмжээ буюу 58.9 хувь нь бүрэн хэрэгжиж дууссан байна. Үүнд: Smart Эрдэнэт платформ, аймаг болон сумдын веб сайт, газарзүйн мэдээллийн систем, эмнэлгийн түргэний үйлчилгээнд ухаалаг таблет, багийн төвүүдэд ухаалаг төхөөрөмж, шилэн кабелийн хайгуул, Цахим Эрдэнэт сервер, хөдөлгөөнт холбоо, гадаад гарц, мэдээллийн аудит, дугаар илрүүлэгчтэй камер байна. Санхүүжилтэд 1.37 тэрбум төгрөг зарцуулсан ба үүний 62.5 хувь нь программ хангамж, 25.5 хувь нь тоног төхөөрөмж, 12 хувь нь ажил үйлчилгээний төлбөр байна. Төслийн нэгж, мэдээлэл сурталчилгаа, Ухаалаг байгууллага аян өрнүүлэх гэсэн 3 арга хэмжээ үргэлжлэн бизнес хөгжүүлэлт хийгдэж байгаа ба 2023 онд тус арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд 227.0 сая төгрөг зарцууллаа. 2024 онд шинээр Эрчим хүчний Сгада систем, явган хүний ухаалаг гарц, Камерийн ухаалаг хяналтын систем, Нийтийн тээврийн цахим системд холбох ажлуудыг 2024 онд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөн ажиллаж байна. "Цахим Эрдэнэт-1" хөтөлбөрийн хэрэгжилт 76.4%-тай байна.	76.4
86	5.1.2.Төрийн байгууллага хоорондын болон төр, иргэний нийгэм, бизнесийн байгууллагуудын мэдээллийн солилцоо сайжирч, захиргааны зардал бууран, үйлчилгээний үр дүн сайжирна.	2020-2025	ТЗУХ	Орон нутгийн төсөв	86.0	80 %	100 %	86.0	Орон нутгийн төсөв 86.0	Аймгийн Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, Цахим Эрдэнэт хөтөлбөрт тусгагдсаны дагуу E-mongolia төвийг 2021 онд аймгуудаас анх удаа байгуулж байсан аймгийн хэмжээнд төрийн үйлчилгээний чанар хүртээмжийг дээшлүүлэх шат дамжлагыг багасгах, иргэд, байгууллагуудад үзүүлэх үйлчилгээг шуурхай, ил тод болгоход чиглэгдсэн ажил бол төрийн үйлчилгээг цахимжуулах ажил юм. Төрийн үйлчилгээг цахимжуулах, цахим үндэстэн болох чиглэлээр Засгийн газраас томоохон зорилтууд дэвшүүлэн ажиллаж байгаа бөгөөд манай аймаг цахимжуулалтын ажлыг түүчээлэн ажиллаж байна. 2023 онд Орхон аймгийн Баян-Өндөр, Жаргалант сум дахь И-Монголиа төрийн үйлчилгээний нэгдсэн төвөөр нийт 113 төрлийн үйлчилгээг давхардсан тоогоор 41883 ширхэг лавлагаа тодорхойлолт, тусгай зөвшөөрөл зэргийг гаргаж иргэдэд Тараах материал гарын авлага тогтмол өгч ажиллаж байна. Төлбөртэй лавлагаа, тодорхойлолт гарган тухайн байгууллагуудын дансанд нийт 99.2 сая төгрөгийн орлого оруулсан дүнтэй байна. Төрийн үйлчилгээний нэгдсэн төвөөр үйлчлүүлсэн үйлчлүүлэгчдийн 80-90 хувьд И-Монголиа аппликейшн суулгаж, бүртгэл үүсгэж, төвийн 70351000, 70396000 лавлах дугаарт ирсэн дуудлага бүрд зөвлөгөө мэдээлэл өгч ажиллаж байна.	100
87	5.1.3.Иргэдийн өргөдөл, гомдлыг шуурхай	2020-2025	ТЗУХ	-	-	30	Иргэдийн өргөдөл, гомдлыг	-	-	Аймгийн хэмжээнд иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд өргөдөл, гомдол гаргах, шийдвэрлэлтэд хяналт тавих цахим системийг шинэчлэн хөгжүүлж иргэд илүү хялбар байдлаар өргөдөл, гомдлоо	100

	шийдвэрлэж, бодлого шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахимаар хянадаг систем улам сайжирсан байна.						шуурхай шийдвэрлэж, биелэлтийг цахимаар хянадаг системийг сайжруулсан байна.			гаргаж, хяналт тавих боломжийг бий болгоод байна. Орхон аймгийн иргэд IRGEN.ERDENET.MN вэб системийг ашиглаж цахимаар төрийн байгууллагуудад илгээж шийдвэрлэлтийг иргэд хянах боломжтой болсон. 2023 онд цахимаар нийт 268 өргөдөл, гомдол ирсэн бөгөөд 100 хувь хуульд заасан хугацаанд шийдвэрлэгдсэн. Ирсэн нийт өргөдөл, гомдлыг агуулгын хувьд авч үзэхэд авто зам засварлах асуудлаар 52, цахилгаан, гэрэлтүүлгийн асуудлаар 43, ус,дулаан хангамжийн асуудлаар 30, хог хаягдлын асуудлаар 23, нийтийн тээврийн үйлчилгээтэй холбогдолтой асуудлаар 22, газрын харилцааны асуудлаар 10 өргөдөл, гомдол ирсэн бөгөөд дээрх өргөдөл, гомдол нь нийт өргөдлийн 180 буюу 67.2 хувийг эзэлж байна.	
88	5.1.4.Багийн хөгжлийг дэмжих дэд хөтөлбөр үргэлжлэн хэрэгжиж, хөтөлбөрийн шалгуур үзүүлэлтүүд хангагдсан байна.	2021-2024	ТЗУХ	Орон нутгийн төсөв	100.0	100%	100%	100.0	Орон нутгийн төсөв 100.0	Аймгийн ИТХ-ын Тэргүүлэгчдийн 2021 оны 22 дугаар тогтоолоор Багийн хөгжлийг дэмжих хөтөлбөрийг батлуулан хэрэгжүүлж байна. 2021-2022 оны хооронд Говил, Баянцагаан баг, 2022 онд Яргуйт багийн цогцолбор төвийг Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар ашиглалтад хүлээн авсан. 2023 онд Зэст багийн цогцолбор төвийн барилгыг хүлээн авахаар бэлтгэл ажлыг хангаж байна. Хөтөлбөрийн шалгуур үзүүлэлтийг 2022 онд 70 хувь, 2023 онд 90 хувьтай хэрэгжүүлж ажиллалаа.	90
89	5.1.5.Төрийн байгууллагын мэдээллийн ил тод байдал нэмэгдэж, иргэд, олон нийтийн саналыг цахимаар авах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.	2020-2025	ТЗУХ	-	-	100%	100%	-	-	Монгол улсын сангийн сайдын 2018 оны 09-р сарын 12-ны өдрийн 288 дугаар тушаалаар батлагдсан Орон нутгийн хөгжлийн сангийн үйл ажиллагааны журмын 1-р хавсралтын дагуу иргэд олон нийтээс саналыг https://sanal.erdenet.mn/ хаягаар, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын даргын 2017 оны 12 дугаар сарын 15-ны өдрийн 302 дугаар тушаалын 2 дугаар хавсралтын дагуу Иргэдээс сэтгэл ханамжийн судалгааг https://sudalгаа.erdenet.mn/ хаягаар авч, аймгийн төрийн байгууллагуудын дотоод удирдлагын программ хангамж болох И-Оффис систем дээр нэгтгэн боловсруулалт хийн ажиллаж байна. Ингэснээр судалгаанд ашиглагддаг цаг хугацаа болон эдийн засгийн хувьд хэмнэлттэй үр дүнтэй байна.	100

Хариуцлагатай төрийн алба

Зорилт 5.2. Аймгийн хэмжээнд төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг улам сайжруулж, хариуцлагын тогтолцоог боловсронгуй болгож, нутгийн өөрөө удирдах ёсны болон захиргааны байгууллагаас боловсруулж байгаа бодлого, түүний хэрэгжилтэнд салбар хоорондын уялдаа холбоо, хамтын ажиллагааг хангах, мэдээллийн нэгдсэн системийг нэвтрүүлэх ажлыг хэрэгжүүлнэ:

90	5.2.1.Төрийн албаны мэргэшсэн тогтвортой байдлыг хангаж, албан хаагчийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөг дүгнэх системийг үлгэр жишээ хэрэгжүүлнэ. Төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагааг үнэлэхдээ ажлын гүйцэтгэл, үйлчлүүлэгчийн үнэлгээ, ёс зүй, сахилга, хариуцлагыг шалгуур болгож, ёс зүйн зөрчил гаргасан төрийн албан хаагчид хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгана.	2020-2025	ТЗУХ	-	-	-	100% хэрэгжүүлсэн байна.	-	-	Төрийн албан хаагчдад иргэнийг төрийн албанд сонгон шалгаруулж томилох, чөлөөлөх, ажлын гүйцэтгэлийг нь үнэлэхдээ ажлын гүйцэтгэл, үйлчлүүлэгчийн үнэлгээ, ёс зүй, сахилга хариуцлагыг шалгуур болгож, ёс зүйн зөрчил гаргасан төрийн албан хаагчид хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгах, шагнаж урамшуулахдаа хувь хүний мэдлэг, боловсрол, мэргэжил, мэргэшил, ур чадвар, туршлага, ажлын үр дүнд тулгуурлах зарчмыг хэрэгжүүлэн ажиллаж байгаа байдалд мэргэжил арга зүйн зөвлөмжөөр тогтмол ханган ажиллаж байна. Аймгийн захиргааны байгууллагуудын хүний нөөцийн бодлогын хэрэгжилтэд хяналт-шинжилгээ үнэлгээ хийж, мэргэжил арга зүйн зөвлөмжөөр хангах ажлыг зохион байгуулж, дүнг аймгийн Засаг даргын зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлж, хуралдаанаас гарсан дүгнэлт, зөвлөмжийг төрийн байгууллагуудад хүргүүллээ. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль 2023 оны 05 сараас хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбогдуулан хуулийн танилцуулга, хууль хэрэгжүүлэхэд анхаарах зарим асуудлууд сэдвээр Улсын Их Хурлын Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороотой хамтран сургалтад 38 төрийн байгууллагын удирдлага, хүний нөөцийн асуудал хариуцсан мэргэжилтнүүд нийт 61 албан хаагчийг хамрууллаа.	90
----	--	-----------	------	---	---	---	--------------------------	---	---	--	----

91	5.2.2.Төрийн албаны хүний нөөцийн мэдээллийн санг цалингийн нэгдсэн системтэй холбож, орон тоо, цалин хөлсний зардлын төлөвлөлт, хэрэгжилт, хяналтыг сайжруулсан байна.	2020-2025	ТЗУХ	Орон нутгийн төсөв	167.0	-	100%	167.0	Орон нутгийн төсөв 167.0	Төрийн албаны цалингийн нэгдсэн системийг нэвтрүүлэх сургагч багшаар бэлтгэгдсэн 5 багш баталсан төлөвлөгөөний дагуу 96 байгууллагын хүний нөөцийн мэдээллийн нэгдсэн санг хянан явцын засвар өөрчлөлтийг байгууллага, албан хаагч бүрээр хийж өгч, ажилтан, алба хаагчдын үндсэн болон нэмэгдэл цалин хөлсний шинэчлэлийг хийлгэж гүйцэтгэсэн Төрийн цэргийн болон хууль сахиулах байгууллагуудын цалингийн нэгдсэн систем нь нууцын зэрэглэлд байдаг тул тус системд хамрагдаагүй болно. Төрийн албаны цалингийн нэгдсэн систем болон Хүний нөөцийн удирдлагын системийг Орхон аймгийн төсвийн байгууллагын хэмжээнд 100 хувь хамруулж ажилласан.	100
92	5.2.3.Аймгийн хурал, захиргааны байгууллагаас гаргах бодлого, шийдвэрийн төлөвлөлтийн уялдаа холбоо хангагдан төрийн байгууллагууд мэдээллийн нэгдсэн системд шилжинэ.	2020-2025	ТЗУХ	-	-	-	-	-	Бодлого, төлөвлөлт, хэрэгжилтийн уялдаа хангагдаж, Төрийн байгууллагауд мэдээллийн нэгдсэн системтэй болсон байна.	Аймгийн хэмжээнд Албан хэрэг хөтлөлтийн программ хангамж И-Оффис цогц системийг 2018 оноос нэвтрүүлэн төрийн болон орон нутгийн өмчит байгууллага, аймгийн Засаг даргын дэргэдэх агентлаг, харьяа байгууллага, багууд, сургууль цэцэрлэгүүдийг хамарсан 154 байгууллагын 1675 хэрэглэгч ашиглаж байна. Уг систем нь Бодлого хөтөлбөр, Ажлын төлөвлөлт, гүйцэтгэл, Захиргаа, хүний нөөц, Албан хэрэг хөтлөлт, Бүртгэл тайлан, Гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө, Харилцаа холбоо гэсэн 7 үндсэн системд 30 төрлийн дэд системтэйгээр ажиллаж байна. Мөн иргэдийн өргөдөл гомдол, санал хүсэлтийг хүлээн авах, шийдвэрлэлт, шийдвэрлэлтийн явц хэрхэн явагдаж байгааг иргэдэд нээлттэй ил тод байхаар мөн төрийн байгууллагуудын албан хэрэг хөтлөлтийн И-Оффис системтэй уялдаж ажилладаг байхаар нэгдсэн вэб системийг 2022 оны 10 дугаар сараас ашиглаж байна. Уг систем нь Хувийн мэдээллийг хамгаалах тухай хууль, Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн хүрээнд өргөдөл гомдол санал хүсэлтийг нийтэд ил тод, нууцад хамаарах өргөдөл гомдол санал хүсэлтийг зөвхөн өргөдөл гомдол санал хүсэлт гаргагч иргэнд өөрт харагдахаар зохион байгуулагдсан. Мөн 2023 оны 2 дугаар улирлаас эхлэн улсын хэмжээнд төрийн байгууллагуудын албан бичиг солилцооны дундын систем болох https://docx.gov.mn системд холбогдсоноор 1372 байгууллагатай албан бичиг солилцох бүрэн боломжтой болсон.	100
93	5.2.4.Төрийн албан хаагчдын ажиллах нөхцөл, сургалт, нийгмийн асуудлыг сайжруулна.	2020-2025	ТЗУХ	Улсын төсөв Орон нутгийн төсөв	104.9 35.0	20%	Хөтөлбөрийн хэрэгжилт 50%	139.9	Улсын төсөв 104.9 Орон нутгийн төсвөөс 35.0	Төрийн байгууллага бүр албан хаагчдыг дэмжих нийгмийн хамгааллын болон сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулан хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. Төрийн албан хаагчдын нийгмийн баталгааг хангах, хөтөлбөрийн дагуу судалгааг хагас, бүтэн жилээр нарийвчлан гаргаж, хэрэгжилтэд хяналт тавьж, мэргэжил арга зүйн удирдлагаар тогтмол ханган ажиллаж байна. 2023 онд хууль тогтоомжид заасан бусад нөхөх төлбөрт 271 төрийн албан хаагчид 45.4 сая төгрөг, орон байраар хангагдахад 2 төрийн албан хаагчид 15.0 сая төгрөг, ажиллах хугацаандаа мэргэшлээ дээшлүүлэх сургалтад хамрагдсан 16 төрийн албан хаагчид 44.5 сая төгрөгийг тус тус олгосон. Аймгийн хэмжээнд "Төрийн албан хаагчийн хөгжлийн хөтөлбөр"-ийг батлан аймгийн Засаг даргын 2023 оны А/126 дугаар захирамжаар тус хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах ажлын хэсгийг байгуулж, ажлын төлөвлөгөөг батлан хэрэгжүүлж байна. 2023 онд тус хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд орон нутгийн төсөвт 300.0 сая төгрөг батлагдсанаас одоогийн байдлаар эрхтэн шилжүүлэн суулгах хагалгаанд орсон 1 төрийн албан хаагчид 20.0 сая, төрийн албан хаагчдыг чадавхжуулах сургалтад 15.0 сая, нийт 35 сая төгрөгийг зарцуулсан. Мөн "Төрийн албан хаагчийн хөгжлийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, дэмжлэг үзүүлэх ажлын хэсгийн ажиллах журам"-ыг аймгийн Засаг даргын захирамжаар батлуулан, хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна.	90
Хүний эрхийг дээдэлсэн нийгэм											
Зорилт 5.3. Хүний эрхийг хангахад чиглэсэн олон талт арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ:											

94	5.3.1 Хүүхдийн болон гэр бүлийн хүчирхийллийн эсрэг үйл ажиллагаа явуулдаг иргэний нийгмийн байгууллагуудад бодлогын болон санхүүгийн дэмжлэг үзүүлж, хамтран ажиллана.	2020-2025	НБХ, Хүүхэд, гэр бүлийн хөгжил, хамгааллын газар	Улсын төсөв Орон нутгийн төсөв	10.0 5.0	3 ТББ	Хүүхэд хамгааллын чиглэлээр магадлан итгэмжлэгдсэн ТББ-уудтай хамтран ажиллана	10.0 5.0	Улсын төсөв 10.0 Орон нутгийн төсөв 5.0	Хүүхдийн болон гэр бүлийн хүчирхийллийн эсрэг үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн бус байгууллагуудад зохих журмын дагуу магадлан итгэмжлэл хийлгэх асуудлаар судалгаа хийж, холбогдох материалыг Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг-Хүүхэд, гэр бүлийн хөгжил, хамгааллын газарт уламжлан шийдвэрлүүлэх, магадлан итгэмжлэлийн хугацааг сунгах асуудлаар холбон зуучилж ажилласан. Тухайлбал, 2023 оны 10 дугаар сард нийт 3 ТББ-д магадлан итгэмжлэл хийлгэхээр зохих материалыг хуулийн дагуу бүрдүүлэн хүргүүлээд байна. 2023 онд тус газартай гэрээгээр "Ариунсаруулбат" НҮТББ хамтран ажиллаж "Алхам алхмаар" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж байгаа бөгөөд үүнд гэрээний төлбөр улсын төсвөөс 10 сая төгрөг, "Сэтгэл зүйн цогц боловсролын төв" НҮТББ-тай хүчирхийллийн хохирогч хүүхдүүдэд сэтгэлт зүйн үйлчилгээ үзүүлэх чиглэлээр хамтран ажиллаж байгаа ба орон нутгийн төсвөөс 5.0 сая төгрөгийг зарцуулсан байна.	90
95	5.3.2. Хот тохижилтын асуудлаар шийдвэр гаргахдаа иргэдийн саналд үндэслэдэг болно.	2020-2025	ХЗА	-	-	-	Иргэдээс ирүүлсэн саналыг орон нутгаас хэрэгжүүлж байгаа ажилд тусгах, хэрэгжүүлэх	-	-	Аймгийн Засаг дарга иргэдтэй хийсэн уулзалтаар гаргасан оновчтой саналыг орон нутгийн хөрөнгө оруулалтын ажлын саналд тусган шийдвэрлэдэг. Мөн хот тохижилт, ирэх жилийн хөрөнгө оруулалтын ажлын саналыг иргэдээс цахимаар болон өрх бүрээр биечлэн авч эрэмбэлэн, багийн иргэний танхимаар иргэдээр хэлэлцүүлэх, бүлэг, залуучууд, ахмад зэргээр хэсэгчлэн хэлэлцүүлгийг зохион байгуулж бүх талын оролцоог ханган, саналыг тусган ажиллаж байна. Хот тохижуулах газар тохижилт үйлчилгээний чиглэлээр чатбот, багийн иргэдтэй газар дээр нь биечлэн уулзах, иргэдийн санал авах 7714-5454 утсыг ажиллуулж 3 чиглэлээр иргэдээс саналыг авч шийдвэрлэж байна.	100
96	5.3.3. Эрдэнэт хотын иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлаар шийдвэрлэх асуудалд иргэд, иргэний нийгмийн байгууллагуудын саналыг авч, тусгадаг болно.	2020-2025	ТЗУХ	-	-	-	Шийдвэр гаргалтад иргэдийн саналыг тусгадаг байх	-	-	Аймгийн ИТХ-ын хуралдаанаар шийдвэрлэх асуудлыг багуудын Иргэний танхимаар иргэдээр хэлэлцүүлэх, санал хүсэлтийг багуудын цахим булан болон пэйж хуудсаар дамжуулан, ИТХ-ын хуралдааны үеэр шууд утас ажиллуулах, шууд лайвын сэтгэгдэл хэсгээр цахимаар авах, албан тоот болон өргөдөл, гомдол, санал хүсэлт авах 7035-3511 утсаар иргэд, иргэний нийгмийн байгууллагуудын саналыг авч, тусган ажиллаж байна. ХЭЗХ нь иргэдэд нээлттэй сонсголыг тухай бүр зохион байгуулж, иргэдийн саналыг шийдвэр гаргахад тусгаж байна.	100
97	5.3.4. Сууц өмчлөгчдийн холбоо (СӨХ)-г бүтэц, зохион байгуулалтын шинэ хэлбэрт шилжүүлж, менежментийг оновчтой болгох асуудлыг иргэдийн санал, санаачлагад тулгуурлаж хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	ХЗА	-	-	-	СӨХ-ны хяналтыг сайжруулж, айл өрхийн ая тухтай байдал хангагдсан байна.	-	-	Аймгийн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж байгаа 46 сууц өмчлөгчдийн холбоод байна. Орон сууцны айл өрхийн ая тухтай амьдрах орчин нөхцөлийг сайжруулах зорилгоор сууц өмчлөгчдийн холбоодын үйл ажиллагаанд хяналт тавих Аймгийн засаг даргын А/782 тоот ажлын хэсэг байгуулан ажилласан. Хяналт шалгалтаар гарсан зөрчлүүдийг хугацаатай үүрэг чиглэл өгч шийдвэрлүүлсэн.	90
98	5.3.5. Иргэдийн оролцоог хангах чиглэлээр дүрэм журмыг боловсронгуй болгож, үр нөлөөтэй тогтолцоо бий болгоно.	2020-2025	ХЭЗХ	-	-	-	Шинээр батлах дүрэм журамд иргэдийн оролцоог хангасан байна.	-	-	Аймгийн хэмжээнд мөрдөгдөх согтууруулах ундаа худалдах түүгээр үйлчлэх болон цахим тоглоомын газар, интернэт кафе, барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа явуулдаг газруудын ажиллах "Цагийн хязгаар тогтоох тухай" захиргааны хэм хэмжээний актыг аймгийн Засаг даргын 2023 оны 10 дугаар сарын 24-ний өдрийн А/812 дугаар захирамжаар батлуулж, Хууль, зүй дотоод хэргийн яаманд хүргүүлэн улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгүүлсэн. Мөн аймгийн Засаг даргын захирамжаар "Орхон аймгийн жижиг, дунд, үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийг дэмжих хөнгөлөлттэй зээл олгох журам", "Нутгийн удирдлагын ордны гадна байрлуулсан лед дэлгэц ашиглуулах журам", "Орон сууцны өвөлжилтийн бэлтгэл байдлын ажил шалгах ажлын хэсгийн ажиллах журам", "Гарааны бизнес-2023 төслийн сонгон шалгаруулах ажлын хэсгийн үйл	100

										ажиллагааны журам"-ыг тус тус баталж, иргэдийн оролцоог хангах чиглэлээр дүрэм, журмыг боловсронгуй болгосон. Иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангах ажлын хүрээнд хууль сахиулах байгууллага, олон нийтийн оролцоотойгоор гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлын хөтөлбөр, төлөвлөгөө боловсруулж, жил бүр биелэлтийг ханган ажиллаж байна. Мөн 2021-2024 онд хэрэгжүүлэх 3 зорилт 24 арга хэмжээ бүхий "Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах, зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөр"-ийг боловсруулж, аймгийн ИТХ-аар батлуулан хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна. Иргэдийн санал хүсэлт, өргөдөл, гомдлыг цахимаар хүлээн авч шийдвэрлэх зорилгоор www.irgen.erdenet.mn вэб системийг төрийн үйлчилгээнд нэвтрүүлсэн.	
99	5.3.6.Бүх төрийн байгууллагуудын үзүүлж буй үйлчилгээний чанар, үйлчлүүлж буй иргэдийн сэтгэл ханамжийн үнэлгээг хөндлөнгийн мэргэжлийн судалгааны байгууллагатай хамтран жил бүр тогтмол хийж, үр дүнд нь үндэслэн үйл ажиллагаандаа тасралтгүй сайжруулалт хийнэ.	2020-2025	ХШҮХ	-	-	-	Төрийн үйлчилгээний талаарх иргэдийн сэтгэл ханамжийн судалгааг хөндлөнгийн байгууллагаар хийлгэж, үр дүнг тодорхойлсон байна.	-	-	Монгол Улсын Засгийн газрын хэрэг Эрхлэх газрын даргын 2017 оны 302 дугаар тушаалаар “ Хэрэглэгчийн үнэлгээний ерөнхий удирдамж”-ийг баталсан. Энэхүү удирдамжийн дагуу төрийн захиргааны болон нутгийн захиргааны байгууллагаас хэрэгжүүлж буй бодлого шийдвэр, үйл ажиллагааны гүйцэтгэл, үр дүн, иргэдэд хүргэдэг үйлчилгээ чанартай, хүртээмжтэй, хүнд сурталгүй шуурхай эсэх талаар иргэдийн хандлагыг тандан судалж, түүнд дүн шинжилгээ хийсний үндсэн дээр цаашид хэрэгжүүлэх бодлого, үйл ажиллагааг тодорхойлох зорилгоор аймгийн хэмжээнд 2021 оноос И-оффис цахим системийг ашиглан Хэрэглэгчийн хөндлөнгийн үнэлгээ буюу сэтгэл ханамжийн судалгааг авдаг болсон. 2022 онд нийт судалгаанд оролцогчдын 93.8 хувь нь Баян-Өндөр сум, 6.2 хувь нь Жаргалант сумын иргэд байна. Судалгаагаар иргэдээс гарсан санал санаачилгыг эрэмбэлэн орон нутгийн хөрөнгө оруулалтад тусган хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.	70
100	5.3.7.Эрдэнэт хотын удирдлагын шийдвэр гаргалтанд мэргэжлийн холбоод, эрдэм шинжилгээ, судалгааны байгууллагууд, иргэдийн сонирхлын бүлгүүдийн оролцоог хангана.	2021-2025	ХЭЗХ	-	-	-	Удирдлагын шийдвэр гаргалтанд сонирхлын бүлгүүдийн оролцоог хангасан байна.	-	-	Аймгийн хэмжээнд дагаж мөрдөх дүрэм, журам боловсруулахад аймгийн Засаг даргын захирамжаар ажлын хэсэг байгуулан бүрэлдэхүүнд нь иргэний нийгмийн болон төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодын төлөөллийг оролцуулан шийдвэр гаргах түвшинд тэдгээрийн оролцоог хангаж байна. Мөн Захиргааны ерөнхий хуульд заасны дагуу оролцогчдын тайлбар, саналыг авах ажиллагааг тогтмол зохион байгуулан ажиллаж байна. Үүний хүрээнд шийдвэрийн төслийг боловсруулж www.erdenet.mn вэб хуудас болон хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудаар дамжуулан мэргэжлийн холбоод, шинжилгээ судалгааны байгууллага болон иргэдийн санал хүсэлтийг нээлттэйгээр тогтмол авч ажиллаж байна. Ингэснээр удирдлагын шийдвэр гаргалтад иргэн болон иргэний нийгмийн байгууллагуудын төлөөллийг оролцуулах мөн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөх бүлгийн хүрээнд хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, санал, үр дүнг шийдвэрт тусгах зэргээр оролцоог хангаж ажиллаж байна.	100
101	5.3.8.Эрдэнэт хотын удирдлага жилийн үйл ажиллагааны тайланг иргэдэд тавьдаг болно.	2020-2025	ТЗУХ, ХБТХОХ, ХШҮ	-	-	-	Жилийн үйл ажиллагааны тайланг иргэдэд жил бүр танилцуулсан байна.	-	-	Жил бүр иргэдэд тайлангаа цахимаар болон баг бүрээр зохион байгуулан танилцуулж, иргэдээс гарсан саналыг төлөвлөгөө гарган, шийдвэрлэн ажиллаж байна. 2023 оны тайлан тавих болон 2024 оны хөрөнгө оруулалтын ажилд санал авахаар иргэдийн уулзалтыг 2023 оны 10 дугаар сарын 23-ны өдрөөс 28-ны өдрүүдэд 13 удаа хуваарийн дагуу зохион байгуулсан. Уулзалтаар 26 төрийн байгууллагын удирдлагууд болон холбогдох албан тушаалтнууд биечлэн оролцсон. Уулзалтын үеэр иргэдээс гарсан санал, хүсэлтийг нэгтгэн цаашид хийх ажлын төлөвлөгөөг гаргаж байна. Тус уулзалтаар иргэдээс нийт 809 санал, хүсэлт ирснээс зам засварлах, асфальтан зам тавихтай холбогдолтой 179, нийтийн тээврийн үйлчилгээтэй холбогдолтой 84, хог хаягдлын асуудлаар 46, цахилгааны хүчдэлтэй холбогдолтой 39,	100

										инженерийн шугам сүлжээтэй холбоотой 35, камержуулалт 34, гэрэлтүүлэг 32, газрын харилцааны асуудлаар 28, түүлээ, нүүрстэй холбоотой асуудлаар 28, сургууль, цэцэрлэг, СӨХ-ны засвар үйлчилгээтэй холбоотой 27, нохой, муур устгах асуудлаар 15 санал, хүсэлт ирсэн бөгөөд нийт ирсэн санал хүсэлтийн 67 хувийг эзэлж байна. Орхон аймгийн үндсэн чиглэл, жил бүрийн хөгжлийн жилийн төлөвлөгөө, тайланг ИТХ-аараа нээлттэй хэлэлцүүлж, цахим сайтад нийтэлж ил тод мэдээлэн ажиллаж байна.	
102	5.3.9.Монгол Улсын Статистикийн тухай хуульд тусгагдсан тооллого, түүвэр судалгааг аймгийн хэмжээнд зохион байгуулна.	2020-2025	Статистик	Орон нутгийн төсөв	62.4	Тооллого, түүвэр судалгааг аймгийн хэмжээнд зохион байгуулсан.	Тооллого, түүвэр судалгааг аймгийн хэмжээнд хуульд заасны дагуу тогтмол зохион байгуулна.	62.4	Орон нутгийн төсөв 62.4	Статистикийн тухай хуульд заасан 3 тооллого, 10 түүвэр судалгааг аймгийн хэмжээнд зохион байгуулан явуулж, түүвэрлэгдсэн нэгжийг бүрэн хамруулсан. 2021 онд Аж ахуйн нэгжийн ээлжит тооллогыг, 2022 онд Хөдөө аж ахуйн ээлжит тооллого, Хүүхдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн судалгаа, Албадан хөдөлмөр эрхлэлтийн судалгаа, Хүн амын богино хугацааны хөдөлгөөнийг тандах туршилтын судалгаа, Түр хамгаалах байр/Нэг цэгийн төвөөр үйлчлүүлэгчдийн сэтгэл ханамж болон олон нийтийн мэдлэг, ойлголт, хандлагыг үнэлэх судалгааг, 2023 онд Амьдрах орчны аюулгүй байдлын судалгаа болон Нийгмийн үзүүлэлтийн түүвэр судалгаа, Малын ашиг шим, нэмүү өртгийн тооцооны туршилтын судалгааг, жил бүрийн 12 дугаар сард мал, тэжээвэр амьтдын тооллогыг, улирал бүр Ардчилсан засаглал судалгааг, сар бүр Өрхийн нийгэм, эдийн засгийн судалгаа, Ажиллах хүчний судалгааг аймгийн түвшинд зохион байгуулж явууллаа. Дээрх 3 тооллого, 10 түүвэр судалгаанд 5089 аж ахуйн нэгж, байгууллага, 8162 өрх, 10329 иргэнийг хамруулсан.	100

ЗУРГАА. НОГООН-ЭРДЭНЭТ ХОТ

Зорилго 6. Хүрээлэн буй орчны бохирдол, доройтлыг бууруулж, хүн амын эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэн, байгальд ээлтэй, дэвшилтэт ногоон технологийг нэвтрүүлж, байгалийн нөөц баялгийг зүй зохистой ашиглуулан, нөхөн сэргээлтийг эрчимжүүлэх замаар байгалийн үр өгөөжийг өнөө болон ирээдүй хойч үе хүртэт нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Зорилт 6.1. Хүрээлэн буй орчны бохирдлыг бууруулж, иргэдийн эрүүл орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлнэ:

103	6.1.1.Үйлдвэр, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл, цагаан тоосны дэгдэлтийг бууруулах ажлыг үе шаттай зохион байгуулна.	2020-2025	ХБТХОХ, БОАЖГ	-	-	80%	85%	-	-	"Цагаан тоосны дэгдэлт, сөрөг нөлөөллийг бууруулах дэд хөтөлбөр" 2022 онд хугацаа дууссан тул аймгийн Засаг даргын Зөвлөлийн хурал болон аймгийн ИТХ-ын Зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлж, 85 хувьтай дүгнүүлсэн. Аймгийн ИТХ-ын даргын баталсан удирдамжийн дагуу ИТХ-ын Байгаль орчин, хөдөө аж ахуйн хөгжлийн хороо, ажлын албаны төлөөлөл, аймгийн ЗДТГ, мэргэжлийн агентлагууд хамтран "Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ-ын Хаягдлын аж ахуйн үйл ажиллагаатай танилцаж, Цагаан тоосны дэгдэлт, сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр хийгдэж буй ажилтай газар дээр нь танилцаж, тулгамдаж буй хүндрэл бэрхшээлийн талаар нээлттэй уулзалт зохион байгуулсан ба цаашид хөтөлбөр төлөвлөгөөг үргэлжлүүлэхээр шийдвэрлэсэн тул шинэчлэн, боловсруулж, нөлөөллийн бүсийн багуудын ИНХ-аар хэлэлцүүлсэн. Цагаан тоосны сөрөг нөлөөллийг бууруулах ажлыг эрчимжүүлэх зорилгоор Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын даргын 2023 оны 67 дугаар тушаалаар 12 хүний бүрэлдэхүүнтэй ажлын хэсэг байгуулж, нийт 3 удаа хуралдаж, Хаягдлын аж ахуйг нүүлгэн шилжүүлэх чиглэл өгсний дагуу "Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ-аас хаягдал өтгөрүүлэх технологийн ТЭЗҮ-г боловсруулан батлуулж, 2027 онд ашиглалтад оруулахаар технологийн ажил хийгдэж байна. "Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ нь цагаан тоосны дэгдэлтийг бууруулах, зорилгоор тоос дарагч 3 төрлийн бодисыг устай хольж тусгай зориулалтын техник, тоног төхөөрөмж ашиглан хуурайшилттай талбайд цацах, хаягдал булингад хольж өгөх, үйлдвэрийн технологийн аргуудыг хослуулан Хаягдлын аж ахуйн тоос идэвхтэй дэгддэг 1100га хуурай талбайн 85%-ийг тогтмол дарж ажиллалаа.	70
104	6.1.2.Эрдэнэт хотын агаарын бохирдлыг бууруулах төсөл хэрэгжүүлж,	2020-2025	ХБТХОХ, БОАЖГ	Орон нутгийн төсөв	330.0	Pm10- ст-с 1.4 дахин давсан	pm10–100 MNS45 85:200	34.0	Орон нутгийн төсөв 184.0	Эрдэнэт хотын агаарын чанарын хэмжилт, судалгааг нийт 4 суурин харуулаар тогтмол хийж, дүн мэдээг http://www.tsag-agaar.gov.mn/ , www.Agaar.mn сайтуудаар нийтэд ил тод мэдээлж байна. Агаарын чанарын 2023 оны хүйтний улирлын хяналт шинжилгээний дүнгээр хүхэрлэг хийн дундаж агууламж 21 мкг/м3 буюу агаарын	70

	байгаль орчинд ээлтэй, дэвшилтэт ногоон технологийг бодлогоор дэмжинэ.									<p>чанарын MNS4585:2016 стандартаас хэтрээгүй байна. Азотын давхар ислийн дундаж агууламж 126 мкг/м3, стандартаас хэтрээгүй боловч хотын төв орчим нийт хэмжилтийн 30% нь хүлцэх агууламжаас давсан байна.</p> <p>PM2.5 тоосонцрын агууламжийн дундаж дүн 0.0682мг/м3 хүрч стандартаас 1.4 дахин, хотын төв орчим нийт хэмжилтийн 80%, гэр хороолол орчим 63% нь хүлцэх агууламжаас давсан байна.</p> <p>БОАЖЯ-аас хэрэгжүүлж буй хүлэмжийн хийг бууруулах төслийн хүрээнд 2-3 өрхөд сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэр, дулаалга, цахилгаан халаалтыг багцаар нь шийдвэрлэж, карбон кредит тооцуулах туршилтын ажлыг зохион байгуулахаар бэлтгэл хангаж, гэр хорооллын нийт 480 иргэнийг сургалтад хамруулж, урьдчилсан судалгааны ажлыг эхлүүллээ.</p> <p>Эрдэнэт хотын агаарын чанарын бүсийг шинэчлэн батлуулсантай холбогдуулан агаарын чанарын бүсийн зураг, бүсэд мөрдөх журам, Агаарын тухай хуулийн холбогдох заалтуудыг тусгасан гарын авлагыг бэлтгэн хэвлүүлж, Баян-Өндөр сумын ЗДТГ, гэр хорооллын 19 багийн ажлын албаны хэрэгцээнд олгож, мэдээллээр хангаж ажиллалаа.</p> <p>"Агаарын чанарыг сайжруулах, мэдлэг үйл ажиллагааг бэхжүүлэх төсөл"-ийн удирдагч Орхон аймагт ажиллаж, төслийн хэрэгжилтийн явц, Эрдэнэт хотын агаарын чанарын тулгамдаж буй асуудлуудтай танилцаж, аймгийн удирдлага, мэргэжлийн байгууллагуудтай уулзалт зохион байгууллаа. Уулзалтаас гарсан шийдвэрийн дагуу Эрдэнэт хотын цэвэр агаарын төлөвлөгөө болон хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөг тус тус боловсруулан Монгол хэлээр орчуулж ирүүлсэн.</p> <p>Агаарын бохирдлын эх үүсвэрийн тоо бүртгэлээр 13614 айл өрх, 11 аж ахуйн нэгж, байгууллагын 28 уурын зуух, 24398 авто тээврийн хэрэгсэл тоологдсон.</p> <p>Агаарын бохирдлыг бууруулах ажлын хүрээнд 166 өрх өөрийн хөрөнгөөр цахилгаан халаалт нэвтрүүлснээс гадна олон улсын төсөл хөтөлбөртэй хамтран нэмэлтээр Монгол гэрийн дулаалга, цахилгаан халаалтын багц/ЧИП/-ыг нийт 109 өрхөд олгож, агаар бохирдуулагч эх үүсвэрийн тоог 275-аар буурууллаа. Цаашид гэр, байшингийнхаа халаалтыг утаагүй технологиор өөрчилсөн өрх бүрд урамшуулал олгох тогтолцоог бүрдүүлэхээр журмын төслийг боловсруулж байна.</p>	
105	6.1.3.Хөрсний бохирдол, доройтлыг бууруулах төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, хог хаягдлын нэгдсэн менежментийг бий болгоно.	2020-2025	ХБТХОХ, БОАЖГ	Орон нутгийн төсөв	800.0	16653 ширхэг	15500 хүргэнэ.	200.0	Орон нутгийн төсөв 200.0	<p>2022 онд БОАЖЯ-ны санхүүжилтээр Даваат, Шанд багийн 1000 өрхөд иж бүрэн эко ариун цэврийн байгууламж баригдаж, БОАЖС-ын 06 дугаар албан даалгаврын дагуу аймгийн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж буй 9 аж ахуйн нэгжийн 23 ШТС-ыг хамруулан хяналт шалгалтын ажлыг зохион байгуулж, 6 аж ахуйн нэгжийн 12 нүхэн жорлонг бүртгэлжүүлснээс 6 аж ахуйн нэгжийн 12 нүхэн жорлонг бүрэн даруулж, эко ариун цэврийн байгууламжтай болгон, бохирдуулагч эх үүсвэрийн тоог 1169 ширхгээр бууруулсан.</p> <p>2023 оны БЗА-65/23 гэрээт ажлын гүйцэтгэгчээр Би Юу Эм Ди ХХК ажиллаж, орон нутгийн төсвийн 200.0 сая төгрөгөөр гэр хорооллын 12 багийн нийт 45 өрхөд соруулдаг технологитой эко ариун цэврийн байгууламжийн суурийн хэсгийг иж бүрэн хийж дууссан.</p> <p>БЗА-41/22 гэрээт ажлын гүйцэтгэл он дамжин хэрэгжиж 2023 оны 8 дугаар сард нийт 78 өрхийн суурийн байгууламжийг бүрэн хийж, хаяавч бетоныг цутгаж, улсын комисс ажиллаж хүлээж авлаа.</p> <p>Мөн өөрийн хөрөнгөөр гэр хороололд 4 өрх стандартын шаардлага хангасан ариун цэврийн байгууламж хийсэн.</p> <p>2023 оны байдлаар нийт 1718ш эко ариун цэврийн байгууламжийг шинээр барьж, ашиглалтад оруулсан. Нийт өссөн дүнгээр 1718 ширхгээр бууруулж, зорилтот түвшнээсээ 565 ширхгийг давуулан хэрэгжүүлсэн байна.</p>	100
106	6.1.4.Орчны хяналт, мониторинг судалгааг өргөжүүлж,	2020-2025	ХБТХОХ	-	-	Цэврийн зэргийн III-IV ангилал	MNS 4586:1998 Стандарты н түвшин	-	-	Орхон аймгийн УЦУОШТ-ийн БОШЛ нь Хангал, Эрдэнэт, Орхон голуудаас жилийн эцсийн байдлаар 76 сорьц авч 23 үзүүлэлтээр нийт 1748 удаагийн давталттай чанарын хяналт-шинжилгээг "MNS	90

	мэдээллийн санг баяжуулна.									4586:1998 усан орчны чанарын үзүүлэлт ерөнхий шаардлага"-ын дагуу хийж гүйцэтгэсэн. Шинжилгээний дүнгээр: •Хангал голын эрдэсжилт 422-995мг/л, аммоны азот Хангал-Эрдэнэт доод цэг дээр 2.0-16.9 дахин давсан байна. Хангал-Улаантолгой цэг дээр биохимийн хэрэгцээт хүчилтөрөгчийн агууламж 5, 9 саруудад хүлцэх агууламжаас 1.4-1.5 дахин давсан байна. Хангал-Эрдэнэт дээд, Хангал-Хангал өртөө цэгүүдэд усны чанар хэвийн горимд байна. Хангал гол 3-р зэрэг буюу бага бохирдолтой түвшинд байна. •Орхон-Хангал дээд цэгийн эрдэсжилт 169.0-577.5мг/л хооронд хэлбэлзэж хүлцэх агууламжаас давсан үзүүлэлт байхгүй байна. Орхон-Хангал доод цэгийн эрдэсжилт 392.1-1031.9мг/л хооронд хэлбэлзэж, умбуур бодисын агууламж Хангал голын нөлөөгөөр ихэссэн байна. Орхон гол 2-р зэрэг буюу Цэвэр гэсэн ангилалд байна. Хяналт шинжилгээний дүн мэдээг ЦУОШГ-ын мэдээллийн сан болон Байгаль орчны хэмжил зүйн төв лабораторид сарын бүрийн 5-ны дотор дамжуулж байна. Мөн Орхон аймгийн УЦУОШТ-ийн http://orkhon.tsag-aagaar.gov.mn/ сайт дээр сар бүрийн тайлан мэдээг оруулж иргэдэд мэдээлж байна.	
107	6.1.5.Орон нутгийн хамгаалалтад нэмж авах шаардлагатай газар нутгийг судалж, орон нутгийн хамгаалалттай газар, талбайн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, БОАЖГ	-	-	1716.2га	Орон нутгийн хамгаалалттай газар, талбайн хэмжээг 50га-аар нэмэгдүүлсэн байна.	-	-	Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санаачилсан "Тэрбум мод" үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд Орхон аймгийн хэмжээнд 2030 он хүртэл хугацаанд 20.0 сая ширхэг мод тарих "Ногоон Эрдэнэт" хөтөлбөрийг боловсруулан аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2022 оны 07/02 дугаар тогтоолоор батлуулсан. Хөтөлбөрийн хүрээнд ойн төгөл, ойн зурвас, ойжуулалтын ажил хийх 264.3 га талбайг Баян-Өндөр сумын ИТХ-ын 2023 оны 13/02 дугаар тогтоолоор, 26 га талбайг Жаргалант сумын ИТХ-ын 2023 оны 01 дүгээр тогтоолоор тус тус орон нутгийн тусгай хэрэгцээний газарт авч, орон нутгийн тусгай хэрэгцээний буюу орон нутгийн хамгаалалттай газрын хэмжээг 290.3 га талбайгаар нэмэгдэж, 2006.5 га талбайд хүргэлээ.	100
108	6.1.6.Хотын төв, гэр хороолол болон хотын ойролцоох суурьшлын бус газруудад үе шаттайгаар ойжуулалт, ойн нөхөн сэргээлтийг хийж, таримал ойн талбайг нэмэгдүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, БОАЖГ	Орон нутгийн төсөв	129.6	14га	117га	129.6	Орон нутгийн төсөв 129.6	Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд Тарлан толгойн энгэрт 17.5 га талбайд ойн төгөл, Жаргалант суманд 6.6 га талбайд газар тариалангийн ойн зурвас, Сархиа уул, Хангал гол, Эрдэнэт хаалга орчим, Эрдэнэт голын эх, Хүрэнбулагийн ам зэрэг газруудад 12.66 га талбайд, Япон улсын Оиска ТББ-ын дэмжлэгтэйгээр Сайвар хээр ХХК Баян-Өндөр уулын Цагаанчулуутын амны оройд 4 га талбайд ойжуулалт хийлээ. Мөн Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн дагуу ойн мэргэжлийн байгууллагаар Жаргалант сумын Хонгор морьтын амны ойн сангийн 48 га талбайд ойжуулалт гүйцэтгүүлж, шинээр 88.76 га талбайд ойжуулалт, ойн нөхөн сэргээлт, таримал ойн төгөлд 1.888.068 ширхэг мод тарьж, өссөн дүнгээр 206.76 га талбайд 3.3 сая мод тариалаа.	100
Байгалийн нөөцийн хариуцлагатай хэрэглээ											
Зорилт 6.2. Байгаль орчныг хамгаалах, байгалийн нөөц баялгийг зүй зохистой ашиглуулах, нөхөн сэргээлтийг эрчимжүүлнэ:											
109	6.2.1.Байгаль орчны хууль тогтоомжийг олон нийтэд сурталчлан таниулж, стандарт, хэм хэмжээг мөрдүүлэн, байгаль хамгаалах үйлсэд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, БОАЖГ	-	-	-	Байгальорчны стандарт, хэм хэмжээг мөрдүүлэн, иргэдийг мэдээллээр хангасан байна.	-	-	Байгаль орчны багц хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах зорилгоор ОБГ, Цагдаагийн газар, АТТ, Сум дундын ойн анги, Баян-Өндөр, Жаргалант сумдын ЗДТГ, Булган аймгийн БОАЖГ, Булган аймгийн Орхон, Сэлэнгэ, Хангал, Бугат сумдын Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, Байгаль хамгаалагчидтай 2023 онд хамтран ажиллах хяналт шалгалтын ажлын төлөвлөгөөг боловсруулж батлуулан 2023 оны жилийн эцсийн байдлаар төлөвлөгөөт шалгалтыг 31 байгууллагад, төлөвлөгөөт бус шалгалтыг хамтарсан хэлбэрээр 28 удаа зохион байгуулж нийт 53 зөрчлийг илрүүлснээс 27 зөрчлийг газар дээр нь таслан зогсоож 26 зөрчилд захиргааны арга хэмжээ авч ажилласан. Үүнээс ойн тухай хуулиар 7 зөрчил илэрснээс цагдаагийн газарт 3, ШШХ-1 шилжүүлж, хялбаршуулсан журмаар 3 зөрчлийг шийдвэрлэж, Амьтны тухай хуулиар 2, усны тухай хуулиар 8, хог хаягдлын тухай хуулиар 6 зөрчлийг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу захиргааны арга хэмжээг авч ажиллаа. Өдөр тутмын төрийн хяналт шалгалтын ажлыг 228 удаа зохион байгуулснаас давхардсан тоогоор 40 байцаагч,	100

										байгаль хамгаалагч, мэргэжилтнүүд оролцож, хууль бус зөрчил гаргах гэж байсан 23 иргэн, 4 аж ахуйн нэгж байгууллагуудын үйл ажиллагааг газар дээр нь таслан зогсоож зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэн, байгаль орчны багц хууль тогтоомж, зөрчлийн тухай хууль тогтоомжийг сурталчлан заавар зөвлөгөө өгч, тогтмол хяналт тавин ажиллаж байна. Орхон аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын фэйсбүүк хуудсаар өдөр тутмын болон цаг үеийн талаарх 85 мэдээллийг бэлтгэж, 32412 иргэдийг мэдээ, мэдээллээр хангаж ажиллалаа.	
110	6.2.2.Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөлтэй аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын үйл ажиллагааны улмаас бохирдсон, доройтсон, эвдэрсэн газар, газрын хэвлийг нөхөн сэргээх, хамгаалах ажлын үр дүнг дээшлүүлж, хариуцлагатай үйл ажиллагааг хэвшүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, БОАЖГ	Хувийн хэвшил	-	12га	Нөхөн сэргээсэн талбайн хэмжээ 12 га	-	-	2022 оны байдлаар 6га талбайд нөхөн сэргээлт хийсэн. “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ 2023 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөндөө тусган батлуулсны дагуу ил уурхайн 3 дугаар овоолго дээр 3.9га талбайд техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлтийг хийж 1000 ширхэг мод тарьж, арчлан хамгаалж, ургуулсан. Дүйцүүлэн хамгаалах, нөхөн сэргээлтийн ажлын хүрээнд ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй аж ахуйн нэгж байгууллагуудтай "Тэрбум мод" үндэсний хөдөлгөөн, "Ногоон Эрдэнэт" хөтөлбөрийн хүрээнд "Эрдэнэт Үйлдвэр" ТӨҮГ орон нутгийн тусгай хамгаалалттай Баян-Өндөр хайрхны зүүн талын энгэрт Хүрэнбулагийн аманд 2га талбайд 630 метр хамгаалалтын хашаа хийж, 4 төрлийн 1500 ширхэг мод, "Эрдмин" ХХК нь Эрдэнэт шинэ хаалга болон Хангал голын голдирол дагуу 1 га талбайд 560 метр хамгаалалтын хашааг хийж, ногоон зурвас байгуулж 1000 ширхэг мод, "Ачит-Ихт" ХХК эрдэнэт шинэ хаалга болон Хангал голын голдирол дагуу 1га талбайд 500 метр хамгаалалтын 2 хэсэг төмөр хашаа хийж 1144 ширхэг мод, "Гал сэнтий" ХХК нь Эрдэнэт голын голдирол дагуу 140 метр хамгаалалтын хашааг хийж 1000 ширхэг мод, "Очир төв" ХХК Хангал гол дагуу 500 ширхэг улиас моднуудыг 0.5га талбайд, "Зэс эрдэнийн хувь" ХХК үйлдвэрийнхээ авто замын ногоон зурваст 1000 ширхэг улиас, "Дэлт хошуу" ХХК үйлдвэрийнхээ авто замын ногоон зурваст 500 ширхэг агч моднуудыг тус тус тарьж нийт 8.4га талбайд мод тарьж арчлан хамгаалж, ургуулан ажиллаж байна. Улсын хэмжээнд эвдэрч эзэнгүй орхигдсон 8000га талбайгаас Сэлэнгэ аймгийн Ерөө суманд 2021-2024 оны хугацаанд "Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ нь 2000га-д техникийн нөхөн сэргээлт хийхээс 2023 оны жилийн эцсийн байдлаар 1200га талбайд техникийн нөхөн сэргээлтийг хийгээд байна.	100
111	6.2.3.Аймгийн хэмжээнд эвдэрч, эзэнгүй орхигдсон газруудын нөхөн сэргээлтийг үе шаттайгаар гүйцэтгүүлж, нийтийн эзэмшилд шилжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, БОАЖГ	Орон нутгийн төсөв	47.5	10га	Нөхөн сэргээсэн талбайн хэмжээ 10га	16.0	Орон нутгийн төсөв 16.0	Орхон аймгийн Жаргалант сумын Улаантолгой багийн нутаг дэвсгэрт буюу Тасгийн толгойд эвдэрч, эзэнгүй орхигдсон 1.5га газрын техникийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг нөхөн сэргээлтийн мэргэжлийн байгууллагын эрхтэй "Өү би би таун" ХХК-тай гэрээ байгуулан Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын сайдын 2015 оны А/138 дугаар тушаалаар батлагдсан уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдрэлд орсон газарт техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийх аргачлалын дагуу гүйцэтгүүлж ажлын хэсэг актаар хүлээн авч тус талбайд дахин эзэнгүй хог хаягдал асгуулахгүй, эвдэрсэн газар шинээр бий болгохгүй байхыг Жаргалант сумын ЗДТГ-ын байгаль орчны хэсэг, байгаль хамгаалагч нарт даалгаж ажилласан. "Очир төв" ХХК-ийн 2023 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөндөө тусган батлуулсны дагуу Баянцагаан багийн нутаг дэвсгэр дэх Моогийн айлуудын урд талд ухагдаж эвдэрсэн 0.5га-д техникийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг гүйцэтгүүлсэн. Нийт 14.9 га талбайг нөхөн сэргээгээд байна.	100
112	6.2.4.Гадаргын болон газрын доорх усны чанарын хяналт, мониторингийн сүлжээг өргөтгөх, ус бохирдуулагч эх үүсвэрийг бууруулах, ус	2020-2025	ХБТХОХ, БОАЖГ	Улсын төсөв	-	-	MNS 4586 :1998 Стандарт ын түвшин	12.0	Улсын төсөв 12.0	2023 онд Баян-Өндөр сумын "Дэнж багийн нутаг дэвсгэрт байрлах онд ахуйн эх үүсвэрийн цооногийг бүрэн автомат төхөөрөмжөөр тоноглож, улсын сүлжээнд холбох" ажлыг усны мэргэжлийн байгууллагын тусгай зөвшөөрөлтэй "Сантгидро консалтинг" ХХК гэрээний дагуу гүйцэтгэж, актаар хүлээлгэн өглөө. Гэрээний дагуу тус мониторингийн цооногт Нидерланд Улсад үйлдвэрлэсэн бүрэн автомат системд ажилладаг багажийн иж бүрдлийг суурилуулсан "Эрдэнэт Ус ДТС" ОНӨХХ хяналт тавин ажиллах боломжтой боллоо.	100

	бохирдуулсны төлбөрийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангуулна.									Газрын доорх усны хяналт шинжилгээний ажлыг бүрэн автомат системээр гүйцэтгэснээр ус ашиглалтын явцад уст давхаргад үүсэх түвшин бууралт болон чанарын өөрчлөлтийг цаг тухай бүрд хүний оролцоогүйгээр хэмжиж, мэдээллийн онлайн санг бий болгодоороо давуу талтай бөгөөд газрын доорх усны ордын цаашдын ашиглалтын горим, бодлогыг төлөвлөхөд чухал ач холбогдолтой юм. 2023 онд улсын төсөвт ус бохирдуулсны төлбөрөөр 832.9 мянган төгрөгийг төвлөрүүлсэн.	
113	6.2.5.Хөв цөөрөм байгуулах, булаг шандын эх ундаргыг хамгаалж, тохижуулна.	2020-2025	ХБТХОХ, БОАЖГ	Орон нутгийн төсөв	284.0	Хөв цөөрөм 1ш, булаг шанд 3	Жилд Хөв цөөрөм 1ш, булагшанд 3 хамгаалах	284.0	Орон нутгийн төсөв 284.0 Гадаадын рөнгө оруулалт 60.0	2021 онд Баян-Өндөр сумын Ар булаг, Баянцагааны булаг, Жаргалант сумын Хойд булаг, Шувуут зэрэг 4 булгийн нийт 3104.7 м2 талбайг хашаажуулж, хамгаалж тохижуулах ажлыг гүйцэтгүүлж, тухайн газар оршин суугчдын хэрэгцээнд хүлээлгэн өгсөн. 2022 онд Баян-Өндөр сумын Алтан булаг, Жаргалант сумын Дулаан-Уул багт байрлах Дарштын булаг, Жаргалантын аман дахь булгийн эхийг иж бүрэн хамгаалж тохижуулах ажлыг гүйцэтгүүлсэн. 2023 онд усны нөөцийн ашиглалт, хамгаалалтыг сайжруулах судалгааны ажлыг Шинжлэх ухааны академийн газарзүй, геоэкологийн хүрээлэнгийн судалгааны баг хийж, булгуудын дэд сав газрын физик газар зүйн нөхцөл, хөрсний шинж чанар, гадаргын усны чанар, газрын доорх усны чанарыг тодорхойлох зорилгоор дээж авах ажлыг зохион байгууллаа. Дүйцүүлэн хамгаалах, нөхөн сэргээх ажлын хүрээнд Баян-Өндөр сумын нутаг дэвсгэрт байрлах Баянцагаан, Далиу, Долоонбулаг, Хөөвөр, Хүрэнбулаг зэрэг 5 булгийн эх ундаргыг бүрэн хашиж, сэргээн засварлах ажлыг үйлдвэр, аж ахуйн нэгжүүдтэй хамтран зохион байгуулан ажилласан. Бүрэнбүстийн овооны хөв цөөрмийн ажлыг 2023 онд иж бүрэн дуусгах ажлын гүйцэтгэгчээр "Ээлт-Өлгий" ХХК шалгарч ажил гүйцэтгэх гэрээ байгуулагдсан. Мөн НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөрөөс хөв цөөрмийн хамгаалалтын хашааны зардалд 60.0 сая төгрөгийг шийдвэрлүүлэн ажилласнаар 740м урт хамгаалалтын хашааг барилуулж ашиглалтад авсан.	90
Зорилт 6.3. Усны хуримтлал, ус хангамжийг нэмэгдүүлж, усны нөөц, чанарын хяналт, мэдээллийн шуурхай байдлыг ханган, хүн амыг эрүүл ахуйн шаардлагад нийцсэн усаар хангах, зохистой ашиглах менежментийг хэрэгжүүлэн, хаягдал бохир усыг эргүүлэн ашиглах, усыг зөв хэрэглэх, хэмнэх төсөл хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ:											
114	6.3.1.Ундны усны хэрэглээний хэмнэлтийг бий болгох, бохир усыг цэвэршүүлэх, дахин ашиглах, ариутгах татуургын байгууламжийн хүчин чадал, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх замаар ус ашиглалтын үр ашгийг дээшлүүлнэ.	2020-2025	ХЗА	Орон нутгийн төсөв	3.0	38%	Ариутгах татуургын байгууламжийн хүчин чадал, бүтээмжийг нэмэгдүүлнэ.	3.0	Орон нутгийн төсөв 3.0	Монгол улсад Усны салбар үүсэж хөгжсөний 85 жилийн ойн хүрээнд "Өөрчлөлтийг хурдасгая-Дэлхийн усны өдөр"-ийг хамтран зохион байгуулах ажлын төлөвлөгөөний дагуу мэдээлэл, сурталчилгааны чиглэлээр мэргэжлийн байгууллагууд хамтран дараах ажлуудыг зохион байгууллаа. -Ус хэмнэх чиглэлээр "УС 85" дүрс бүхий сурагчдын зураг авалтыг "Colorfilm студи"-тэй хамтран хийж, ерөнхий боловсролын 4, 5, 14, 15 дугаар сургуулиудын ахлах ангийн усны элч 85 сурагч хамрагдлаа. -Хотын ус хангамж, түгээлт, нийлүүлэлтийн талаар сурагчдын дунд аялал зохион байгуулж, Бүрэнбүстийн унд, ахуйн ус хангамжийн эх үүсвэрт ажилласан. -Ерөнхий боловсролын сурагчдын дунд усны чиглэлээр АХА танин мэдэхүйн тэмцээнийг зохион байгуулж, тэмцээнд амжилттай оролцсон сурагчдыг өргөмжлөл, мөнгөн шагналаар урамшуулсан. -Хүүхэд, залуучуудын театртэй хамтран "Ус" драмын жүжгийг сурагчдад үзүүлж, усны үнэ цэнэ, ач холбогдлын талаар мэдээлэл хүргэлээ. -Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санаачилгаар Дэлхийн усны өдрийг тохиолдуулан "Өөрчлөлт, сэргэлтийг хурдасгая" уриалгын хүрээнд зохион байгуулагдсан "Цэнхэр алт" усны салбарын үндэсний чуулганд Орхон аймгаас Сэлэнгэ голын сав газрын захиргаа, БОАЖГ, "Эрдэнэт Үйлдвэр" ТӨҮГ-ын Ус хангамжийн цех, "Эрдэнэт Ус ДТС" ОНӨХК-иас нийт 20 гаруй төлөөлөл оролцсон. Европын сэргээн босголт хөгжлийн банкны санхүүжилтээр 2023 онд Даваат багт байрлалтай 57 дугаар ус түгээх байрыг гадна цэвэр усны шугамд холбох ажилд 62.6 сая, Шанд багийн 18 дугаар ус түгээх байрыг	70

										гадна цэвэр усны шугамд холбох ажилд 106.1 сая, Наран багийн бохирын шугамыг төвийн шугамд холбох ажилд 107.1 сая, Баянцагаан багийн цэвэр усны шугамыг шинэчлэх ажилд 2.0 тэрбум, Говил багийн цэвэр усны шугамыг шинэчлэх ажилд 152.0 сая, нийт 2.5 тэрбум төгрөг батлагдсан ба одоогоор тендер сонгон шалгаруулалтын ажил явагдаж байна.	
115	6.3.2.Хүн амын унд ахуйд хэрэглэж байгаа усны чанар, бохирдлын түвшин, хүн амын эрүүл мэнд, өвчлөл хоорондын хамаарлыг тогтоох тандалт судалгаа хийх, мэдээллийн санг бий болгоно.	2020-2025	ХБТХОХ, БОАЖГ	Орон нутгийн төсөв	31.7	Шинжилгээнд хамруулсан худгийн тоо 11	Шинжилгээнд хамрагдах худгийн тоо 60	12.0	Орон нутгийн төсөв 12.0	Орхон аймгийн Жаргалант сумын айл өрхийн худгуудын усыг чанарын шинжилгээнд хамруулах ажлыг мэргэжлийн байгууллагатай хамтран зохион байгууллаа. Тус ажлын хүрээнд хими, нянгийн хосолсон 50 усны дээж авч, аймгийн Стандарт хэмжилзүйн хэлтсийн итгэмжлэгдсэн лабораторид шинжлүүлсэн. Шинжилгээнд хамрагдсан бүх уст цэгүүдэд байвал зохих фторын ионы хэмжээ Монгол Улсын ундны усны MNS 0900:2018 стандарт хэмжээнд зааснаас хэт бага, усны ерөнхий химийн шинжилгээний дүнд магни болон кальцийн ионы агууламж бага зэрэг өндөр, үүнээс шалтгаалан зарим уст цэгт хатуувтар ус илэрсэн байна. Баян-Өндөр сумын гэр хорооллын багуудын нүхэн жорлонгоос үүдэлтэй хөрс, гүний усны бохирдлын нөлөөллийн төвшинг тогтоох судалгааны ажлыг МУИС-ийн судалгааны багаар гүйцэтгүүлж, Цагаанчулуут, Уртын гол багийн өрөмдмөл 10 худаг /айл өрх/-ийг сонгож, гүний ус болон хөрснөөс химийн элементийн, микробиологийн шинжилгээнүүдийг авч, 2 удаагийн давтан дээжлэлтийн ажлыг хийж, хариуг иргэдэд хүргүүлсэн.	100
116	6.3.3.Хотын ус хангамжийн шугам сүлжээний гидравлик тооцоог мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэж, усны шугам хоолой, барилга байгууламжийн шинэчлэл, засвар үйлчилгээнд шаардлагатай байгаа орчин үеийн техник, тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлнэ.	2020-2025	ХЗА	Улсын төсөв	6.6	-	40%	6.6	Улсын төсөв 6.6	2021 онд орон нутгийн төсвөөс 95.0 сая төгрөг зарцуулан ШУТИС-ийн судалгааны багаар хотын хэмжээний дулааны шугам сүлжээнд горимын тооцоог хийлгэснээр эрсдэлийн үнэлгээ хийх шаардлагагүй болж хотын дулааны шугамын насжилт, өргөтгөл шинэчлэлт хийх шаардлагатай шугам сүлжээнүүдийн тооцоо судалгааг гаргасан. Уг судалгааны дагуу улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хотын нийтийн орон сууцууд болон ААНБ-ыг төвлөрсөн дулаан хангамжаар хангадаг 3.5 км төв дулааны шугамыг ф720 мм-ын шугамаар өргөтгөн барихаар 2022 онд улсын төсвийн 4.3 тэрбум төгрөгийн дүнтэй ажлын тендер сонгон шалгаруулалтаар "Эрин гүрэн" ХХК гүйцэтгэгчээр шалгарч тус ажлыг гүйцэтгэснээр одоогийн байдлаар ажил 65 хувийн гүйцэтгэлтэй явагдаж байна. Мөн Цагаанчулуут багийн өргөх насос станцаас Наран багийн ус, дулаан хангах төв хүртэлх Ф125, Ф159 мм-н 1,2 км ил дулааны шугамыг шинэчилж сувагт хийх ажлыг 4.3 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэйгөөр "Эрин гүрэн" ХХК гүйцэтгэж байна. Одоогийн Цагаанчулуут, Наран багт УДДТ барих ажил бүрэн хийгдэж дууссан, тоноглол угсрах, хоолойн бэлдэц бэлтгэх ажил хийгдэж байна. Нийт 75 хувийн гүйцэтгэлтэй явагдаж байна. Хотын хэмжээний инженерийн шугам сүлжээнд цаашид авах шаардлагатай ажлын төлөвлөгөөг хангагч байгууллага "Эрдэнэт дулааны цахилгаан станц" ТӨХК, "Эрдэнэт ус ДТС" ОНӨХК тухай бүр гарган улсын төсөв, орон нутгийн төсөв, болзошгүй аваарын зардал болон өөрсдийн байгууллагын нөөц боллоцоогоор шийдвэрлэн ажиллаж байна.	70
Нүүрстөрөгч багатай, бүтээмжтэй, хүртээмжтэй ногоон хөгжил											
Зорилт 6.4. Уур амьсгалын өөрчлөлтөд нөлөөлж буй хүчин зүйлүүдийг судлах, түүнийг бууруулах хөтөлбөр, төлөвлөгөө боловсруулан хэрэгжүүлнэ:											
117	6.4.1."Эрдэнэт хотын хатуу хог боловсруулах үйлдвэр байгуулах, хог хаягдлын менежментийг сайжруулах төсөл" хэрэгжүүлж хог хаягдлыг цуглуулах,	2020-2025	ХБТХОХ, БОАЖГ	Орон нутгийн төсөв	2355.0	-	Хог боловсруулах үйлдвэр байгуулж хог хаягдлын менежментийг сайжруулна.	2355.0	Орон нутгийн төсөв 2355.0	Эрдэнэт хотын хатуу хог боловсруулах үйлдвэр байгуулах, хог хаягдлыг татан зайлуулах менежментийг сайжруулах" төслийг Улаанбаатар хотноо 2017 онд байгуулсан. Бүгд Найрамдах Польш улсын Засгийн газар, Монгол улсын Засгийн газар хоорондын нөхцөлт зээлийн ерөнхий хэлэлцээрийн хүрээнд хамтран хэрэгжүүлж байна. Төслийг хэрэгжүүлэхээр Польш улсын "ПЭйч Мелиорекс" ХХК шалгарч, түлхүүр гардуулах нөхцөлтэй ажлын гэрээг Орхон аймагтай 2019 онд байгуулсан. Гэрээний бүрэлдэхүүн хэсэг болох хог хаягдлыг татан зайлуулах 12 ширхэг машин механизмыг бүрэн хүлээн авч 2023 оны 02 дугаар сард Хот тохижуулах газар хүлээлгэн өгсөн. Төслийн гүйцэтгэгч,	70

	тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах үйл ажиллагааны менежментийг сайжруулна.									Орхон аймагтай байгуулсан ажлын гэрээг сунгахаар 2 улсын Засгийн газар хоорондын хэлэлцээр хийгдэж гэрээ 2024 оны 07 дугаар сарын 24-ний өдөр хүртэл сунгагдсан. Орон нутгийн 2.3 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар Хот тохижуулах газрын парк шинэчлэлийг хийж байна. Хог хаягдлын ачиж тээвэрлэх 7 ширхэг автомашин 45 ширхэг хөдөлгөөнт чингэлэг худалдан авахаар тендерийн сонгон шалгаруулалт явагдаж, "Хьюндай" ХХК шалгарсан. Мөн Баян-Өндөр сумын хөрөнгө хог хаягдал ачиж тээвэрлэх 20 ширхэг хөдөлгөөнт чингэлэг худалдан авах ажлын гүйцэтгэгч шалгарсан ба 12 дугаар сард хүлээлгэн өгөхөөр ажиллаж байна. Өмнөх онуудад гэр хорооллын хог ачилтыг жилд 4-5 удаа татан авдаг байсан бол парк шинэчлэлт хийгдсэнээр энэ онд 7-8 удаагийн хог татан авах нөхцөл бүрдсэн.	
118	6.4.2.Ногоон хотын жишигт нийцүүлэн төлөвлөж, ногоон зээл, зам харилцаа, инженерийн дэд бүтцийг сайжруулах, барих төсөл хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, иргэдийн амьдрах эрүүл, аюулгүй, тохилог орчныг бүрдүүлж, хотын соёлыг төлөвшүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ	Орон нутгийн төсөв	150.0	-	Ногоон амины орон сууц, инженерийн дэд бүтцийг сайжруулна	150.0	Орон нутгийн төсөв 150.0	НҮБХС, ШУТИС-тай хамтран газрын гүний дулааныг ашиглах технологийг нэвтрүүлэхээр ажиллаж байна. Тус ажлын хүрээнд НҮБХС-аас 1 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтыг шийдвэрлүүлсэн. Газрын гүний дулааны эх үүсвэрийг 28 дугаар цэцэрлэгийг газрын гүний дулаан ашиглан халаалтын системд холбох ТЭЗҮ-г НҮБХС-аас хийх, мөн Даваат, Шанд багуудын сургууль, цэцэрлэгийн халаалтын асуудлыг газ буюу хийгээр шийдэхээр судалгаа хийгдэж байна. Гэр хорооллын дахин төлөвлөлт, шинэ суурьшлын бүсийг бий болгох, байгаль ээлтэй, эрчим хүчний хэмнэлттэй, дулааны алдагдалгүй ногоон барилга байгууламжийг нэмэгдүүлэх ажлын хүрээнд Баян-Өндөр сумын 2 байршилд хийгдэх /Эрдэнэ багийн 6 га талбайд 60 айл, Уурхайчин багийн Сархиа уулын энгэрт 48га талбайд 300 айл/-ын амины орон сууцны төслийг бүх нийтэд танилцуулж, "Ногоон амины орон сууц"-ны нээлттэй өдөрлөгийг ажлын хэсэгтэй хамтран зохион байгуулан, барилга орон сууц, ногоон технологийн шийдлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг 40 гаруй аж ахуйн нэгж оролцож, иргэдийг мэдээллээр хангаж ажиллалаа. Агаар бохирдуулагч суурин эх үүсвэрийн тоог бууруулах хүрээнд 2022 онд НҮБ-ын Хүүхдийн сан, БОАЖЯ, Аймгийн Засаг даргын хамтран ажиллах санамж бичгийн хүрээнд 49 өрхөд, 2023 онд орон нутгийн хөрөнгөөр 150.0 сая төгрөгөөр гэр хорооллын 60 өрхөд тус тус монгол гэрийн дулаалга, цахилгаан халаалтын багц/ЧИП/-ыг олгож гэр хорооллын яндангийн тоог буурууллаа. Баян-Өндөр сумын хэмжээнд гэр хороололд гэрийн халаалтын системээ цахилгаанаар шийдвэрлэсэн нийт 166 өрх байна. Мөн гэр хорооллын Цагаанчулуут багийн 47 дугаар гудамж 6 тоотын өрхөд нарны эрчим хүч хураах 4 панель ашиглаж, өрхийнхөө цахилгааны хэрэглээ болон нам даралтын цахилгаан халаагуурыг халаан ашиглаж байна.	70
119	6.4.3.Сэргээгдэх эрчим хүч, байгаль орчинд ээлтэй дэд бүтцийн шийдлүүдийг хөнгөлөлттэй санхүүжилтээр дэмжинэ.	2020-2025	ХБТХОХ, БОАЖГ	Орон нутгийн төсөв Дэлхийн банкны санхүүжилт	656.9 12000.0	14484 өрх	Гэр хорооллын цахилгааны хүчдэл сайжруулна	656.9	Орон нутгийн төсөв 656.9 НҮБХС-150.0	Эрчим хүчний хэмнэлттэй цахилгаан халаах хэрэгсэл нэвтрүүлэх ажлын хүрээнд БНХАУ-ын HISENSE VRF группийн "Сэргээгдэх эрчим хүчний нарны халуун агааран үлээлтийн системийн танилцуулга" төслийг турших үйл ажиллагааг эхлүүлсэн. Төсөл санаачлагчтай хамтран 28 кв болон 630 кв цахилгаан халаалт бүхий 2 тоноглолыг Эрдэнэ багийн 11-р цэцэрлэгт туршилтыг эхлүүлсэн. Шанд багийн 17-р сургуулийн уурын зуухыг шинэчлэх, бие даасан эрчим хүчний үүсвэртэй байлгах, агаарын бохирдлыг бууруулах ажлын хүрээнд орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар шинээр бүрэн автоматжуулагдсан 1400 квт-ын хүчин чадалтай, тохируулга бүхий хяналт удирдлагын системтэй хийн түлшний усан халаалтын зуух суурилуулахаар техникийн тодорхойлолт, ажлын даалгаврыг гаргаж худалдан авах ажиллагааг зарласан. Алслагдсан багуудын төрийн байгууллагууд, аж ахуйн нэгжүүд, айл өрхүүдийг бие даасан дулааны эх үүсвэрээр хангахаар НҮБ-ын Хүүхдийн сан, ШУТИС-тай хамтран Яргуйт багт газрын гүний дулаан ашиглан багийн байр болон 28 дугаар цэцэрлэгийг халаах ТЭЗҮ-г хийлгэн геологийн судалгааны ажил хийгдэж байна.	50

										<p>Мөн гэр хорооллын Цагаанчулуут багт 1 өрх нарны эрчим хүч хураах 4 панель ашиглаж, өрхийнхөө цахилгааны хэрэглээ болон нам даралтын цахилгаан халаагуурыг халаан ашиглаж байна.</p> <p>БОАЖЯ-аас хэрэгжүүлж буй хүлэмжийн хийг бууруулах төслийн хүрээнд гэр хорооллын 480 иргэнийг сургалтад хамруулж, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэр, дулаалга, цахилгаан халаалтыг багцаар нь шийдвэрлэж, карбон кредит тооцуулах туршилтын ажлыг 2-3 өрхөд зохион байгуулахаар бэлтгэл хангаж, урьдчилсан судалгааны ажлыг эхлүүлсэн.</p> <p>Ногоон амины орон сууцны төсөл хэрэгжүүлэгчийг сонгон шалгаруулах ажлын хүрээнд Эрчим хүчний хэмнэлттэй ногоон амины орон сууцны зориулалттай 60 айлын хотхон байгуулахаар төсөл сонгон шалгаруулалтыг зарлаад байна.</p>	
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ДОЛОО. АЮУЛГҮЙ, АМАР ТАЙВАН -ЭРДЭНЭТ ХОТ

Зорилго 7. Хүний эрх, эрх чөлөө, нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангах, гамшгийн эрсдэлийг бууруулах замаар хүн, нийгмийн аюулгүй байдлыг хангана.

Зорилт 7.1. Гэмт хэрэг, уламжлалт бус аюулын хүчин зүйлсийн болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох чадавж бэхжүүлж, төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн байгууллага, иргэдийн оролцоотойгоор нийгмийн аюулгүй байдлыг хангана:

120	<p>7.1.1. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих, түүнтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохион байгуулна.</p>	2020-2025	ХЭЗХ, Цагдаагийн газар	Орон нутгийн төсөв	18.0	6	Энэ төрлийн гэмт хэргийн гаралт буурсан байна.	18.0	Орон нутгийн төсөв 18.0	<p>Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх газар 437 дугаар нээлттэй хорих ангитай хамтран хорих ангийн алба хаагч нарт "Мансуурсан этгээдэд илрэх шинж тэмдэг, биедээ авч явж болзошгүй, хэрэглүүрийг шалгах эсэх" талаар сургалт, мэдээлэл өгч, хорих ангийн хашаанд каннабисын ургамал ургаж болзошгүй байх тул хяналт шалгалтыг явуулж, хоригдогч нарын эд зүйл, биед үзлэг шалгалтыг явуулан ажилласан.</p> <p>Мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөт эм, тариур худалдаалах зөвшөөрөлтэй 8 эмийн сан ажиллаж, эм, тариурын хадгалалт, хамгаалалт, орлого, зарлагын тайланд хяналт шалгалтыг явуулж зөвлөгөө, мэдээлэл хүргүүлж ажилласан. 2023 оны 07 дугаар сард үйл ажиллагаа явуулж буй 13 аж ахуй нэгжүүдэд Эрүүл мэндийн сайдын 2015 оны 68 дугаар тушаалаар батлагдсан журмын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахад ямар нэгэн зөрчил илрээгүй.</p> <p>Улсын хэмжээнд зохион байгуулагдаж буй "Тархцын хяналт-2023" нэгдсэн арга хэмжээний хүрээнд 2017 оноос хойш мансууруулах сэтгэцэд нөлөөт бодисын хууль бус эргэлтийн эсрэг гэмт хэрэг, мансуурсан гэх зөрчилд холбогдсон этгээдүүдийн судалгааг гаргаж, эмзэг цэгийг тогтоох чиглэлээр хяналт тавьж ажиллаж байна. "Туншил" арга хэмжээний хүрээнд эмчийн хуурамч жор үйлдэн сэтгэцэд нөлөөт эм, эмийн сангаас авч хэрэглэсэн 2 иргэнд холбогдох гомдол мэдээлэлд зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагаа, 1 иргэнээс анхан шатны байдлаар "МЕТ" буюу Метамфетамины агууламж бүхий бодис хэрэглэсэн болох нь тогтоогдсон бөгөөд шинжилгээний дээжийг ШШХ-рүү явуулж, мөрдөн шалгах ажиллагааг тус тус явуулж байна.</p> <p>Улсын хэмжээнд явагдсан "Анзаар" нэгдсэн арга хэмжээ болон аймгийн хэмжээнд "Мансуурал" хэсэгчилсэн арга хэмжээг зохион байгуулж 4101 хүнд мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөлөх бодисыг хууль бусаар ашиглах, хэрэглэхээс урьдчилан сэргийлэх мэдээлэл өгч, цахим орчинд 83 мэдээлэл сэрэмжлүүлгийг байршуулж 47061 иргэнд сэрэмжлүүлэг хүргэж ажилласан.</p> <p>Урьдчилан сэргийлэх ажлыг тогтмол зохион байгуулснаар тайлант хугацаанд мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах гэмт хэргийн гаралт өсөөгүй.</p>	90
121	<p>7.1.2.Архидан согтуурахтай тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх ажлыг эрчимжүүлж, архинд донтох эмгэгтэй хүнд үзүүлэх эмчилгээ, үйлчилгээг сайжруулна.</p>	2020-2025	ХЭЗХ, Цагдаагийн газар	Орон нутгийн төсөв	6.0	Үйлчилгээнд хамрагдсан иргэдийн тоо 19	Үйлчилгээнд хамрагдсан иргэдийн тоо 10	6.0	Орон нутгийн төсөв 6.0	<p>Согтуугаар үйлдэгдэх гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр өдөр бүр гудамж талбай, олон нийтийн газруудад хөдөлгөөнт болон явган эргүүлийн 8-10 чиглэлд 16-20 алба хаагчийг тогтмол ажиллуулж, хяналт тавин ажиллаж байна. Мөн Гэрээт цагдаагийн хэлтсээс долоо хоног бүрийн 3, 4, 5 дахь өдрүүдэд нэмэлтээр 10 алба хаагч эргүүл шалгалтад ажиллаж байна.</p> <p>Тайлант хугацаанд гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэгдэхээс урьдчилан сэргийлж 45 төрлийн мэдэгдлийг давхардсан тоогоор 221 аж ахуй нэгж байгууллагад хүргүүлэн ажилласан. Согтуугаар үйлдэгдэх гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр "Шаг", "Ахуй хүрээний</p>	100

										<p>архидалт", "Хяналт" зэрэг 34 тусгай арга хэмжээг зохион байгуулж, үр дүнг тооцон ажилласан. Хүйтний эрч чангарч байгаатай холбогдуулан архи согтууруулах ундаа хэтрүүлэн хэрэглэсэн иргэд осгож амь нас, эрүүл мэндээрээ хохирохоос урьдчилан сэргийлэх, хуулийн хэрэгжилтийг хангах зорилгоор Баян-Өндөр сумын нутаг дэвсгэрт гудамж талбайд эргүүл шалгалтыг зохион байгуулж байна. Эргүүл шалгалтын хүрээнд архи согтууруулах ундаа худалдан үйлчилдэг 254 хүнсний дэлгүүр, 39 бар, ресторан, караоке, паб нийт 293 аж ахуйн нэгж байгууллагад 190 мэдэгдлийг хүргүүлж, үр дүнг тооцон ажилласан. Хууль тогтоомж зөрчин гар дээрээс согтууруулах ундаа худалдсан, согтууруулах ундаа худалдах, түүгээр үйлчлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулиар хориглосон газар, хугацаанд үйл ажиллагаа явуулж архи согтууруулах ундаа худалдан борлуулсан 34 зөрчил илрүүлэн 21 иргэн, 13 хуулийн этгээдийг 71.0 сая төгрөгөөр торгох арга хэмжээ авч, 20 литр архи, 70 литр пиво, 112.8 мянган төгрөгийн хууль бус орлогыг хураан авсан.</p> <p>Орон нутагт согтуугаар үйлдсэн 188 гэмт хэрэг бүртгэгдэж өмнөх оноос 4.6 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна.</p> <p>Орон гэргүй, тэнэмэл, архи согтууруулах ундаа байнга хэтрүүлэн хэрэглэж, гудамж талбайд зөрчил үйлддэг иргэдийн судалгааг гарган нийгэмшүүлэх байранд 30 иргэнийг байршуулсан. Архины хамааралтай, гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлддэг иргэдэд гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр 3 удаагийн сургалт зохион байгуулж нийт 44 иргэнийг хамруулсан.</p> <p>Архи согтууруулах ундааны зүйл хэтрүүлэн хэрэглэдэг, орон гэргүй 75 иргэний судалгааг гарган архи согтууруулах ундааны хор уршгийн талаар ухуулга, яриа хийж, архины албадан эмчилгээнд хамруулахад орон нутгийн төсвөөс 6.0 сая төгрөгийг зарцуулаад байна.</p> <p>Мөн "Уяралын бичээс", "Аминчхан яриа" ТББ-уудтай хамтран Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэгч, хяналтад байдаг 15 иргэнийг "Зан үйлд нөлөөлөх" 2 удаагийн сургалтад хамруулж, Эрүүл мэндийн газар, Бүсийн оношлогоо эмчилгээний төвийн Сэтгэц, наркологийн төвтэй хамтран 10 иргэнийг албадан, "Ариунсаруулбат" НҮТББ-тай хамтран 20 иргэнийг тус тус сайн дурын эмчилгээнд хамрууллаа.</p> <p>Нийгэмшүүлэх үйлчилгээнд хамрагдалт өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 11 иргэнээр буюу 26.8 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна.</p>	
122	7.1.3.Иргэд гэр бүлдээ амар тайван, аюулгүй амьдрах орчин нөхцөлийг бүрдүүлэх, гэр бүлийн хүчирхийллийг бууруулах, хүүхдийн аюулгүй амьдрах орчныг бүрдүүлнэ.	2020-2025	ХЭЗХ, Цагдаагийн газар	Орон нутгийн төсөв	35.6	Үйлчилгээнд хамрагдсан иргэдийн тоо 35	Үйлчилгээн д хамрагдсан иргэдийн тоо 50	35.6	Орон нутгийн төсөв 35.6	<p>Хүчирхийлэлд өртсөн иргэдийг түр хамгаалах байрны үйл ажиллагааг дэмжих, иргэдэд хууль зүйн туслалцаа үзүүлэх ажлыг ГБХЗХГ-тай хамтран ажиллуулж, үйл ажиллагаанд нь тогтмол хяналт тавин ажиллаж байна.</p> <p>2021 онд түр хамгаалах байраар 69 хүн үйлчлүүлсний 22 нь насанд хүрэгч эмэгтэй, 47 нь хүүхэд нийт 375 ор хоног үйлчилгээ авсан байна.</p> <p>2022 онд 35 үйлчлүүлэгч хүлээн авсныг гэр бүл тус бүрээр нь кейс, бүртгэл нээн хооллох, хувцаслах, усанд оруулах зэрэг үйлчлүүлэгчийн суурь хэрэгцээг хангаж үйлчилгээ үзүүлсэн. "Түр хамгаалах байр"-аар үйлчлүүлсэн 16 өрхөд эргэн хяналтыг хийж ажилласан.</p> <p>2023 онд түр хамгаалах байранд 67 хүнийг хүлээн авч түр байрлуулах, эмнэлгийн анхан шатны үйлчилгээ үзүүлэх, сэтгэл зүйн болон хууль зүйн туслалцаа зөвлөгөө мэдээлэл өгөх зэргээр 10 төрлийн үйлчилгээг үзүүлж, тус ажилд орон нутгийн төсвөөс 35.6 сая төгрөгийг зарцуулсан.</p> <p>Түр хамгаалах байраар үйлчилгээ авсан хүний тоо өнгөрсөн оноос 28 хүнээр буюу 80%-иар нэмэгдсэн байна. Үйлчлүүлсэн иргэдийн 10 нь насанд хүрэгчид, 53 нь хүүхэд байна. Түр хамгаалах байранд ирсэн дуудлага мэдээллийг ангилан үзвэл: Гэр бүлийн хүчирхийллийн дуудлага мэдээлэл 22, үл хайхрах хүчирхийллийн дуудлага мэдээлэл 15, бэлгийн хүчирхийллийн дуудлага мэдээлэл-1, сэтгэл санааны хүчирхийллийн дуудлага мэдээлэл 11, бие махбодийн хүчирхийллийн дуудлага мэдээлэл 7, үүнээс давхардсан тоогоор-3, бусад-2, эдийн засгийн хүчирхийлэл-1, дуудлагууд тус тус бүртгэгдэж тухайн дуудлага</p>	100

										бүрт нээж ажилласан кейс 22 байна. Дээрх үйлчлүүлсэн иргэдээс Ахмад настан, тусгай хэрэгцээт /хөгжлийн бэрхшээлтэй/ хүн байхгүй болно.	
123	7.1.4.Хохирогчдод хуульд заасан үйлчилгээг цогцоор үзүүлэх түр хамгаалах байр байгуулна.	2020-2025	ХЭЗХ	Улсын төсөв	1500.0	Барилгын ажлын гүйцэтгэл 70%	100%	1261.0	Улсын төсөв 1261.0	2023 онд түр хамгаалах байранд 63 хүнийг хүлээн авч түр байрлуулах, эмнэлгийн анхан шатны үйлчилгээ үзүүлэх, сэтгэл зүйн болон хууль зүйн тусалцаа зөвлөгөө мэдээлэл өгөх зэргээр 10 төрлийн үйлчилгээг үзүүлж, тус ажилд орон нутгийн төсвөөс 35.6 сая төгрөгийг зарцуулсан. Шинээр стандартад нийцсэн хамгаалах байрны төсөл боловсруулан газрын асуудлыг шийдвэрлэж, зураг төсвийг боловсруулан улсын төсвийн 1.2 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар барилгын ажлын гүйцэтгэл 75.0 хувьтайгаар барилгын ажил удаашралтай явагдаж байна.	70
124	7.1.5.Орон нутгийн гамшгаас хамгаалах чадавхыг нэмэгдүүлнэ.	2020-2025	ТЗУХ, ОБГ	Орон нутгийн төсөв	37.0	-	Дадлага, сургуулилт зохион байгуулах замаар гамшгаас хамгаалах чадавхыг нэмэгдүүлнэ.	37.0	Орон нутгийн төсөв 37.0	Аймгийн Засаг даргын 2022 оны А865 дугаар захирамжаар батлагдсан хуваарийн дагуу Гамшгаас хамгаалах алба, мэргэжлийн ангийн бүрэлдэхүүний газар хөдлөлтийн гамшгийн үед удирдлага, зохион байгуулалтыг сайжруулах, хохирол багатай даван туулах, гамшгийн үеийн хариу арга хэмжээг зохион байгуулах, хойшлуулшгүй сэргээн босгох үйл ажиллагааны онолын мэдлэгийг олгож, дадлагажуулах команд штабын сургуулийг 2023 оны 3 дугаар сард зохион байгууллаа. Сургалтад Гамшгаас хамгаалах Барилга, хот байгуулалтын алба, Хот байгуулалтын мэргэжлийн анги, Нүүлгэн шилжүүлэх мэргэжлийн анги, Тохжилт үйлчилгээний мэргэжлийн анги, Хорогдох байрны мэргэжлийн ангийн удирдлага нийт 34 ажилтан, алба хаагч хамрагдсан. Сургалтын үйл ажиллагааг гамшгаас хамгаалах алба, мэргэжлийн ангийн бие бүрэлдэхүүний техник хэрэгслийн бэлэн байдал болон хүн нэг бүрийн хээрийн үүргэвчинд үзлэг хийсэн. Танхимын хамгаалах тухай сургалтаар -Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, -Гамшгийн төлөвлөгөө боловсруулах аргачлал, -Мэргэжлийн ангийн дүрэм, мэргэжлийн ангийн удирдлага зохион байгуулалт, Газар хөдлөлтийн гамшгийн үеийн хариу арга хэмжээ, -Гамшгийн үеийн холбоо зохион байгуулалт, -Анхны тусламж сэдвүүдээр штабын дадлага сургалтыг гамшгийн үеийн цагийн байдал дээр ажиллуулан дадлагажуулсан. Стратегийн команд штабын сургуулийг Газар хөдлөлтийн гамшиг тохиолдож "онц байдал" тогтоосон үеийн төрийн байгууллагуудын харилцан хамтын ажиллагаа сэдвээр зохион байгуулж, гамшгаас хамгаалах 12 алба, 22 мэргэжлийн ангийн 680 албан хаагчийн аранз, хувийн бэлтгэлийг 1 удаа яаралтай цуглах дохиогоор ажиллуулан шалгаж, 132 удирдах албан тушаалтныг гамшгийн үеийн цагийн байдалд ажиллуулсан. Аймгийн хэмжээнд гамшгийн зарлан мэдээлэх дуут дохиогоор 32700 хүн оролцож ажилласан.	100
125	7.1.6.Байгалийн давагдашгүй хүчин зүйл, болзошгүй гамшиг, ослоос урьдчилан сэргийлэх, эрсдэлийг даван туулах чадавхыг сайжруулах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	ТЗУХ, ОБГ	Орон нутгийн төсөв	550.0	-	Гамшиг, ослоос урьдчилан сэргийлэх, эрсдэлийг даван туулах чадавхыг сайжруулна.	550.0	Орон нутгийн төсөв 550.0	2021-2022 онд Гамшиг, ослоос урьдчилан сэргийлэх, эрсдэлийг даван туулах чадавхыг сайжруулах хөтөлбөр хэрэгжиж дууссан. 2023 онд орон нутагт зонхилон тохиолдож байгаа гамшгийн эрсдэлийг бууруулах үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг батлуулсан. Үндэсний зөвлөл болон аймгийн Онцгой комисстой уялдан ажиллаж мэдээ, мэдээлэл солилцох, үндэсний зөвлөлийн зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, зөвлөлийн гишүүдийг чадавхжуулах ажлын хүрээнд Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах орон нутгийн зөвлөлийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, гамшгийн эрсдэлийг бууруулах асуудлыг тогтвортой хөгжил, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох арга хэмжээний үндэсний болон орон нутгийн түвшинд уялдуулан хэрэгжүүлж байна. Эрсдэлийг бууруулах хөрөнгө оруулалт, учирч болох хүндрэл, бэрхшээлийг шийдвэрлэх арга замыг тодорхойлох, санал бодлоо солилцох зорилгоор Стратегийн команд штабын сургуульд 6 гишүүнийг хамруулсан.	90

126	7.1.7.Эрсдэл учруулж болохуйц объект, барилга байгууламж, бусад эрсдэлийг мэдээлэх платформ ажиллуулна.	2020-2025	ТЗУХ, ОБГ	Орон нутгийн төсөв	50.0	-	Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний биелэлтийн хувиар	50.0	Орон нутгийн төсөв 50.0	2022 онд Засаг даргын А/323 дугаар захирамжаар ажлын хэсэг байгуулан Монгол Улсын Шадар сайдын 2021 оны 68 дугаар тушаалаар баталсан Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн түвшинд газар хөдлөлтийн эрсдэлийн ерөнхий үнэлгээ хийх зааврын дагуу аймгийн ерөнхий үнэлгээг хийж тусгай зөвшөөрөлтэй хуулийн этгээдээр нарийвчилсан үнэлгээ хийлгэж, "Дэлхийн зөн-Монгол" ОУБ-аас хэрэгжүүлсэн "Гамшиг тэсвэртэй орон нутаг" төслийг амжилттай хэрэгжүүлж дууссан. Гамшигийн эрсдэлийг бууруулах орон нутгийн зөвлөлийг 2023 оны 03-р сарын 09-ний өдөр хуралдуулж, 2023 онд авч хэрэгжүүлэх 13 заалт бүхий төлөвлөгөөг батлуулан хэрэгжилтийг хангаж ажиллаж байна. 2023 оны төлөвлөгөөнд тусгагдсаны дагуу газар хөдлөлтийн гамшиг тэсвэргүй гэсэн мэргэжлийн байгууллагын дүгнэлт гарсан барилгуудын танилцуулга, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар хуралдаж шийдвэрийг холбогдох байгууллагуудад хүргүүлсэн. 2021-2021-2022 онд ХЗА-аас эрсдэл мэдээлэх апплейкешн ажиллуулж, тухай бүрд гарсан эвдрэл, эрсдэлтэй асуудлыг шийдвэрлэн ажиллаж байсан бол 2023 оны 6 сараас эхлэн Смарт Эрдэнэт апплейкешнээр дамжуулан Хотын захиргаа цэсээр эрсдэлийг мэдээлж байна.	100
Хууль сахиулах, батлан хамгаалах											
Зорилт 7.2. Хууль сахиулах, батлан хамгаалах салбарын материаллаг баазыг бэхжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ:											
127	7.2.1.Дэвшилтэт технологи бүхий камержуулалтын системийг нэвтрүүлж, Мэдээлэл, шуурхай удирдлагын төвийн үйл ажиллагааг сайжруулан, гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.	2020-2025	ХЭЗХ, МШУТ	Орон нутгийн төсөв	695.4	Бүртгэлтэй камерын тоо 345	700	695.4	Орон нутгийн төсөв 695.4	Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 90 сая төгрөгийн үнэ бүхий камерын засвар үйлчилгээ хийхэд шаардлагатай тусгай зориулалтын автовишкатай автомашиныг худалдан авч Мэдээлэл шуурхай удирдлагын төвийн үндсэн хөрөнгөд бүртгэж авсан. Автовишкатай болсноор давхардсан тоогоор нийт 100 орчим камерын шон дээр 250 гаруй камерыг, дагалдах хэрэгслийн хамт бүрэн шинэчилж засварласан. Мөн гэр хороололд агаарын баганаар татагдсан кабелийн гэмтлийг засварлан 3км шилэн кабель татаж, унжсан аюултай байдал бий болсон 7 цэгт шилэн кабелийг дээш нь татах сойх ажлуудыг тус тус хийж гүйцэтгэсэн. Баян-Өндөр сумын багуудын Засаг дарга, ажлын алба, хэсгийн байцаагч, иргэдийн төлөөлөл нартай уулзалт зохион байгуулж гэмт хэрэг ихээр гардаг хар цэгийн судалгаа дээр үндэслэн камер суурилуулах байршил, цэгийг 25 багаар нарийвчлан гаргаж, 2023 онд аймаг, сумын хөрөнгө оруулалтаар Уурхайчин багт 17, Цагаанчулуут багт 12, Эрдэнэ багт 36, Булаг багт 35, Хүрэнбулаг багт 26, Зэст багт 7 ширхэг, нийт 133 ширхэг камерыг шинээр нэмж суурилуулан хүлээн авсан. Аймгийн хэмжээнд нийт 649 камер бүртгэлтэй байгаагаас нэг чиглэлийн 530 ширхэг, РТЗ хөдөлгөөнт 107 ширхэг, хэт ягаан туяаны 2ширхэг, ANPR дугаар таних зориулалттай 10 ширхэг камер тус тус ажиллаж байна. Камерын хяналтын нэгдсэн төвд 577 иргэн, 40 албан хаагчийн хүсэлтээр 617 удаагийн камерын бичлэг шүүж иргэд, аж ахуйн нэгжид учирсан 352.1 сая төгрөгийн хохирлоос 238.7 сая төгрөгийн эд зүйлийг олж тогтоон хохирлыг барагдуулж ажилласан. Дэвшилтэт технологид боловсруулсан өгөгдлийг ашиглан хяналтын камеруудыг үр ашигтай, эдийн засгийн үр өгөөжтэй ашиглаж хиймэл оюун ухаанд суурилсан системийг нэвтрүүлэх туршилтыг амжилттай хийсэн. Уг систем нь энгийн камераар авто машины дугаар илрүүлэх, хүний биометрик мэдээлэл, царай төрхөөр олж илрүүлэх боломжтой.	92.7
128	7.2.2.Мал хулгайлах гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх ажлыг эрчимжүүлнэ.	2020-2025	ХЭЗХ, Цагдаагийн газар	-	-	Бүртгэгдсэн гэмт хэргийн тоо 1	0	-	-	Аймгийн хэмжээнд мал, мах худалдан борлуулдаг "Таван-Эрдэнэ" бөөний цэг, Хүлэг хүнсний зах, "Энх" худалдааны төв, гадаад орнуудад мах экспортолдог "Мон-Гема" ХХК, "Эрдэнэт мах маркет" ХХК, "Эрдмийт" ХХК, "Орхон-Энхбүтэмж" зэрэг 1 хиамны цех, мал мах, малын гаралтай түүхий эд худалдан борлуулдаг 200 гаруй ченж, нийтийн хоолны үйлчилгээ явуулдаг 34 аж ахуйн нэгж бүртгэлтэй үйл ажиллагаа явуулж байна.	100

									<p>Үйлдэгдсэн малын хулгайн шалтгаан нөхцөлийг судлахад Орхон аймгийн нутаг дэвсгэрт хүн ам шигүү суурьшсан дэд бүтэц сайн хөгжсөн, зах зээлийн худалдан авалт, мал махны борлуулалт бусад аймгийг бодвол харьцангуй их зэрэг шалтгаанаас малын хулгайн гэмт хэрэг үйлддэг этгээдүүд тус аймагт хулгайлсан мал, мах, түүхий эдээ борлуулах, малын хулгайн сүлжээ зохион байгуулах сонирхол ихтэй байдаг нь малын хулгайн гэмт хэрэг үйлдэгдэх нэг шалтгаан нөхцөл болж байна. Мал хулгайлах гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх, хил залгаа аймаг, сумдад үйл ажиллагаа явуулж байгаа мал, махны зах, болон түүхийн эдийн ченж, мал нядалгааны газрууд, мал хулгайлах гэмт хэрэг үйлдэж болзошгүй сэжиг бүхий этгээдүүдийг нарийвчилсан судалгаанд хамруулах, Орхон аймаг руу чиглэдэг хулгайн зам маршрутыг зурагжуулсан судалгаанд авах, мал хулгайлах гэмт хэрэг үйлдэгдсэн тохиолдолд цаг алдалгүй харилцан мэдээлэл солилцох, гэмт хэргийг шуурхай илрүүлэх зорилгоор "Ченж", "Мал", "Судалгаа" зэрэг хэсэгчилсэн арга хэмжээг зохион байгуулж, нийт 146 ченжийн зураг, анкетыг авч, Шүүх шинжилгээний албаны папилоон санд 100 ченжийн гарын мөрийг оруулж, холбогдох судалгааг хийж ажилласан. 2023 онд улсын хэмжээнд зохион байгуулагдах "Мал мах" нэгдсэн арга хэмжээг орон нутгийн хэмжээнд зохион байгуулах бэлтгэл ажлыг ханган ажиллаж байна.</p> <p>Тайлант хугацаанд Орхон аймагт малын хулгайн гэмт хэрэг үйлддэг бүлэг, зохион байгуулалттай гэмт хэрэг бүртгэгдээгүй байна.</p>		
129	7.2.3.Төлбөрийн чадваргүй сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгч, ялтан, зарим эрүүгийн хэргийн хохирогч, иргэний болон захиргааны зарим хэргийн төлбөрийн чадваргүй оролцогчдод хууль зүйн туслалцаа үзүүлнэ.	2020-2025	ХЭЗХ, Хууль зүйн туслалцааны төв	Орон нутгийн төсөв	5.0	Өмгөөллийн туслалцаа 40 иргэнд үзүүлсэн	Жил бүр 43 иргэнд үзүүлсэн байна.	5.0	Орон нутгийн төсөв 5.0	<p>2022 онд төлбөрийн чадваргүй сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгчид холбогдох 38 хэргийг хүлээн авч 24 хэргийг шүүхээр болон шүүхийн өмнөх шатанд шийдвэрлүүлж, хууль зүйн туслалцаа үзүүлэн, 189 иргэнд хууль зүйн зөвлөгөө, мэдээлэл өгч ажилласан. 2023 онд Хууль зүйн туслалцааны төвийн үйл ажиллагааг тогтворжуулах, төлбөрийн чадваргүй иргэдэд үзүүлэх хууль зүйн туслалцааны хүртээмжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор орон нутгийн төсвөөс 5.0 сая төгрөг батлуулан төвийн үйл ажиллагаанд байнгын дэмжлэг үзүүлж, иргэдэд үйлчлэх нөхцөл боломжийг бүрдүүлэн ажиллаж байна. Төлбөрийн чадваргүй сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгчид холбогдох 43 хэргийг хүлээн авч 33 хэргийг шүүхээр болон шүүхийн өмнөх шатанд шийдвэрлүүлж, хууль зүйн туслалцаа үзүүлэн, 103 иргэнд хууль зүйн зөвлөгөө, мэдээлэл өгч ажилласан байна. Зэст баг нэгдсэн төв ашиглалтад орсноор Хууль, зүйн туслалцааны төвийг уг барилгын нэг давхарт суулгахаар ажлын байр, техник тоног төхөөрөмжийн асуудлыг шийдвэрлэсэн.</p>	100
130	7.2.4.Хууль сахиулах байгууллагуудын хүний нөөц, техник, тоног төхөөрөмжийг сайжруулах замаар иргэдэд чирэгдэлгүй, шуурхай үйлчлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.	2020-2025	ХЭЗХ	Орон нутгийн төсөв	829.3	-	Ажиллах нөхцөлөөр хангагдсан байна	829.3	Орон нутгийн төсөв 829.3	<p>2021-2022 онд хуулийн байгууллагуудын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлж нийт 2140.4 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар техник, тоног төхөөрөмжийг олгосон.</p> <p>2023 онд аймгийн Прокурорын газарт тоног төхөөрөмж худалдан авахад 50.0 сая, Улсын бүртгэлийн хэлтэст киоск машин худалдаж авахад 28.0 сая, Архивын тасагт байнга хадгалах баримтыг сэргээн засварлахад 5.0 сая төгрөг, Мэдээлэл шуурхай удирдлагын төв автовишка худалдан авахад 90.0 сая төгрөг, ШШГГ-ын үйлдвэрлэлийн хэсэгт оёдлын машин худалдан авахад 65.2 сая төгрөг, Цагдаагийн газарт олон нийтийн цагдаагийн цалин, тоног төхөөрөмж худалдан авахад 504.0, нийт 829.3 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтын ажлууд хийгдлээ. Үүнд:</p> <p>ШШГГ-т эмнэлгийн багаж хэрэгсэл худалдан авч өвчтөн хоригдол, хоригдогч, баривчлагдсан этгээдэд үзүүлэх эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг үзүүллээ. Мөн аймгийн Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах салбар зөвлөлөөс 18.0 сая төгрөг шийдвэрлүүлж зорчих эрх хязгаарлах ял шийтгүүлсэн ялтнуудад техникийн хяналт тогтоох, сургалтад шаардагдах 2 ширхэг ухаалаг дэлгэцийг худалдан авч үйл ажиллагаандаа ашиглаж байна.</p> <p>Шүүх шинжилгээний хэлтэст Баян-Өндөр сумын Уртын гол багт шинээр ашиглалтад орж буй орон сууцнаас 2 өрөө байр олгож сэлгэнээр</p>	100

										<p>томилогдон ажиллаж буй алба хаагчдыг байрлуулан нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэсэн.</p> <p>Малын тамганы цахим сан бүрдүүлэхэд орон нутгийн төсвөөс 4.9 сая төгрөгийг шийдвэрлэснээр "Малын тамганы цахим бүртгэл" SUREG.MN системийг үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлж, аймгийн адууны тамганы санг бүрдүүлэн ажиллаж байна. Мөн иргэдэд үйлчлэх төлбөрт үйлчилгээг явуулахад ашиглах Гэрэгэ смарт пос машины төлбөр 1.0 сая төгрөгийг шийдвэрлэж, Улсын бүртгэлийн хэлтэст иргэний бүртгэлийн болон хуулийн этгээдийн бүртгэлийн үйл ажиллагааг цахим хэлбэрт шилжүүлэх, гэрээт ажилтан ажиллуулахад дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор орон нутгийн төсвөөс 25.2 сая төгрөгийг батлуулж, ажилтны цалин, НДШ-ийг төлж байна.</p> <p>Замын цагдаагийн тасагт замын хяналт хэрэгжүүлэхэд шаардагдах пүүг худалдан авч үйл ажиллагаандаа ашиглаж байна. Мөн хүчирхийлэлд өртсөн иргэдийг түр хамгаалах, хуульд заасан үйлчилгээ үзүүлэхэд 35.6 сая төгрөгийг зарцууллаа.</p> <p>"Төрийн архив, албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагаанд мэдээллийн технологи нэвтрүүлэх үндэсний хөтөлбөр"-ийг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд орон нутгийн төсвөөс 2 гэрээт ажилтан ажиллуулж архивын баримтыг цахимжуулах ажлыг гүйцэтгэж байна.</p> <p>Төрийн архивын хадгаламжийн сангийн ерөөний багтаамжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор Засаг даргын Тамгын газрын шинээр баригдсан өргөтгөлийн барилгад 69 м.кв хадгаламжийн сангийн 1 өрөөг шинээр тохижуулан 220.7 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар 2500x900x560 хэмжээ бүхий 13 ширхэг ухаалаг нягтруулсан шүүгээ, галын дохиолол гал унтраах техник хэрэгслээр хангасан.</p>	
131	7.2.5.Цагдаагийн байгууллагын үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлж, хөдөлгөөнт эргүүлийг хоёр дахин нэмэгдүүлнэ.	2020-2025	ХЭЗХ, Цагдаагийн газар	Орон нутгийн төсөв	659.0	Олон нийтийн цагдаагийн орон тоо 20	40	659.0	Орон нутгийн төсөв 659.0	<p>Цагдаагийн газраас гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр 21:00-01:00 цагийн хооронд өдөр бүр гудамж талбай, олон нийтийн газруудад хөдөлгөөнт болон явган эргүүлийн 8-10 чиглэлд 16-20 алба хаагчийг тогтмол ажиллуулан, тасгийн дарга, ахлах байцаагч нар хяналт тавин ажиллаж байна. Мөн Гэрээт цагдаагийн хэлтсээс долоо хоног бүрийн 3, 4, 5 дахь өдрүүдэд нэмэгдлээр 10 алба хаагч эргүүл шалгалтад ажиллаж байна.</p> <p>2023 онд олон нийтийн цагдаагийн ажилтны тоог нэмэгдүүлж 40 орон тоогоор батлуулан, цалингийн хэмжээг нэмэгдүүлэн, цалин нийгмийн даатгалын шимтгэлд шаардагдах 459.0 сая төгрөгийг орон нутгийн төсөвт тусган батлуулж, Цагдаагийн газраас өдөр тутмын удирдлага зохион байгуулалтаар ханган ажиллаж байна.</p> <p>Цагдаагийн газар нь иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагаас 9340 дуудлага мэдээлэл хүлээн авч ажилласнаас хөдөлгөөнт эргүүлийн алба хаагчид 7259 дуудлага, мэдээлэлд явганаар болон тээврийн хэрэгсэлтэйгээр очиж үүрэг гүйцэтгэн шийдвэрлэсэн. Хөдөлгөөнт эргүүлийн тээврийн хэрэгсэл дутмаг байсан тул 2024 оны орон нутгийн төсөвт хөдөлгөөнт эргүүлд ашиглагдах 5 ширхэг тээврийн хэрэгсэл 475.0 сая төгрөгийг шийдвэрлүүлэхээр санал хүргүүлсэн.</p>	100
132	7.2.6.Орон нутгийн хамгаалалтын тогтолцоог бэхжүүлж, батлан хамгаалах чадавхыг дээшлүүлнэ.	2020-2025	ЦШ	Орон нутгийн төсөв	8.1	-	Орон нутгийн батлан хамгаалах чадавхийг нэмэгдүүлнэ	8.1	Орон нутгийн төсөв 8.1	<p>Орон нутгийн хамгаалалтын тухай хууль, Монгол Улсын Батлан хамгаалахын Сайдын 2020 оны А/133 дугаар тушаалын дагуу жил бүр аймгийн Засаг даргын захирамж, Цэргийн штабын сургалтын нэгдсэн төлөвлөгөөг удирдлага болгон орон нутгийн хамгаалалтын удирдах бүрэлдэхүүний сургалтыг 1 удаа, орон нутгийн хамгаалалтын томилгоот нэгжийн бүрэлдэхүүний сургалтыг 3 удаа тус тус Зэвсэгт хүчний 110, 186 дугаар анги дээр гүйцэтгэх чиг үүргийн хүрээнд томилгоот нэгж нь онц болон дайны байдлын үеийн орон нутгийн хамгаалалтын үндсэн арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, бэлтгэлийг хангах, иргэн, хуулийн этгээд, албан тушаалтныг гүйцэтгэх үүрэгт нь сурган дадлагажуулах, жигдрэлтийг хангах чиглэлээр томилгоот нэгжийн удирдлага, бие бүрэлдэхүүнтэй тайван цагт сургалтыг үе шаттайгаар зохион байгуулж томилгоот бүрэлдэхүүний бэлтгэл нөөц 30 хувьтай болсон.</p>	100

										Орхон аймгийн Баян-Өндөр, Жаргалант сумдын томилгоот бүрэлдэхүүнийг тодотгох ажлыг үүрэн телефон утас болон биет холбоочноор дамжуулан холбоо зохион байгуулалтыг 100 хувь зохион байгуулсан. Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын байранд орон нутгийн хамгаалалтын нөөцийг бүрдүүлэх тусгай байрыг тохижуулж, хувцас хэрэглэлийн нөөцийг бүрдүүлээд байна.	
133	7.2.7. Дайчилгааны төлөвлөгөөг боловсронгуй болгон, дайчилгааны бэлтгэл нөөцийн бүрэлдэхүүний тоо, чанарыг нэмэгдүүлнэ.	2020-2025	ЦШ	-	-	Төлөвлөлтийн боловсруулалт хийгдсэн	100% хэрэгжүүлнэ.	-	-	"Баян-Өндөр, Жаргалант сумдын дайчилгааны бэлэн байдлын төлөвлөгөөнд тодотгол хийж, Цэргийн штаб, сум багийн удирдлагатай харилцан ажиллах дарааллыг тогтоож, зарлан мэдээлэх холбоо зохион байгуулалтын журмыг харилцан тодотголоо. Дайчилгааны даалгавартай Зэвсэгт хүчний 110, 186 дугаар ангиудтай тогтоосон хугацаанд Зэвсэгт хүчний нэгтгэл, ангийг бие бүрэлдэхүүн, техникээр нөхөн хангах төлөвлөгөөнд тодотгол хийсэн. Цэргийн штабын сургалт бэлтгэлийн төлөвлөгөөний дагуу дайчилгааны бэлтгэл нөөцийн нэг, хоёрдугаар зэргийн бэлтгэл нөөцийн бүрэлдэхүүнтэй Цэргийн штабын сургалтын нэгдсэн төлөвлөгөөний дагуу сургалт бэлтгэлийг төлөвлөгөөний дагуу тасралтгүй зохион явуулж байна.	90

Мэдээллийн аюулгүй байдал

Зорилт 7.3. Мэдээллийн нэгдсэн сүлжээний аюулгүй байдлыг хангаж, цахим халдлага, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлнэ:

134	7.3.1. Мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах чиглэлээр журам боловсруулж хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	ХЭЗХ	-	-	Журмын хэрэгжилт 75%	Журмын хэрэгжилт 80%	-	-	Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хууль, ЗГ-ын 2010 оны 141 дүгээр тогтоолоор батлагдсан "Мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах" үндэсний хөтөлбөрийн дагуу Мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах журам болон Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийг мэдээллээр хангах байнгын ажиллагаатай ажлын хэсгийн ажиллах, мэдээлэл солилцох журмыг боловсруулан аймгийн Засаг даргын 2023 оны 04 дүгээр сарын 17-ны өдрийн А/265 дугаар захирамжаар батлуулж үйл ажиллагаандаа мөрдлөг болгон ажиллаж байна. Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийг мэдээллээр хангах журамд заасны дагуу цаг үеийн болон ажлын тайлан мэдээг хугацаанд нь тухай бүр Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлд хүргүүлж байна.	100
135	7.3.2. Төрийн байгууллага, төрийн өмчит хуулийн этгээдийн албан бичиг, баримтыг тусгай программ хангамжаар дамжуулж, мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангаж ажиллана.	2020-2025	ХЭЗХ	-	-	Программын сайжруулалт, хөгжүүлэлт эхлүүлсэн	Албан бичиг, баримтыг тусгай программ хангамжаар дамжуулж, мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах	-	-	Аймгийн хэмжээнд албан хэрэг хөтөлөлтийн программ хангамж и-оффис цогц системийг нэвтрүүлэн төрийн болон орон нутгийн өмчит байгууллага, Засаг даргын дэргэдэх агентлаг, харьяа байгууллага, сургууль, цэцэрлэгүүдийг хамарсан 147 байгууллагын 1460 гаруй хэрэглэгч ашиглаж байна. Уг системийг ажлын хэрэгцээ шаардлага, Засгийн газрын тогтоолуудын дагуу жил бүр өргөжүүлж хөгжүүлсээр хоорондоо уялдаа холбоо бүхий Бодлого хөтөлбөр, Ажлын төлөвлөлт, гүйцэтгэл, Захиргаа, хүний нөөц, Албан хэрэг хөтөлөлт, Бүртгэл тайлан, Гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө, Харилцаа холбоо гэсэн 7 үндсэн системд 30-аад төрлийн дэд систем болгон баяжуулж хөгжүүлэлт хийсэн. Системийн сервер, мэдээллийн бааз нь "Үндэсний дата төв" УТҮГ-ын зогсуур түрээсийн үйлчилгээнд хамрагдаж ажилладаг тул мэдээллийн аюулгүй байдлыг бүрэн хангасан.	100

НАЙМ. ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ-ЭРДЭНЭТ ХОТ

Зорилго 8. Хүн амын нутагшилт, суурьшлын тогтвортой байдал, байгалийн унаган төрх, экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хадгалан өвлүүлсэн, бүс нутгийн эдийн засгийн өсөлт, өрсөлдөх чадвартай, тэнцвэртэй орон нутгийг хөгжүүлнэ.

Дэд бүтэц

Зорилт 8.1. Хот төлөвлөлтийн хүрээнд шинэ суурьшлын бүсийг бий болгох, байгальд ээлтэй, эрчим хүчний хэмнэлттэй, дулааны алдагдалгүй ногоон барилга, байгууламжийг нэмэгдүүлэн, хотын төвлөрлийг задалж, ухаалаг технологийн шинэчлэл хийнэ:

136	8.1.1. Эрдэнэт хот орчимд шинэ суурьшлын бүс байгуулах асуудлыг судалж, нийгмийн дэд бүтцийн ашиглалт, хүртээмжийн	2020-2025	ХБТХОХ, ГХБХБГ	Орон нутгийн төсөв	142.0	-	Суурьшлын бүс байгуулах төлөвлөлт хийгдсэн байна.	142.0	Орон нутгийн төсөв 142.0	Аймгийн хэмжээнд Цагаанчулуут багт 11.9га, Уурхайчин багт 1.3га газарт дахин төлөвлөлтийг хийж аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2021 оны 05 дугаар тогтоолоор батлагдсан. Тус тогтоолын хэрэгжилтийг хангуулах ажлын хүрээнд Уурхайчин багт 1.3га газарт дахин төлөвлөлтийн ажил гүйцэтгэх компанийг сонгон шалгаруулан төсөл эхэлсэн төслийн 30 хувьтай, Цагаанчулуут багт 11.9га талбайд дахин төлөвлөн барилгажих хэсэгчилсэн төлөвлөлтийн зураг төсөл хийгдэж байна.	70
-----	--	-----------	----------------	--------------------	-------	---	---	-------	--------------------------	---	----

	нэгдсэн төлөвлөлт хийнэ.								Дахин төлөвлөх үйл ажиллагааг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэх ажлын хүрээнд Эрдэнэ багийн 2.5га-д дахин төлөвлөлтийн зураг төсөл боловсруулах ажлын даалгаврыг боловсруулан сонгон шалгаруулалт зарласан. Оюут багийн Сархиа уулын энгэрт 4га талбайд 300 айлын амины орон сууцны төслийг хэрэгжүүлэхээр суурь судалгааны ажил хийгдэж байна. Мөн Баян Өндөр сумын Хүрэнбулаг баг Уурхайчин 1 хорооллын баруун талд 10га талбайд шинэ суурьшлын бүс байгуулах хэсэгчилсэн төлөвлөлтийн ажил хийгдэж, зураг төсөв боловсруулалтын ажил 30%-тай байна.		
137	8.1.2 “Миний гудамж-Бидний гэр”, “Миний орц-Бидний байшин” төслийг хэрэгжүүлж, зам талбай, гэрэлтүүлэг, камержуулалтыг дэс дараатайгаар үргэлжлүүлэн хийнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ХЗА, "ЭБЦТС"ТӨ ХК, "ЭУДТС"ОН ӨХК	Орон нутгийн төсөв	2900.0	Холбогдох нөхцөл бүрдсэн өрхийн тоо 431	Төвлөрсөн шугамд холбогдох нөхцөл бүрдсэн өрхийн тоог нэмэгдүүлнэ.	183.0	Орон нутгийн төсөв 183.0	Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2.9 тэрбум төгрөгөөр гэр хорооллын дараах 7 багт инженерийн шугам сүлжээний ажил хийгдсэн. Үүнд: Булаг багт дулаан хэрэглээний халуун хүйтэн усны 0.94км, цэвэр усны 0.94км, бохирын 0.5км, Рашаант багт дулаан, хэрэглээний халуун хүйтэн усны 1.63км, цэвэр усны 1.63км, Наран багт дулаан, хэрэглээний халуун хүйтэн усны 1.14км, цэвэр усны 1.1км, бохирын 0.52км, Цагаанчулуут багт бохир усны 0.76км, Баянцагаан багт дулаан, хэрэглээний халуун, хүйтэн усны 0.98км, Дэнж багт дулаан, хэрэглээний халуун хүйтэн усны 0.88км, цэвэр усны 0.88км, бохир усны 0.26км, Говил багт дулаан, хэрэглээний халуун хүйтэн усны 2.22км, нийт 5.78км төвлөрсөн инженерийн шугам сүлжээний ажил хийгдсэн. Төслийн үр дүнд 1245 өрх төвлөрсөн шугамд холбогдох боломж бүрдэж, 253 айл өрх бүрэн холбогдсон. "Миний орц-Бидний байшин" төслийн хүрээнд 14 орцны засварын ажилд орон нутгийн төсвөөс 379.5 сая төгрөг зарцуулсан. Үүнд: Дэнж багийн 3 байрны 6 орцны засварын ажлыг Алист констракшн ХХК, Баянцагаан багийн Вокзалын 3, 4 дүгээр байрны 8 орцны засварын ажлыг Өвөлжөөн булаг ХХК тус тус гүйцэтгэж ашиглалтад өглөө.	70
138	8.1.3.Нарны эрчим хүчийг дулааны эх үүсвэр болгон ашиглах технологи нэвтрүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ХЗА, ХББЗА	-	-	-	Нарны эрчим хүчийг дулааны эх үүсвэр болгох технологи нэвтрүүлнэ	-	-	Шанд багийн 17-р сургуулийн уурын зууханд гэмтэл гарсны дагуу "ЭДЦС" ТӨХК-ийн инженер, эрчим хүчний улсын байцаагчийн хамтаар газар дээр нь үзлэг шалгалтыг хийж дүгнэлт гаргасан. 2023 оны 7дугаар сард Аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчийн хурлаар 656.9 сая төгрөг батлагдаж одоо байгаа уурын зуухыг буулгаж шинээр бүрэн автоматжуулагдсан тохируулга бүхий хяналт удирдлагын системтэй хийн түлшний усан халаалтын зуух суурилуулахаар худалдан авах ажиллагаа зарласан боловч гүйцэтгэгч шалгараагүй тул дахин зарлахаар бэлтгээд байна. Шинээр угсрах хийн түлшний усан халаалтын зуух нь 1400 квт-ын хүчин чадалтай халаалтын зууханд 17 дугаар сургуулийн 2 байр, Шанд, Даваат багийн байр, соёлын төвийн барилгуудыг дулаанаар хангана. Алслагдсан багуудын төрийн байгууллагууд, аж ахуйн нэгжүүд, айл өрхүүдийг бие даасан дулааны эх үүсвэрээр хангахаар НҮБ-ийн Хүүхдийн сан, ШУТИС-тай хамтран Яргуйт багт газрын гүний дулаан, нарны эрчим хүч /панел/ ашиглан багийн байр болон 28 дугаар цэцэрлэгийг халаах ТЭЗҮ- боловсруулсан. Үүний хүрээнд геологийн судалгааны ажил хийгдэж, ажлын нийт төсөв 1.8 тэрбум төгрөгийн тооцоо гарснаас НҮБ-ын Хүүхдийн сангаас төслийн 40 хувийг санхүүжүүлэх саналыг тавьсан.	30
139	8.1.4.Хот дахин хөгжүүлэх төслийн хүрээнд орон сууцны хангамжийг нэмэгдүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ГХБХБГ	Хувийн хэвшил	27400.0	Инженерийн хангамжтай нийтийн болон амины орон сууцанд амьдардаг өрхийн	Шинээр 150 айл	27400.0	Эрдэнэт үйлдвэр, Орон нутгийн төсөв 27400.0	Аймгийн хэмжээнд орон нутгийн хөрөнгө оруулалтаар дундаж орлоготой өрхүүдэд зориулан түрээслэх болон өмчлөх хэлбэрээр Уртын гол багт 5 блок бүхий 260 айлын орон сууцны барилгын ажил хийгдэж байна. 5 блок барилгын А блок 70 хувь, Д блок 80 хувь, Е блок 12 хувийн гүйцэтгэлтэй, В, С блок ажил бүрэн дуусаж ашиглалтад хүлээлгэн өгснөөр тус төсөл 80 хувийн гүйцэтгэлтэй явагдаж байна. Эхний ээлжийн ашиглалтад орсон 2 блок 104 айлын орон сууцны байрыг орон нутагт хүлээн авч иргэдийг оруулах ажлын зохион байгуулан ажиллаж байна. Төслийн хүрээнд Ус дулаан дамжуулах төв, цахилгааны дэд өртөөний барилга байгууламжийг барьж ашиглалтад оруулсан.	100

						тоо 13180 айл				"Эрдэнэт үйлдвэр" ТӨҮГ-ын хөрөнгө оруулалтаар 400 айлын "Уурхайчин-3" амины орон сууцны хорооллын барилга угсралтын ажил 55 хувийн гүйцэтгэлтэй явагдаж байна. Мөн хувийн хөрөнгө оруулалтаар аймгийн хэмжээнд нийтийн орон сууцны 924 айлын 14 төсөл Оюут, Цагаан чулуут, Найрамдал, Зэст багуудад тус тус баригдаж байгаагаас одоогийн байдлаар 488 айлын орон сууц ашиглалтад орсон.	
140	8.1.5.Хотын инженерийн шугам сүлжээний дэд бүтцэд гамшгийн эрсдэлийн үнэлгээг үе шаттайгаар хийж, гэмтэл, доголдлыг бууруулах, инженерийн дэд бүтцийг сайжруулах ажлыг төлөвлөлтийн дагуу хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	ХЗА, "ЭДЦС" ТӨХК, "ЭУДТС" ОНӨХК	Орон нутгийн төсөв	251.2	-	Инженерийн дэд бүтцийг сайжруулна	251.2	Орон нутгийн төсөв 251.2	2021 оны орон нутгийн 95.0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар хотын хэмжээнд байгаа дулааны шугам сүлжээнд горимын тооцоог хийх зөвлөхөөр ШУТИС-ын судалгааны баг шалгарч ажлыг гүйцэтгэн горим тооцоог боловсруулан хүлээлгэн өгсөн. Мөн хангагч байгууллага "Эрдэнэтийн дулааны цахилгаан станц" ТӨХК, "Эрдэнэт ус ДТС" ОНӨХК хотын шугам сүлжээнд жил бүр үзлэг шалгалт, горим тохируулга хийж, тухай бүр хэрэглэгчдийн ачааллын тооцоог хийж ажиллаж байна 2022 онд орон нутгийн 2.5 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар 35/6кВ-ын ЦРП-Өмнөд дэд станцыг 2x10000кВА-иар өргөтгөх ажлыг "Орхон тек" ХХК хийж дууссан. 2023 онд хуучин Өмнөдийн дэд станцын хэрэглэгчийг шинэ станцад холбох ажил бүрэн хийгдэж ачаалал аван ажиллаж байна. 2023 онд Орхон аймгийн өсөн нэмэгдэж байгаа цахилгаан эрчим хүчний хэрэглээг хангах 6 кВ-ын ЦДАШ-ын ачаалал хувааж тэнцүүлэх, тасралтгүй байдлыг хангах ажлын хүрээнд Эрдэнэ багт 35/6 кВ-ын дэд станц шилжүүлэн барих ажлын гүйцэтгэчийг шалгаруулах тендэр зарлагдан үнэлгээний шатанд явагдаж байна.	100
141	8.1.6.Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хэлбэрээр орон нутгийн хот, суурин газарт цахилгаан, дулааны эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх саналыг дэмжиж ажиллана.	2020-2025	ХЗА, ХБТХОХ, ХББЗА, "ЭДЦС" ТӨХК	Улсын төсөв	910.0	-	Цахилгаан, дулааны эх үүсвэрийг нэмэгдүүлнэ.	910.0	Улсын төсөв 910.0	Дулааны цахилгаан станцаас 9 дүгээр цэг хүртэлх дулааны шугамыг /ф700 мм-ийн 3.5 км/ өргөтгөх ажлыг 2022 оны улсын төсвийн 4.3 тэрбум төгрөгийн ажлын тендэрт "Эрин гүрэн" ХХК гүйцэтгэгчээр шалгарч барилга угсралтын ажил эхэлсэн. Одоогийн байдлаар тус ажил 65 хувийн гүйцэтгэлтэй явагдаж байна. Төв дулааны шугамыг өргөтгөж барьснаар шугамын нэвтрүүлэх чадвар нэмэгдэж шинээр барьж байгаа орон сууцны хороолол, барилга байгууламжуудыг дулааны эх үүсвэрээр хангах нөхцөл бүрдэнэ. Алслагдсан багуудын төрийн байгууллагууд, аж ахуйн нэгжүүд, айл өрхүүдийг бие даасан дулааны эх үүсвэрээр хангахаар НҮБ-ийн Хүүхдийн сан, ШУТИС-тай хамтран Яргуйт багт газрын гүний дулаан, нарны эрчим хүч /панел/ ашиглан багийн байр болон 28 дугаар цэцэрлэгийг халаах ТЭЗҮ- боловсруулсан. Үүний хүрээнд геологийн судалгааны ажил хийгдэж, ажлын нийт төсөв 1.8 тэрбум төгрөгийн тооцоо гарснаас НҮБ-ын Хүүхдийн сангаас төслийн 40 хувийг санхүүжүүлэх саналыг тавьсан. Гэр хорооллын айл өрхийг цахилгаан халаагуураар халаах боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор хотыг 35кВ-ын ЦДАШ-ын кольцоо схемд шилжүүлэх ажлын зураг төслийг боловсруулж байна.	70
Зорилт 8.2. Найдвартай, аюулгүй, хямд, хүртээмжтэй, ухаалаг нийтийн тээврийн үйлчилгээг хөгжүүлнэ:											
142	8.2.1.Нийтийн тээврийн үйлчилгээний стандартад нийцсэн замын байгууламж, автобусны зогсоол, буудал, тэмдэг, тэмдэглэгээг бий болгоно.	2020-2025	ХБТХОХ	Орон нутгийн төсөв	129.7	75 сүүдрэвч 80%	10 сүүдрэвч 25% /жил бүр/	129.7	Орон нутгийн төсөв 129.7	2021-2022 онд Нийтийн тээврийг цахимжуулах ажлын хүрээнд 6 чиглэлд стандартын шаардлага хангасан 99 автобусны буудлын 20 байршилд автобусны цагийн хуваарь, чиглэлийг тусгасан ухаалаг мэдээллийн самбарыг байршуулсан. Аймгийн хэмжээнд нийт 144 автобусны буудал байгаагаас 32 хувь нь сүүдрэвчтэй, иж бүрэн, 10 хувь нь зогсоолын байгууламжтай, 58 хувийг нь шинэчлэн засварлах шаардлагатай байна. 2023 онд Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар Наран багт 2 ширхэг, Баянцагаан багийн Өнөр хотхон 1 ширхэг автобусны буудлыг "Хөх сэрхийн мандал" ХХК нь барьж байгуулан ашиглалтад бүрэн оруулсан.	30
143	8.2.2. Хот төлөвлөлттэй уялдуулан шинээр бий болж буй	2020-2025	ХБТХОХ	Орон нутгийн төсөв	1200.0	6 чиглэл, 0.8 сая.төг	Нийтийн тээврийн үйлчилгээний	1200.0	Орон нутгийн төсөв 910.4	Хот төлөвлөлттэй уялдуулан нийтийн тээврийн үйлчилгээний чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, иргэдээс ирүүлсэн санал хүсэлтийг шийдвэрлэх зорилгоор Ч8: буюу "Даниста-Урд Хабитат-Дэнж-Уртын гол" (туслах) чиглэлийг аймгийн Засаг даргын 2023 оны А/597 дугаар	100

	суурьшлын бүсэд нийтийн тээврийн үйлчилгээний маршрут, чиглэлийг нэмэгдүүлэх, зорилтот бүлгийн нийтийн тээврээр үнэ төлбөргүй зорчиход шаардагдах нөхөн олговрын хэмжээг нэмэгдүүлнэ.						маршрут, чиглэл, шаардагдах нөхөн олговрын хэмжээг нэмэгдүүлнэ.			захирамжаар баталсан. Мөн тус чиглэлд гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах ажлын хэсгийг аймгийн Засаг даргын 2023 оны А/719 дүгээр захирамжаар байгуулан ажиллаж байна. Аймгийн хэмжээнд төсвийн хөрөнгө оруулалтаар нийтийн тээврийн хэрэгслээр үнэ төлбөргүй зорчих эрх бүхий иргэдийн нөхөн олговорт 1.2 тэрбум төгрөгийг аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2015 оны 03 дугаар тогтоолоор баталсан "Нийтийн тээврийн хэрэгслээр үнэ төлбөргүй зорчих эрх бүхий иргэдийн нөхөн олговрыг хуваарилах, санхүүжүүлэх" журмын хүрээнд аж ахуй нэгж байгууллагуудад олгож байна. 2023 оны 10 сарын байдлаар "ББ-Од" ХХК 485.4 сая, "Тод-Од транс" ХХК 372 сая, "Автомастер" ХХК 53 сая төгрөг, нийт 910.4 сая төгрөг олгоод байна. Мөн 2023 оны орон нутгийн тодотгосон төсвөөр нөхөн олговрын хэмжээг 400 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлж 1.2 тэрбум төгрөгт хүрсэн.	
144	8.2.3.Зорчигч тээврийн үйлчилгээний нэгдсэн "Авто буудал"-ыг байгуулж, нийгмийн хэрэгцээг хангахуйц, байгаль орчинд ээлтэй, эдийн засгийн үр ашигтай тээврийн үйлчилгээ, сүлжээг хөгжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ	Улсын төсөв 3900.0	3900.0	Аймгийн хэмжээнд авто буудал байхгүй	Авто буудлыг байгуулсан байна.	3900.	Улсын төсөв 3900.0	2022 онд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар "Шинжүү" ХХК нь орон нутагт зорчигч тээврийн үйлчилгээний нэгдсэн "Авто буудал"-ын барилгын ажлыг эхлүүлсэн. 2023 оны төсөвт өртөг 3.9 тэрбум төгрөг ба барилгын ажлын явц 10 сарын байдлаар 80 орчим хувьтай үргэлжилж байна. Үүнд: 1. Гадна ИШС-ний ажил, дотор цахилгаан, агааржуулалтын холболтын ажлууд бүрэн дууссан. 2. Дотор заслын ажил 50%-ийн гүйцэтгэлтэй, Материал татан авалт бүрэн хийгдсэн. Паркет, гантгич чулуу, плита, дүүжин тааз хийх зэрэг ажлууд хийгдэж байна. 3. Гадна ИШС-ний ажил, дотор цахилгаан, агааржуулалтын холболтын ажлууд бүрэн дууссан. 4. Гадна зам талбайн ажлын материал захиалгад орсон. Гаднах довжоо шат, цонх бүрэн суугдсан, дотор метал хийц материалууд бэлэн болсон.	90
145	8.2.4.Иргэдийн зорчих хөдөлгөөнийг нэмэгдүүлэх зорилгоор аймаг дундын нисэх онгоцны буудал байгуулж, агаарын шугам нээх ажлыг эхлүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ	-	-	-	Агаарын шугам нээх ажлыг эхлүүлнэ.	-	-	2020-2021 онд ИНЕГ-аас холбогдох чиглэлийн мэргэжилтнүүд ирж судалгаа хийсэн. 2022 оны байдлаар Орхон аймагт агаарын хөлөг хөөрч, буух зурвас газар сонгохоор "Тэнгэрийн улаач" ХХК, "Геосан" ХХК-аас хүсэлт ирүүлсний дагуу орон нутагт агаарын тээврийн үйлчилгээг нээх чиглэлээр судалгааны ажилд хамтран ажилласан боловч зурвас газар сонгох боломжгүй гэсэн дүгнэлтэд хүрсэн.	0
146	8.2.5.Ухаалаг тээврийн системд тулгуурласан хотын доторх нийтийн тээврийг хөгжүүлж, тээврийн төрлүүдийн харилцан уялдааг хангасан, өрсөлдөх чадвар бүхий аюулгүй, ая тухтай, нийтийн тээврийн үйлчилгээг нэвтрүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ	Орон нутгийн төсөв	1500.0	3 автобус парк шинэчлэлт	20 автобус 55.5%	1500.0	-	Аймгийн Засаг дарга "Сим" ХХК-тай нийтийн тээврийн үйлчилгээнд Цахим картын үйлчилгээ буюу E-Pass төслийг хэрэгжүүлэхээр 2021 оноос хамтран ажиллах гэрээ байгуулан ажиллаж, төсөл хэрэгжих хугацаанд 36 автобусанд карт унших төхөөрөмж, спикер, 20 буудалд зарлан мэдээлэх төхөөрөмж, 21 автобусанд дэлгэц, 36 автобусанд хяналтын болон хүн тоологч нийт 72 ширхэг камер, дэлгэцийг байршуулсан. Нийтийн тээврийн хэрэгслээр үнэ төлбөргүй зорчих иргэдэд Хөдөлмөр, халамж үйлчилгээний хэлтэстэй хамтран 6000 ширхэг картыг олгосон бөгөөд 2 байршилд карт худалдан борлуулах, мэдээлэл өгөх түр төвийг байгуулж иргэдэд карт олгох ажлыг зохион байгуулсан. Эрдэнэт ШУТП нь Цахим Эрдэнэт-1 хөтөлбөрийн хүрээнд Smart Erdenet аппликейшнд суусан нийтийн тээврийн цэсийг бүрэн ашиглалтад оруулахаар ажиллаж байна. 2021 онд хувийн хэвшлийн байгууллагууд өөрийн хөрөнгө оруулалтаар 4 ширхэг автобус, 2022 онд нийтийн тээврийн парк шинэчлэлтэд зориулж орон нутгийн төсөвт 2.2 тэрбум төгрөгийг зарцуулж "Хьюндай моторс Монгол" ХХК БНСУ-д үйлдвэрлэгдсэн шинэ 12 ширхэг дунд оврын автобусыг хүлээлгэн өгч нийтийн тээврийн үйлчилгээнд явуулж байна. 2023 онд байгаль орчинд ээлтэй, эдийн засгийн үр ашигтай тээврийн хэрэгслийг нийтийн тээврийн парк шинэчлэлтэд нэвтрүүлэх ажлын хүрээнд орон нутгийн төсвөөс 1.5 тэрбум төгрөгөөр 6 ширхэг дунд	90

										оврын автобус худалдан авахаар худалдан авах ажиллагааг 2 удаа зарласан боловч гүйцэтгэгч шалгараагүй байна.	
Зорилт 8.3. Хотын хэсэгчилсэн болон ерөнхий төлөвлөгөөг төлөвлөж, зам харилцаа, инженерийн дэд бүтэц байгуулах төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, иргэдийн амьдрах эрүүл, аюулгүй, орчныг бүрдүүлж, хотын соёлыг төлөвшүүлнэ:											
147	8.3.1.Эрдэнэт хотыг 2040 он хүртэл хөгжүүлэх "Хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө"-г батлуулж хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ГХБХБГ	Улсын төсөв	-	-	Хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө боловсруул агдан батлагдсан байна.	Улсын төсөв	-	"Хангайн бүсийн тулгуур төв Эрдэнэт хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулах ажлын даалгавар"-ыг боловсруулж 2021 онд 2021/68 дугаартай ажлын даалгавар батлагдсан. 2022 онд БХБСайдын багцаас 2.0 тэрбум төгрөг төсөвлөн зөвлөх үйлчилгээний тендэр сонгон шалгаруулалт зохион байгуулсан боловч амжилтгүй болж улсын төсвийн тодотголоор хөрөнгийн үүсвэр хасагдсан. "Хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө"-ний ТЭЗҮ-ийг хийх хөрөнгийн асуудлыг шийдвэрлүүлэх хүсэлтийг ЗГХЭГ, ЭЗХЯ, БХБЯ-нд удаа дараа хүргүүлсэн боловч шийдвэрлэгдээгүй. Иймд дахин 2024 оны улсын төсөвт тусгуулахаар саналаа хүргүүлсэн.	0
148	8.3.2.Хот төлөвлөлтийг ил тод, нээлттэй болгож, олон нийтийн хяналттай хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ГХБХБГ	-	-	-	Иргэдэд мэдээлсэн байна.	-	-	Баян-Өндөр болон Жаргалант суманд зохион байгуулсан "Нээлттэй хаалга"-ны өдөрлөгөөр Эрдэнэт хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө болон Жаргалант сумын хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөг зурагт самбар, альбом хэлбэрээр сурталчилж. 840 гаруй иргэнд мэдээлсэн. Хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хэсэгчилсэн төлөвлөлтүүдийг /https://erdenet.gazar.gov.mn/ цахим хуудаст байршуулж иргэдэд мэдээлснээр тайлангийн хугацаанд давхацсан тоогоор нийт 7520 иргэн мэдээлэл авсан байна.	100
149	8.3.3.Хотын инженерийн шугам сүлжээг тодорхой үе шаттай шинэчлэн сайжруулна.	2020-2025	ХЗА, ХБТХОХ,, ХББЗА, "ЭДЦС" ТӨХК, "ЭУДТС"ОН ӨХК	Орон нутгийн төсөв	1092.8	-	Хотын инженерийн шугам сүлжээг үе шаттай шинэчлэн сайжруулна	1092.8	Орон нутгийн төсөв 1092.8	2022 онд хотын инженерийн шугам сүлжээг 8428 м-ээр шинэчилсэн. 2023 онд аймгийн болзошгүй аваарын нийт 1092.8 сая төгрөгийн зардлаар инженерийн шугам сүлжээний засварын 7 ажил хийгдэхээр төлөвлөсөн. Ажлын гүйцэтгэл 80 хувьтай хэрэгжиж байна. 1. Төсвийн байгууллагуудын спорт заалны инженерийн шугам сүлжээ, уzelь, гадна цэвэр усны шугамын засвар -100% 2. Уурхайчин баг. ДГТ-3-р байрны подвалын инженерийн шугам сүлжээг шинэчлэх ажил -100% 3. Говил баг, Арбулаг хэсэгт 6/0.4 кВ-ын 160 кВА дэд станц, 6/0.4 кВ-ын ЦДАШ барих-100% 4. Орхон аймаг. Баян-Өндөр сум. Уурхайчин баг. Хот дахин төлөвлөлтийн барилгажуулах төслийн цэвэр усны шугам шилжүүлэх-90% 5. Орхон аймаг. Баян-Өндөр сум. Уртын гол багт баригдсан 260 айлын орон сууцны УДДТ-д нэмэлт тоноглол суурилуулах-100% 6. Баян-Өндөр сум. Чандмань баг. Эко хорооллын гадна шугам сүлжээний шинэчлэлт, засварын ажил / гүйцэтгэгч "Эрдэнэт ус, ДТС" ОНӨХК/-100% Дэнж багийн Баруун дэнжийн 4 дүгээр гудамжинд байршилтай үс түгээх байранд цэвэр усны нөөцийн сав байрлуулах / гадна пандусны хамт/-30%	90
150	8.3.4. Аймгийн хатуу хучилттай замын сүлжээ болон уулзваруудыг өргөтгөх, замын дагалдах дэд бүтцийг стандартын дагуу барина.	2020-2025	ХБТХОХ, ГХБХБГ	Орон нутгийн төсөв	5604.6	Өнөөдрийн байдлаар аймгийн хэмжээнд нийт 92 км хатуу хучилттай авто зам ашиглагдаж байна.	Жил бүр 300 м хатуу хучилттай авто зам барьсан байна.	5604.6	Орон нутгийн төсөв 5604.6	Хатуу хучилттай авто замыг нэмэгдүүлэх, өргөтгөл шинэчлэлтийн ажлын хүрээнд: 2021 онд улсын болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 7.2 км авто зам, 2022 онд 2.1 км авто замыг бүрэн ашиглалтад оруулсан байна. 2023 онд орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар Яргуйт багийн авто замыг А1002 авто замтай холбох 299м, 5-17 дугаар байрны авто зогсоолыг 5-18 дугаар байрны авто зогсоолтой хүзүүвч хийх 35.5м, Эко хорооллыг 7-р хорооллын авто замтай холбох 20м, 7-р хорооллын дотор замтай холбох үлдэгдэл замыг хийх орц, гарц 95.6м, Рашаант баг 15, 16, 17, 19, 20-р гудамжинд орц гарц хийх 50м, Их залуу баг, 15-р сургуулийн авто зогсоолоос 23-р цэцэрлэгийн хажуугийн авто замтай холбох 131.4м ажил, Оюут баг, "Ачит" худалдааны төвөөс 2-40А байрны урдуур А1001 замтай холбох 547м авто зам, Захиргааны 4 дүгээр байрны /0.395 км/ уулзварын өргөтгөлийн ажил, Баянбулаг, Булаг багийн нутаг дэвсгэрт ус түгээх 2-р цэг хүртэлх 700м хатуу хучилттай гэрэлтүүлэг, явган хүний зам бүхий иж бүрэн нийт 1.9 км авто замыг	100

										дуусгаж ашиглалтад орууллаа. Танил зах орчмын авто замын сүлжээг холбох хатуу хучилттай 2.29 км замын ажил 80 хувийн гүйцэтгэлтэй явагдаж байна. 2023 онд Баянцагаан багт 1680 м, Говил багт 475м, Дэнж багт 1000 м, Эрдэнэ багт 1690 м, Даваат баг Ундаргын 3-8-р гудамжинд 1560 м, Яргуйт багт 2710м, Наран багт 2410 м, Рашаант багт 2690 м, Булаг баг 350м, Их залуу багт 9955м, ББ парк хотхоныг асфальтан замаар төв замтай холбоход 550м, Шанд багт 2660 м, Цагаанчулуут багт сайжруулсан шороон зам засварлах 1250 м, Хөшөөт, Айргийн хөндий, Арцат, Согоотын давааны зам засварлах 1.1 км нийт 30 км сайжруулсан шороон замыг хийж гүйцэтгэсэн байна. Мөн Даваат багийн Зураа хэсэгт 1, Шанд багийн 20 дугаар гудамжны баруун үзүүр, 35, 36 дугаар гудамжны дунд 1ш, Эрдэнэ багийн 2, 25 дугаар гудамжны үзүүрт 1 ширхэг нийт 3 ширхэг авто машины гүүрэн гарцыг ашиглалтад оруулсан.	
151	8.3.5.Үерийн хамгаалалтын төлөвлөлт, ашиглалтыг сайжруулж, шинээр барих ажлыг үе шаттайгаар хийж гүйцэтгэнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ХЗА, ХТГ	Орон нутгийн төсөв	11.5	-	Үерийн хамгаалалтын төлөвлөлт, ашиглалтыг сайжруулсан байна.	11.5	Орон нутгийн төсөв 11.5	2023 оны 3 сараас эхлэн Хотын захирагчийн алба, Онцгой байдлын газар, Баян-Өндөр сум, Хот тохижуулах газар зэрэг байгууллагууд хамтран сар бүр 2 удаа төлөвлөгөөт үзлэг хийж ажиллаж байна. Энэ жил 7-с 9 дүгээр сард нийт 47 өдөр усархаг бороо орсонтой холбогдуулан 2.3км шороон сувгийг сэргээж ухах 3 удаагийн үерийн сувгийн их цэвэрлэгээг зохион байгуулан 144м.куб хог хаягдлыг цэвэрлэсэн. Мөн давхардсан тоогоор авто замын 14ш гарцыг хог хайргаар бөглөрснийг цэвэрлэн ажилласан. Баян-Өндөр сумын хэмжээнд 6.6км шороон сувгийг сэргээх ажил хийгдсэн.	100
152	8.3.6.Барилга байгууламжийн ашиглалтын төлөв, газар хөдлөлтийг тэсвэрлэх байдлыг тодорхойлох ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ГХБХБГ	Орон нутгийн төсөв	40.0	Шинээр ашиглалтад орсон 20 барилгыг паспортжуулж гэрчилгээ олгосон	Барилга байгууламжийг паспортжуулах ажлын гүйцэтгэл 30%	40.0	Орон нутгийн төсөв 40.0	2023 оны 08-р сарын 28-ны өдөр Барилга байгууламжийн ашиглалтын төлөв байдалд мэргэжлийн байгууллагаар дүгнэлт гаргуулах, паспортжуулалт гэрчилгээжүүлэх ажлын даалгаврыг боловсруулан Аймгийн Засаг даргаар батлуулж tender.gov.mn-ээр худалдан, худалдан авах ажиллагаа хийгдэж байна. Энэхүү ажлын даалгаварт Жаргалант сумын сургууль, цэцэрлэгийн барилгыг гэрчилгээжүүлэхээр тусгагдсан. Мөн орон сууцны 11, төрөл бүрийн зориулалтай олон нийтийн 9, сургууль цэцэрлэгийн барилга 2, инженерийн шугам сүлжээ 5 нийт 27 барилга ашиглалтад орж паспортжуулсан.	50
153	8.3.7.Хотын хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах үйл ажиллагааны менежментийг сайжруулж, төр, хувийн хэвшлийн оролцоог хангана.	2020-2025	ХБТХОХ, ХЗА, ХТГ	-	-	-	Хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах үйл ажиллагааны менежментийг сайжруулна.	-	-	2021-2022 онд иргэдийн бүлэг дахин ашиглагдах боломжтой 8 нэр төрлийн 32 тонн дахивар хог хаягдлыг Улаанбаатар хотод эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч компаниудад, “Бүрэн-Өндөр Энержи” ХХК дахин боловсруулах боломжтой хог хаягдал 155 тонныг цуглуулан боловсруулах үйлдвэрт тус тус нийлүүлсэн. Иргэн Батзаяа 75тонн шил цуглуулан эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, “Ногоон Ариусал” ХХК нь эмнэлгийн болон 13 байгууллагын 985 кг хог хаягдлыг шатааж устгасан. 2023 онд Эрдэнэт хотын эргэн тойронд, Булган аймгийн хил залгаа сумдын хилийн бүс нутгаар хуримтлагдсан хог хаягдлыг цэвэрлэх ажлыг ХХҮГ-тай хамтран 20 иргэнийг түр ажлын байраар ханган зохион байгуулж, нийт 55 цэгийн 840м.куб хог хаягдлыг бүрэн цэвэрлэж, дарж, устгууллаа. Орхон аймгийн хэмжээнд нийт 25 цэг байршилд 162 гаруй малын гаралтай хог хаягдал, сэг зэмийн байршлыг тогтоож, цэвэрлэж, ариутгал, халдваргүйтгэлийн ажлыг хийж гүйцэтгэлээ. “Орхон АЗЗА” ТӨХК-ийн Дархан-Эрдэнэт чиглэлийн А1001 дугаартай 108км, Эрдэнэт-Булган чиглэлийн А1002 дугаартай 29.7км авто замууд, Эрдэнэт Төмөр замын хариуцсан замын дагуух 2 талын 50м хүртэлх газрын 2тн хог хаягдлыг цэвэрлүүлж, бохирдлыг бууруулж ажилласан. Булган аймгийн Бугат сумын нутаг, Овоот хөтлийн баруун талд “Жавхланта харгуй” ХХК, “Өлзий хутгийн наран” ХХК-уудын гаргасан карьерын орчинд хуримтлагдсан их хэмжээний хог хаягдлыг түрүүлж, орчны тархсан 320м.куб хог хаягдлыг цэвэрлүүлээ. “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-ын 24 цех нэгжийн нийт 242 албан хаагчид Хангал голын голдирол дагуух хог хаягдлыг цэвэрлэх ажлыг зохион байгуулж, 28тн хог хаягдлыг цэвэрлэн төвлөрсөн хогийн нэгдсэн цэгт буулгалаа.	100

									<p>Хог хаягдлын эдийн засгийн эргэлтийг нэмэгдүүлэх хүрээнд н.Хоролсүрэн ахлагчтай иргэдийн бүлэг аймгийн хэмжээнд 150тн дахивар хог хаягдлыг төвлөрүүлж, Улаанбаатар хот руу тээвэрлэж, хог хаягдлыг дахин боловсруулдаг үйлдвэр, аж ахуйн нэгжүүдэд нийлүүлэн ажиллаж байна.</p> <p>“Зэс эрдэнийн хувь” ХХК 5000 ширхэг шилэн савыг Витафит группэд буцаан тушаасан.</p> <p>Орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хороо, “Бөмбөрцөгийн сүмбэ” ТББ-тай хамтран “Аюулыг авдарлая I, II” болзолт уралдааныг аймгийн хэмжээнд 2 удаа зохион байгуулж, нийт 595.5 кг гар утасны хаягдал, бүх төрлийн хаягдал зай хураагуурыг төвлөрүүллээ.</p> <p>Хог татан авалтыг орон сууцны хорооллоос 116 цэгээс, гэр хорооллын 17000 айл өрхөөс хог татан авч байна. Хот тохижуулах газарт хог тээвэрт 14 машин механизм, 62 ажилтан ажилладаг. Нэгдсэн хог хаягдлын цэгт 115843м3 хог хаягдлыг тээвэрлэн хүргэж, дарж устгасан. Баян-Өндөр сумын 9 багт 14 иргэн, аж ахуй нэгж хуванцар, гялгар, шил, хөнгөн цагаан, төмөр, цаас зэрэг 7 төрлийн 385 тонн хог хаягдал цуглуулан, эдийн засгийн эргэлтэд оруулаад байна.</p>		
154	8.3.8.Зуслан болон амралт, зугаалгын бүсүүдэд явган хүний болон унадаг дугуйн дэд бүтцийг байгуулна.	2020-2025	ХБТХОХ	Орон нутгийн төсөв	2700.0	-	Явган болон унадаг дугуйн замын талбайн хэмжээг нэмэгдүүлсэн байна.	2700.0	Орон нутгийн төсөв 2700.0	<p>2022 онд Шанд багт эрүүл мэндийн явган алхалтын 600м зам, Хүрэнбулаг багт 420м дугуй болон явган хүний замыг ашиглалтад оруулсан. 2023 онд MNS 5682:2006 "Явган хүн, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан зам", техникийн шаардлага, стандартын хүрээнд Ерөнхий архитекторын баталсан зургийн дагуу орон нутгийн төсвийн 2.7 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар 2-1 а,б, 2-11 а,б, дугуй дэлгүүрийн зүүн талаар явган хүний зам, Баянцагаан, Рашаант, Даваат, Булаг багт жишиг гудамж тохижуулж байгуулах, Дэнж багт 49-р байрны гадна талбайн тохижилт бүхий хөл бөмбөгийн талбай байгуулах, Наран багийн гудамжны тохижилт, Хүүхдийн ордны гадна талбай, Бүрэнбүст багт гадна талбай, Захиргааны 2 дугаар байрны арын талбай, Хүрэнбулаг багийн гадна талбайн тохижилт, Оюут багийн 2 дугаар байрны ард явган хүний зам, байрнууд дунд дугуйн зогсоол, аймгийн төвийн хэсэгт дугуйн зам хийх зэрэг ажлуудыг тус тус нийт 14 багийн 16 байршилд төлөвлөн хийж гүйцэтгэсэн.</p> <p>Хотын хэмжээнд нийтийн эзэмшлийн явган зам 145350 м2 талбайд хүрээд байна.</p>	100
155	8.3.9.Эрдэнэт хотод бүсчлэл тогтоож, иргэдийн амьдрах орчны стандартыг бүсчлэлд тулгуурласан байдлаар боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ГХБХБГ	-	-	-	Бүсчлэлийг тодорхойлж , стандартад нийцүүлэн дэд бүтцийг хөгжүүлэх	-	-	<p>Хот, суурины нутаг дэвсгэрийг газар ашиглалтын нийтлэг хэлбэр болон онцлогоос хамааран газар ашиглалтын үүргийн бүсчлэл, бүсэд баримтлах бодлогыг тодорхойлж, газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх, ашиглуулах нийтлэг зориулалтыг газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөнд 9 бүсчлэлээр тодорхойлж байна. Үүнд:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Гэр хорооллын бүс /Тусдаа хашаатай дан байшин болон бусад барих газар, Үүнийг дагалдан сургууль, цэцэрлэг, өрхийн эмнэлэг, халуун ус, худаг усан сан, үйлчилгээний төв, түлээ нүүрс борлуулах цэг/ 2. Худалдаа үйлчилгээний бүс /Худалдааны төв, дэлгүүр, нийтийн хоол, хагас бэлэн бүтээгдэхүүн боловсруулах, савлах, худалдаалах газар, зочид буудал, хими цэвэрлэгээ, бөөний худалдааны төв, автомашины засвар үйлчилгээний газар, төвлөрсөн гарааш, шатахуун түгээх станц, халуун усны газар/ 3. Нийтийн орон сууцны бүс /Орон сууцны байшин, /Үйлчилгээтэй орон сууц/ Орон сууцны хороолол: <ul style="list-style-type: none"> -/сургууль, цэцэрлэг, эмнэлэг, үйлчилгээний төв, интернэтийн төв, цэцэрлэгт хүрээлэн, спорт цогцолбор/ Орон сууцны хотхон: <ul style="list-style-type: none"> -/цэцэрлэгт талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, спорт цогцолбор, үйлчилгээний төв/ 4. Амины орон сууцны бүс /1-2 давхар эзэмшил газаргүй амины сууц, 2-3 давхар эзэмшил газартай амины сууц/ 5. Засаг, захиргаа нийгмийн үйлчилгээний бүс /ЗДТГ-ын байр, залуучуудын соёл амралтын зориулалтаар кинотеатр, мэдээллийн төв, номын сан, хүүхэд залуучуудын ордон, шинжлэх ухаан мэдээллийн төв, 	100

										хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажлын байр, банк санхүү болон томоохон зочид буудал, бизнес төв, аялал жуулчлалын төв/ 6. Зуслангийн бүс /Эзэмшил газартай амины орон сууц, дэлгүүр үйлчилгээний төв/ 7. Аялал жуулчлал, амралт зугаалгын бүс /Хотын чанартай цэцэрлэгт хүрээлэн, тусгай зориулалтын цэцэрлэгт хүрээлэн, цэцэрлэгт гудамж, цэцэрлэгт талбай/, Спортын ордон, хөл бөмбөг, мөсөн гулгуур, гольф, газрын теннисний талбай, сур байт харвааны саравч талбай, жуулчны бааз, том хүн болон хүүхдийн амралтын газар, эмчилгээ сувиллын газар/ 8. Тусгай зориулалтын агуулахын бүс /Усны нөөцийн агуулах, шатах дэлбэрэх материал агуулах, хүчтэй хорт бодисуудын суурь агуулах, хүнсний бүтээгдэхүүний суурь агуулах, бордоо ба үйлдвэрийн түүхий эд болон барилгын материалын агуулах/ 9. Үйлдвэрийн бүс /Дулааны цахилгаан станц, тоосгоны үйлдвэр, хог дахин боловсруулах үйлдвэр, арьс ширний боловсруулах үйлдвэр, ноос ноолуур боловсруулах үйлдвэр, сав баглаа боодлын үйлдвэр/ Бүсчлэлд тулгуурлан стандартад нийцүүлж, иргэдийн тав тухыг хангасан дэд бүтцийг үе шаттай хөгжүүлж байна.	
Тогтвортой аялал жуулчлал											
Зорилт 8.4. Аялал жуулчлалын маркетинг болон менежментийн үйл ажиллагааг идэвхжүүлэн, бүтээгдэхүүн үйлчилгээний соёл, чанар, стандартыг сайжруулж, жуулчдад зориулсан мэдээллийн чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэн, байгаль орчинд ээлтэй, тогтвортой аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ:											
156	8.4.1.Аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагуудын ажиллагсдыг мэргэшүүлэх, чадавхжуулах, үйлчилгээний соёлыг сайжруулах, улмаар стандартын өндөр түвшинд үйл ажиллагаа явуулах ажлыг эрчимжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, СХЗХ	-	-	Зэрэглэлтэй Зочид буудал-3 жуулчны баазын тоо-1	Шаардлага хангасан байгууллагын тоо 2	-	-	Зэрэглэлтэй буудал 3, Зочид буудал 26, Дэн буудал 10, амралтын газар 2 байна. Үүнээс 3 одны зэрэглэлтэй 2 зочид буудал, 1 одны зэрэглэлтэй 1 зочид буудал, 2 цэцгийн зэрэглэлтэй 1 амралтын бааз үйл ажиллагаа явуулж байгаа бөгөөд 2 зочид буудал шинээр ашиглалтад орохоор, зэрэглэл дээшлүүлэх чиглэлээр 2 аж ахуйн нэгж холбогдох стандартаа авч тухайн стандартад нийцүүлэхээр ажиллаж байна. Зочид буудлын үйлчилгээ эрхлэгч 9 аж ахуйн нэгжийн хүсэлтээр 7 буудал, 3 дэн буудалд тохирлын үнэлгээ хийж, стандартын зарим шаардлагыг хангуулан залруулга хийлгэснээр зочид буудлын стандартын хэрэгжилт дунджаар 86.2 хувьд хүрсэн. 2023 онд “Эрдэнэт Үйлдвэр” ТӨҮГ-ын зочид буудлын стандартын хэрэгжилт 91-ээс дээш хувьд хүрч “Баталгаажсан үйлчилгээ” тэмдэг хэрэглэх эрхтэй болсон. Шинээр Соррег зочид буудал ашиглалтад орж зэрэглэлийн стандартыг хангаж байгаа тул 2024 онд зэрэглэл авах хүсэлтээ өгөхөөр бэлтгээд байна. Мөн “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-ийн дэргэдэх Сэлэнгэ амралтын баазын зочид буудал зэрэглэл авахаар сүүлийн үеийн технологийг ашиглан ашиглалтад орохоор бэлтгэл хангаж байна.	50
157	8.4.2.Монгол ёс заншлын өргөө, Эрдэнэт цэцэрлэгт хүрээлэн, Эрдэнэт үйлдвэрийг түшиглэн аялалын шинэ бүтээгдэхүүн гаргах, эвент арга хэмжээг зохион байгуулна.	2020-2025	ХБТХОХ, БОАЖГ	Улсын төсөв, Орон нутгийн төсөв, “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ	709.0	-	Жил бүр 2 эвент арга хэмжээг зохион байгуулна.	709.0	Улсын төсөв 100.0 “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-ын хамтын ажиллагааны 574.0 Орон нутгийн төсөв /зэс фестивалы/ 35.0	Эрдэнэт цэцэрлэгт хүрээлэнгийн амралтын бүсэд Монгол хоолны газар, Бага насны хүүхдүүдийг саатуулах хэсэг, Элсэн дээр тоглох талбай, хүрээлэнгийн план зураг, самбар, 12 цэгт 48ш зүг чиг, таних тэмдэг хийж гүйцэтгүүлэн байршуулсан. Ёс заншлын өргөөг түшиглэн ЕБС-ын сурагчдыг хамруулан Монгол ахуй, соёл, түүх, Монгол хүний амьдралын мөн чанарыг хүүхэд багачуудад танин мэдүүлж, ойлгуулах зорилгоор “Хөдөлмөр” зуслан ажиллуулж байна БОАЖЯ, Орчны бохирдлыг бууруулах Үндэсний хорооны дэмжлэгтэйгээр аялал жуулчлалын отоглох цэгүүдэд аялагч, түр амрагч нарт зориулсан MNS5924:2015 стандартын шаардлага хангасан ариун цэврийн байгууламж, хогийн цэг байгуулж, тухайн орон нутгийн хөрс, гүний усны бохирдол, хог хаягдлыг бууруулж, аялагч, амрагчдыг эрүүл ахуйн шаардлага хангасан ариун цэврийн байгууламжаар хангах, байгаль орчныг хамгаалах зорилгоор улсын хэмжээнд 6 байршилд нийтийн ариун цэврийн байгууламж барих ажлыг “Дархан нэгдэл” ХХК гэрээний дагуу хийж гүйцэтгэлээ. Тус ажлын хүрээнд аялал жуулчлалын түр буудаллах цэг /Эрдэнэт хаалга орчимд/-ийн нийтийн ариун цэврийн байгууламжид зориулсан гүний худаг шинээр гаргах байршлыг мэргэжлийн байгууллагатай хамтран тодорхойлсон ба нарны гэрлээр цэнэглэгддэг шон, ангилдаг хогийн сав бүхий 3.5x7м	100

									<p>урттай эко ариун цэврийн байгууламжийг улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хийж гүйцэтгэн ашиглалтад орууллаа.</p> <p>Их шүтээн цогцолборт иргэдийн хандив тусламжаар 2021 онд 41.0 сая төгрөгийн өртөг бүхий 1 суварга, иргэд, амрагч, жуулчдад нэн шаардлагатай ариун цэврийн байгууламжийг, 2023 онд “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-ын хамтын ажиллагааны хүрээнд авто замын зогсоол, 108 шатыг шинэчлэх ажил, гэрэлтүүлэг бүхий ажлыг нийт 524 сая төгрөгөөр хийж гүйцэтгэн ашиглалтад оруулсан ба 1ш суваргыг иргэдийн хандив тусламжаар барьж дуусгаад байна. Мөн уул уурхайн 5 компанийг түшиглэн Зэс фестиваль арга хэмжээг 18 аж ахуйн нэгж байгууллагыг оролцуулан зэсийн үзэсгэлэн худалдаа, түүхэн замнал, зэс бүтээгдэхүүний ач холбогдол онцлогийг илэрхийлсэн олон талт арга хэмжээ, үйлдвэрийн аяллыг зохион байгуулж нийт 12 мянган хүнийг хамруулсан.</p> <p>Казак түмний үндэсний баяр болох Наурызын баярыг тохиолдуулан тусгай сонирхлын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх зорилгоор Бүргэдийн баяр-2023 эвент арга хэмжээг зохион байгууллаа. Тус арга хэмжээний хүрээнд 12 бүргэдчин Баян-Өлгий аймгаас хүрэлцэн ирж Орхон аймагт анх удаа хамтарсан арга хэмжээг зохион байгуулсан бөгөөд 8000 орчим хүн оролцож, орон нутгийн бизнес эрхлэгчид орлого олох боломжийг бүрдүүлэн ажилласан.</p> <p>Монголын бүх ард түмний өвлийн спортын 16 дугаар наадам, Монголын хүүхдийн спортын 7 дугаар наадам Нөхөрлөл-Тэмүүлэл-Амжилт уриан дор зохион байгуулагдсан ба 12 аймаг нийслэлийн 7 дүүргийн 722 тамирчдыг оролцуулсан тэмцээнд оролцогчдыг нэгдсэн зохион байгуулалттай зочид буудлуудад байрлуулж, нэгдсэн хоол ундаагаар үйлчлэх, Эрдэнэт хотыг танилцуулах “City tour” аялал, 3 цэгт худалдаа үйлчилгээ, Эрдэнэтийн гар урлал бэлэг дурсгалын бүтээгдэхүүн худалдаалах цэгүүдийг тус тус ажиллуулж бүх нийтэд хүргэх ажлыг хийж гүйцэтгэлээ. Мөн худалдаа үйлчилгээний байгууллагуудыг уртасгасан цагаар ажиллуулах шийдвэрийг гаргуулан аймгийн ахуйн үйлчилгээний газрууд, зочид буудал, ресторан зоогийн газрууд, хүргэлтийн үйлчилгээний мэдээллээр ханган тамирчид байрласан нийт 20 орчим цэгт хүргэлтийн үйлчилгээг хүргэх ажлыг зохион байгууллаа.</p>		
158	8.4.3.Аялал жуулчлалын мэдээллийн чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх ажлын хүрээнд мэдээллийн төв, цэгийг байгуулах, цахимжуулах ажлыг эрчимжүүлнэ.	2020-2025	ХБТХОХ, БОАЖГ	Орон нутгийн төсөв	18.0	-	Цахимжуулах ажлыг эрчимжүүлж, аялал жуулчлалын мэдээллийн хүртээмжийг сайжруулах	18.0	Орон нутгийн төсөв 18.0	<p>Аймгийн зочид буудал, амралт сувиллын газар, ресторан зоогийн газар, үзвэр үйлчилгээ, тээврийн хэрэгслийн мэдээлэл, маршрут, түүх дурсгал зэрэг мэдээллийг багтаасан аялал жуулчлалын welcome.erdenet.mn веб сайтаар мэдээ, мэдээллийг цахимаар авах боломжийг бүрдүүлээд байна. Мөн Орхон аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар пэйж хуудсаар дамжуулан Welcome to erdenet видео контент болон аялал жуулчлалын цаг үеийн мэдээ, мэдээлэл, зохион байгуулсан ажлыг нийт 9300 орчим хүнд хүргэн ажиллалаа. Монголд зочлох жилийн хүрээнд БОАЖЯ, Аялал жуулчлалын хөгжлийн төвтэй хамтран QR хэлбэртэй мэдээллийг зам дагуух 3 самбарт байршуулан бүх нийтэд мэдээллийг тогтмол хүргэж байна. ИТМ-2023 аялал жуулчлалын үзэсгэлэнд аймгийн танилцуулга мэдээлэл, видео бичлэгийг цахимаар хүргэх ажлыг киоск, VR төхөөрөмжийн тусламжтайгаар бүх нийтэд хүргэсэн. Смарт Эрдэнэт апплекейшнд Орхон аймаг, Эрдэнэт хотын аяллын талаарх зочид буудал, ресторан, музей, үзвэр үйлчилгээ, аялал жуулчлалын маршрут, кофе шопын мэдээ мэдээллийг байршуулсан.</p>	100
159	8.4.4.Орон нутгийн онцлогийг харуулсан гар урлал, бэлэг дурсгалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг дэмжих, иргэд аялал жуулчлалын	2020-2025	ХБТХОХ, БОАЖГ	-	-	5 брэнд бүтээгдэхүүн	Гар урлал, бэлэг дурсгалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг дэмжиж, аялал жуулчлалы	-	-	<p>2022 онд Эдийн засгийн өсөлт, бизнес эрхлэлтийг дэмжих PROGRES төсөлтэй хамтран зохион байгуулсан аймгийн брэнд бүтээгдэхүүн хөгжүүлэлт дэд төслийн уралдаанаас гар урлал, бэлэг дурсгалын 2 бүтээгдэхүүн шалгаруулж, үйлдвэрлэгч нарт тоног төхөөрөмж шинэчлэх дэмжлэг үзүүлсэн. 2023 онд Нөхөрлөл-Тэмүүлэл-Амжилт уриан дор зохион байгуулагдсан Бүх ард түмний спортын өвлийн наадмын хүрээнд 12 аймаг нийслэлийн 7 дүүргийн 722 тамирчдыг оролцуулсан арга хэмжээг зохион байгуулж, бүх тамирчдыг нэгдсэн зохион байгуулалттай зочид буудалд байрлуулах, хооллох, худалдаа</p>	100

	салбараас орлого олох боломжийг бүрдүүлнэ.						н салбараас орлого олох боломжийг бүрдүүлсэн байна.			<p>үйлчилгээний төвүүдээр үйлчлүүлэх боломжийг бүрдүүлж, Эрдэнэт хотыг танилцуулах #city tour# аяллыг аймгийн музей-Цахим музей-Лед гэрлийн Анд энерги компани-Ойн генетик нөөцийн Эрдэнэт төв, Эрдэнэт хивс зэрэг аймгийн шилдэг томоохон аж ахуйн нэгж байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулж ажилласан. Мөн Эрдэнэтийн ээжүүд групптэй хамтран тэмцээний гарын бэлгийг наадмын бэлэг тэмдэг болох арслан, гүегээр хийлгүүлж тамирчдад гардуулан өгснөөр аймгийн шинэ бэлэг дурсгалын гарын бэлэгтэй болсон. Уг арга хэмжээний хүрээнд хоол үйлдвэрлэл үйлчилгээ, гар урлал, зочид буудлын салбараас нийтдээ 8.7 сая төгрөгийг төвлөрүүлсэн.</p> <p>Мөн Казак түмний үндэсний баяр болох Наурызын баярыг тохиолдуулан тусгай сонирхлын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх 03 дугаар сарын 18-ны өдөр Засаг даргын 2023 оны А/142 тоот захирамжийн дагуу Бүргэдийн баяр-2023 эвент арга хэмжээг зохион байгууллаа. Тус хүрээнд 12 бүргэдчин Баян-Өлгий аймгаас хүрэлцэн ирж Орхон аймагт анх удаа хамтарсан арга хэмжээг зохион байгуулсан бөгөөд 8000 орчим хүн оролцож 6 ААНБ худалдаа, хоол үйлчилгээ үзүүлэн 8 сая төгрөг, зочид буудлын үйлчилгээнд 1.2 сая төгрөг нийтдээ 9.2 сая төгрөг, Зэс фестиваль эвент арга хэмжээний хүрээнд хоол үйлдвэрлэл, зэс бүтээгдэхүүний худалдаанаас 23 сая төгрөгийн орлого тус тус төвлөрсөн.</p>	
--	--	--	--	--	--	--	---	--	--	---	--

Өрсөлдөх чадвартай хөдөө аж ахуй

Зорилт 8.5. Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн нөөц ашиглалт, эдийн засгийн эргэлтийг эрчимжүүлж, тооноос чанар, бүтээмжид шилжүүлнэ:

160	8.5.1.Гол нэрийн хүнсний бүтээгдэхүүний хэрэгцээг орон нутгийн үйлдвэрлэлээр хангана.	2020-2025	ХБТХОХ, ХХААГ	Орон нутгийн төсөв	75.0	Хэрэгжилтийн хувь 30%	Хэрэгжилтийн хувь 100%	75.0	Орон нутгийн төсөв 38.9	<p>2022 оны хүн амын физиологийн хэрэгцээг тооцоход малын махны 92.7 хувь, гурилан бүтээгдэхүүний 34.5 хувь, жимс, жимсгэнийн 0.3, төмсний 86.5 хувь, хүнсний ногооны 72 хувь, өндөгний 2.3 хувийг орон нутгийн дотоодын үйлдвэрлэлээр хангасан бол шингэн сүүний 2.7 хувь, цагаан идээний 5.4 хувийг үйлдвэрийн аргаар боловсруулсан бүтээгдэхүүнээр хангасан.</p> <p>"Эрүүл Хүнс-Эрүүл Монгол Хүн" хөтөлбөр нь 2020-2021 онд 85.0 хувийн гүйцэтгэлтэй хэрэгжсэн бөгөөд Засгийн газрын 2021 оны 314 дүгээр тогтоолоор хүчингүй болсон.</p> <p>"Хүнсний хангамж, аюулгүй байдал" үндэсний хөдөлгөөнийг Орхон аймагт 2022-2027 онд хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг аймгийн ИТХ-ын 2022 оны 12/02 дугаар тогтоолоор батлуулж, шаардагдах 52.0 сая төгрөгийг орон нутгийн төсөвт тусган хэрэгжүүлснээр 6 арга хэмжээг бүрэн хэрэгжүүлсэн, 1 арга хэмжээ хэрэгжилтийн шатанд, 3 арга хэмжээ төлөвлөгдсөн хугацаа хүлээгдэж байна.</p> <p>Аймгийн хэмжээнд мал, амьтан, ургамлын гаралтай бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл эрхлэхээр нийт 58 аж ахуйн нэгж, иргэн бүртгэгдсэнээс мах, махан бүтээгдэхүүний 10, гурил, малын тэжээлийн 5, сүү, сүүн бүтээгдэхүүний 4, гурилан бүтээгдэхүүний 24, ургамлын цайны 1, нөөшилсөн ногооны 4, нийт 49 цех болон үйлдвэрүүд байна. Эдгээрээс тохирлын гэрчилгээтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байгаа гурил, тэжээл үйлдвэрлэгч 3, мах, махан бүтээгдэхүүний 5, сүү, сүүн бүтээгдэхүүний 2, гурилан бүтээгдэхүүний 14, ургамлын цайны 1, нийт 26 цех болон үйлдвэрүүд байгаа бөгөөд нийт үйлдвэрлэл эрхлэгчдийн 53 хувь нь тохирлын баталгаатай бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нийлүүлж байна.</p> <p>2023 оны байдлаар аймгийн хүн амын хэрэгцээт малын махны 60.2, сүүний 4.0, цагаан идээний 4.6, гурилан бүтээгдэхүүний 42.6, улаан буудай 100.0, төмсний 43.3, хүнсний ногоо 100.0 хувь тус тус орон нутгийн үйлдвэрлэлээр хангаж байна.</p>	100
161	8.5.2.Тариалангийн нийт эргэлтийн талбайн ашиглалтыг сайжруулж, газар	2020-2025	ХБТХОХ, ХХААГ	Орон нутгийн төсөв	2.8	Талбайн ашиглалтын хувь 70	Талбайн ашиглалтын хувь 100	2.8	Орон нутгийн төсөв 2.28	<p>2022 онд аймгийн хүн амын хэрэгцээт төмсний 86 хувь, хүнсний ногооны 72 хувийг орон нутгийн үйлдвэрлэлээр хангасан. 2023 онд 5364 га талбайд тариалалт хийхээр төлөвлөснөөс 12 аж ахуйн нэгж, 563 өрх нийт 5584га талбайд тариалалт хийж, үүнээс үр тариа 3904 га, малын тэжээлийн ургамал 287, тосны ургамал 821га, төмс 146га,</p>	90

	тариалангийн хүрсэн түвшинг тогтворжуулан хөгжүүлнэ.								хүнсний ногоо 426га-д тариалж, уринш боловсруулалт 3600га талбайд хийж гүйцэтгэсэн. Ургац хураалтын ажлыг 5612га талбайд хийж гүйцэтгэхээс 5612га талбайд хийж хураалтын ажил 100 хувь хийж гүйцэтгэсэн. Үр тариа 3904га талбайгаас 10892тн буюу га-аас 28цн ургац үүнээс улаан буудай 3805га талбайгаас 10752тн буюу 28цн ургац, төмс 145га талбайгаас 1628тн буюу га-аас 112цн ургац, хүнсний ногоо 455.2га талбайгаас 9520тн буюу га-аас 209цн, тэжээлийн ургамал 287га талбайгаас 1122тн буюу га-аас 39цн, тосны ургамал 821га талбайгаас 300тн буюу га-аас 3.7цн ургац тус тус хураан авсан. Ургацын мэдээгээр тооцоход аймгийн хүн амын хэрэгцээт үр тариа 100 хувь, төмс 43.3 хувь, хүнсний ногоо 100 хувь орон нутгийн үйлдвэрлэлээр хангаж байна. Энэ намрын ургац хураалтад комбайн 15, хадагч /жатка/ 4, будаа цэвэрлэгч 8, үр сортлогч 5, будаа ачигч 7, төмсийн комбайн 1, төмс, хүнсний ногоо ухагч 8, баталгаажуулсан электрон авто машины жин 3, механикжсан үтрэм 1, 11.0 мянган мкв талбай бүхий энгийн 5 үтрэм, 3700 тонн багтаамжтай 7 агуулах, 6548 тонн багтаамжтай 161 зоорь ажиллахаар бэлэн байдлыг ханган ажилласан. Улаан буудай борлуулалт: Гурилын үйлдвэр, "Хөдөө аж ахуйн корпораци" ТӨХК-д хүнсний буудай 8100 тонн, Улсын үрийн нөөц, "Хөдөө аж ахуйн корпораци" ТӨХК-д үрийн буудай 804 тонн, өөрийн үрийн нөөцөд 1042 тонн, малын тэжээлд 465 тонн тус тус нийлүүлсэн.		
	8.5.3.Малын чанар, ашиг шимийг сайжруулж, малын тоог чанарт шилжүүлж малын генийн санг хамгаалах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлэх, эрчимжсэн мал аж ахуйн салбарын хөгжлийг дэмжинэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ХХААГ	Орон нутгийн төсөв	6.0	17.3	20	6.0	Орон нутгийн төсөв 5.8	2023 онд аймгийн хэмжээнд 168 иргэн эрчимжсэн мал аж ахуй эрхэлж өмнөх оноос 27.0 хувиар өссөн байна. Үүнд: 30 иргэн мах, сүүний чиглэлийн 370 толгой үхэр, 11 иргэн махны чиглэлийн 414 толгой үхэр, 2 иргэн 269 толгой махны чиглэлийн нарийн ноост хонь, 12 иргэн 590 толгой гахай, 78 иргэн 3195 толгой шувуу, 15 иргэн 329 бүл зөгий, 4 иргэн 96 толгой туулайг тус тус өсгөн үржүүлж байна. Бод, бог малын зохиомол хээлтүүлгийн техникч бэлтгэх сургалтад 4 иргэн хамрагдаж үр чадвараа дээшлүүлсэн. "Махны үхрийн аж ахуй эрхлэгчдийн зөвлөгөөн"-д махны үхрийн аж ахуй эрхэлдэг, эрхлэх сонирхолтой 9 иргэн, аж ахуйн нэгж, "Төв түмний сүүн соёл -2023" арга хэмжээнд сүүний үхрийн аж ахуй эрхэлдэг 5 иргэн, мах-ноосны чиглэлийн Суффолк үүлдрийн хонины аж ахуйтай танилцах аялалд 9 иргэн, нийт 23 иргэн, аж ахуйн нэгжийг тус тус хамруулан туршлага судлуулсан. "Хөгжлийн шийдэл" ТББ-тай хамтран "Сүүний технологи, эрүүл ахуйн зохистой дадал" сэдэвт сургалтыг зохион байгуулж эрчимжсэн мал аж ахуйн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг 15 иргэн, аж ахуйн нэгж оролцуулсан. 2022 онд орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар бог малын чанарыг сайжруулж, цөм сүрэг бүрдүүлэх зорилгоор "Манхан чүг" мал үржүүлэг технологийн ажил үйлчилгээний нэгжид 50.0 сая төгрөгийн дэмжлэг үзүүлж, мах, ноосны чиглэлийн Барга үүлдрийн хуц 60 толгой, ноолуурын чиглэлийн Эрчмийн хар үүлдрийн ухна 40, нийт 100 толгой хээлтүүлэгчийг шинээр нөхөн тавьж, 2023 онд Баян-Өндөр, Жаргалант сумдын 70 малчинтай түрээсийн гэрээ байгуулан олгосон.	100
163	8.5.4.Эрчимжсэн мал аж ахуй эрхлэгчдийн үйл ажиллагааг өргөтгөх, сайжруулахад хөнгөлөлттэй зээлийн бодлогоор дэмжинэ.	2020-2025	ХБТХОХ, ХХААГ	Орон нутгийн төсөв	8.0		2	8.0	Эрчимжсэн мал аж ахуй эрхлэгчдэд хөнгөлөлттэй зээл олгож, дэмжлэг үзүүлсэн байна.	2021-2022 онд эрчимжсэн мал аж ахуй эрхлэгч 5 иргэн, аж ахуйн нэгжид 332.2 сая төгрөгийн хөнгөлөлттэй зээл олгосон. 2023 онд Хүнсний болон хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжих хөтөлбөрийн хүрээнд эрчимжсэн мал аж ахуйн чиглэлээр 3 аж ахуйн нэгж, 1 иргэнд нийт 3.8 тэрбум төгрөгийн хөнгөлөлттэй зээл олгосон. "Хоршоо хөгжүүлэх сан"-аас мах, сүүний чиглэлийн үхэр сүргийн чанарыг сайжруулах, үйл ажиллагаагаа өргөжүүлэхэд 6 иргэнд 138.0 сая төгрөгийн хөнгөлөлттэй зээл олгосон. "Эрдэнэт хот орчмын сүүний үхрийн фермерүүдийн холбоо"-нд ногоон тэжээл боох төхөөрөмж худалдан авахад орон нутгийн төсвөөс 8.0 сая, Прогресс төслөөс 7.0 сая төгрөгийн дэмжлэг үзүүлснээр 10га талбайд ногоон тэжээл тариалж 30тн дарш, 2800 боодол ногоон тэжээл хураан авсан.	90

164	8.5.5.Мал, амьтны эрүүл мэндийг хамгаалах, мал, амьтны гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний ариун цэвэр, эрүүл ахуйн шаардлагыг хангах, нийтийн эрүүл мэндийг хамгаална.	2020-2025	ХБТХОХ, МЭГ	Орон нутгийн төсөв	46.4	105.0 мян толгой мал	118.1 мянган толгоймал вакцинд хамруулах	46.4	Орон нутгийн төсөв 14.3	<p>Малын гаралтай түүхий эд, хүнсний бүтээгдэхүүний худалдаа, үйлчилгээ үзүүлдэг аж ахуйн нэгж, иргэдийн 720 сорьцод мал эмнэлгийн ариун цэврийн магадлан шинжилгээ хийхэд 7 сорьц стандартын шаардлага хангаагүй тул худалдаалахыг хориглосон. Хүнсний хэрэгцээнд нийлүүлэгдэж байгаа мах, сүүний 123 сорьцод 4 төрлийн эмийн үлдэгдэл илрүүлэх шинжилгээ хийхэд шаардлага хангаж байсан.</p> <p>Мал, амьтны архаг халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх дархлаажуулалтад давхардсан тоогоор 111.9 мянган толгой мал, гоц халдварт шүлхий өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх дархлаажуулалтад нийт 51.3 мянган толгой мал, бог малын мялзан өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх дархлаажуулалтад нийт 102.4 мянган толгой бог мал хамруулсан.</p> <p>Төлөвлөгдөөгүй яаралтай дархлаажуулалтаар 102.4 мян толгой малд вакцин хийсэн.</p> <p>Антибиотикийн үлдэгдлийг тодорхойлох магадлан шинжилгээнд 12 аж ахуйн нэгж (давхардсан тоогоор), 24 иргэн, 19 цэцэрлэг, 3 сургуулийн 155 дээж хамруулахад эмийн үлдэгдэл илрээгүй.</p> <p>Нийгмийн эрүүл мэндийг хамгаалах чиглэлээр аймгийн хэмжээнд нийт 2458 мал, амьтны сэг зэмийг устган 565.0 мянган м.кв талбайд ариутгал, халдваргүйтгэл хийсэн. Тус ажилд орон нутгийн төсвөөс 14.3 сая төгрөг зарцуулсан.</p>	100
БИЕЛЭЛТИЙН ДУНДАЖ ХУВЬ										89.3	